

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΕ΄.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1952

ΑΡΙΘ. 133

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ*

Ἡ κινητοποιήσις τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κίνητρα γεμῆτα ἀξίας ἀποκλείει τόσον τὴν βούλησιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, ὅσον ἀποκλείει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κυβερνήτου ἐνὸς πλοίου τὸ γεγονός, ὅτι οὗτος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ρυθμίῃ τὴν πορείαν του ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θέσεως τῶν ἄστρων εἰς τὸ στερέωμα (Behn).

Βεβαίως ὁ πλοῦς τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου δὲν πηγαίνει ἀπρόσκοπος, ἤμπορεῖ νὰ εὐρίσκη δυσκολίας, ἀλλὰ τὸ σπουδαῖον εἶναι νὰ βαδίῃ σταθερῶς πρὸς τὸ σκοπὸν, πρὸς τὸ τέρας. Καὶ ἡ μεγαλύτερα ἐπιτυχία ἐξασφαλίζεται ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὀργανώσῃ τὴν ζωὴν του ἄνευ ἀναβολῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεθέντος σκοποῦ⁽¹⁾.

(*) Τὸ παρὸν ἄρθρον ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἐντὸς τῶν ἡμερῶν μέλλοντος νὰ κυκλοφορήσῃ ἔργου τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς μετὰ τὸν τίτλον: «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ» εἰς τὴν σειράν τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ ἐφήβου.

(1) Ἡ εἰκὼν αὐτῆ χρησιμεύει διὰ νὰ παράσῃ ἀπάντησιν εἰς διάφορα ἐρωτήματα ποῦ ἔχουν μίαν θέσιν ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν μεταξὺ ὄντιου καὶ νευρωτικοῦ προσανατολισμοῦ. Ἔχει, τὸ ἄτομον, σταθεράν, ἰδικήν του, προσωπικότητα τὴν ὁποίαν φέρει μαζῇ του εἰς ὄλας τὰς σχέσεις του ἢ ὁμοιάζει μετὰ χαμαιλέοντα; Ἐδρίσκεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὰ αἰσθήματά του καὶ τὰς ἀντιδράσεις του ὡστε νὰ ἤμπορῇ νὰ τὰ ἐκφράξῃ ἢ νὰ τὰ συγκρατῇ καθ' ὅσον κρίνη σκόπιμον; Λαμβάνει τὴν εὐθύνην τῶν ὑσαρρεσκιδν, τοῦ κόπου, τῶν συμβιβασμῶν καὶ τῶν ἀποτυχιῶν του ἢ προσπαθεῖ νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ φορτίον; Εἶναι εἰλικρινὴς εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τοὺς συνανθρώπους του, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἰκανοὶ νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ

Ἐὰν ἡ ἄποψις ἐνὸς ἀνωτέρου σκοποῦ ἀποτελέσῃ τὸ κυριαρχοῦν κίνητρον (τὸ Master Motive κατὰ τὸν Sadler) τότε ἡ πλήρης καὶ ἰσορροπημένη ζωὴ εἶναι ἐξησφαλισμένη. Τότε ἡ προσωπικότης παίρνει τὰ ἐπὶ μέρους ψυχικὰ γεγονότα καὶ τὰ συνθέτει, τοὺς δίδει νόημα καὶ τάξιν, γίνεται αὐτὴ πηγὴ καὶ ἐστία ψυχικῆς δραστηριότητος καὶ ἐπιτυγχάνει μίαν ὀργάνωσιν, μίαν ἱεραρχικὴν τακτοποίησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, ὅπου τὸ ἁρμονικὸν εἶναι νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ κατεύθυνσις τοῦ ἐγῶ πρὸς ὄρισμένον σκοπόν.

Ἦν' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὁ ψυχολόγος William Stern θεωρεῖ ὡς ἐλευθερὰν ἐνέργειαν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἡ προσωπικότης καταβάλλει τὸ ὕψιστον μέρος τῶν δυνάμεών της... Ἐλευθερία εἶναι ἡ ἐξασφάλισις τῆς μεγίστης δυνατῆς προσωπικῆς ἐπιδράσεως ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἐντελέχειαν, ἀπὸ τὴν πλήρη καὶ ἐλευθέρως κινουμένην ψυχικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου⁽²⁾.

Ὡστε, λοιπόν, δὲν ἤμποροῦμεν νὰ δια-

ἀνταποκριθοῦν εἰς αὐτὴν τὴν εἰλικρίνειαν, ἢ, χωρὶς νὰ ἔχη συναίσθησιν τούτου, ζῆ πῶς ἀπὸ μίαν μάσκαν, βλέπει μόνον τὴν μάσκαν τῶν ἄλλων εἰς τρόπον ὡστε νὰ ἀποτυγχάνῃ νὰ τοὺς προσεγγίσῃ; (D. E. Roberts: «Psychotherapy and a Christian View of Man»).

(2) Ὁ Jung θεωρεῖ, ὅτι ἡ δολοκλήρωσις τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκεται εἰς τὴν Πίστιν καὶ ὅτι ἡ Πίστις μετὰ τὴν σειράν της ἔχει ὀρισμένας βεβαίως λειτουργίας ὡς πρὸς τὴν ἀκεραιότητα τῆς προσωπικότητος. H. Schaer: «Religion und Seele in der Psychologie C. G. Jung», Zürich 1946.

μορφώσωμεν πραγματικὴν βούλησιν χωρὶς σαφῆ σκοπὸν, χωρὶς κατεύθυνσιν, χωρὶς μίαν αὐθεντιαν ἐσωτερικὴν, τὴν ὁποίαν ἐλευθέρως ἀποδέχεται ὁ ἄνθρωπος. Τίποτε δὲν ἐξασθενίζει τόσοσιν τὴν θέλησιν ὅσον ἡ ἀβεβαιότης εἰς τοὺς σκοποὺς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γνησιὰ ἀγωγή τῆς βουλήσεως, χωρὶς Πίστιν, ἀπολύτου ἀληθείας, εἶναι οὐτοπία, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκόμη πλείστα ἀνωμαλία καὶ διαταραχαὶ τοῦ ψυχικοῦ βίου δὲν θεωροῦνται μετὰ τὴν ἀπλήν ἀγωγήν τῆς θελήσεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν κοσμοθεωρίαν, μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς εἰς τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τῆς ζωῆς (F o e r s t e r).

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ ὁ ἔφηβος ἔχει ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ, κατὰ τρόπον ἄρτιον, νέα καὶ πολυτιμώτατα βιώματα, τῶν ὁποίων ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκη, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν τῆς ἐξελιξέως του. Πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὁργάνωσιν τῆς ζωῆς του διὰ τοῦ ἀνωτέρου σκοποῦ. Ἡ ζωὴ του λαμβάνει πλέον ἓνα σκοπὸν. Καὶ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐξυπηρετοῦν ὅλαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ σκέψεις καθαρίζονται καὶ ὀλόκληρος ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος ἐνοποιοῖται. Καὶ εἶναι γνωστὸν πόσον αἱ ἐκδηλώσεις, αἱ πράξεις, ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καθοδηγεῖται ἀπὸ τὰ ἐνδόμυχα φρονήματά του, καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑποσυνειδήτου κόσμου, ὅστις ἀποτελεῖ ἰδίαν πραγματικότητα δι' ἕκαστον ἄτομον.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἀσυνειδήτουν δὲν θεωρεῖται πλέον ὡς μία δεξαμενὴ ἀπλῶς ἀποθημμένων ὀρυμῶν, ἀλλ' ὡς δεξαμενὴ σκοπίμου ψυχικῆς δραστηριότητος⁽³⁾, τεινούσης εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ρήγματος τοῦ δημιουργηθέντος ἐκ τῆς τριπλῆς διασπάσεως μεταξὺ ἀτόμου-κοινωνίας-Θεοῦ.

«Ἡ ἱατρικὴ μου συνείδησις, λέγει ὁ μεγάλος σοφὸς τῆς Ζυρίχης Jung, ἔχει νὰ εἴπῃ κάτι τὸ οὐσιώδες διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Παρατήρησα δηλ. ὅτι ὁ βίος πρὸς ἓνα σκοπὸν εἶναι καλύτερος,

πλουσιώτερος καὶ ὑγιέστερος ἀπὸ τὸν βίον χωρὶς κανένα σκοπὸν... Καὶ σκοπὸν ζωῆς μόνον ὁ θρησκευτικὸς παράγων ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ. Ἐνας πόνος εἰς τὸν ἄνευ περιεχομένου ἄνθρωπον, ὅταν εἶναι δυνατός, ἠμπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ καὶ εἰς τὸ ψυχιατρεῖον, ἐνῶ πόνος ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζεται sub specie aeternitatis, ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς αἰωνιότητος, ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πολλὰ δεινά».

Ἄλλως «ἐὰν ἓνα πρόσωπον δὲν κατῳρθῶσεν ὁλοκληρῶσιν τὰς ἐνεργείας του εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀνωτέρου ἐγὼ του, τὰς διοχετεύει εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κατωτέρου ἐγὼ του. Ἐὰν δὲν ἔχῃ εἰκόνα τοῦ κόσμου καὶ τῆς θέσεώς του εἰς αὐτόν, προσεγγίζουσαν τὴν ἀλήθειαν θὰ δημιουργήσῃ μίαν εἰκόνα ψευδῆ καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν ἰδίαν ἐπιμονὴν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ πιστὸς πιστεύει εἰς τὰ δόγματα του» (E. Fromm).

Ὁ δὲ J a s p e r s φρονεῖ ὅτι τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἠθικὴν γαλήνην καὶ τὴν ἐλπίδα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἰσχυρότερον μέσον τῆς ψυχοθεραπευτικῆς.

Ἡ ἔννοια τοῦ σκοποῦ εἰς τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία κατευθύνεται ἀπὸ τὴν Πίστιν, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς προσωπικότητος. Ἡ ἔλλειψις σκοποῦ δεικνύει ἀτελεῆ καὶ εὐθραστον ψυχικὸν βίον ὡς μαρτυρεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν ψυχιάτρων⁽⁴⁾. Ἐνεκα τούτου ἔχει μεγίστην παιδαγωγικὴν σπουδαιότητα ἡ ἔγκαιρος ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος τούτου διὰ τοὺς νέους.

Αἱ Ἀμερικανίδες ψυχολόγοι L l o y d καὶ S m i t h λέγουσιν: «Τὸ διδασκαλικὸν σῶμα τοῦ εκπαιδευτικοῦ ιδρύματος θὰ πρέπει νὰ φέρῃ τοὺς μαθητὰς εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μίαν χαρούμενην, ἑλκυστικὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἠμποροῦν νὰ προσφέρουν τὸν τύπον αὐτὸν τῆς συναδελφότητος εἰς τοὺς σπουδαστάς. Οἱ σπουδασταὶ χρειάζεται νὰ γνωρίσουν ἄτομα πὺν κατέχουν πηγὰς δυνάμεως, αἱ ὁποῖαι προσδίδουν ἔννοιαν καὶ σκοπὸν εἰς τὴν ζωὴν καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ τοὺς

(3) C. G. Jung: «Die Seelenprobleme der Gegenwart».

H. Baruk: «Psychiatrie morale experimentale, individuelle et sociale», Paris 1945.

(4) W. Sadler: «Mental Mischief and Emotional Conflicts», Chigago 1948.

προσφέρουν μίαν γενικὴν καθοδήγησιν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἰδίων των συστημάτων ἀξιών».

Ἀσχολούμεθα περισσότερο μὲ τὰ προβλήματα τῆς μεθόδου καὶ ὀλιγότερον μὲ τὰ προβλήματα τοῦ σκοποῦ. Οἱ γονεῖς δὲν θέλουν νὰ μορφώσουν τὰ παιδιά των «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» ὅπερ θὰ ἀπετέλει τὸ ultimum τῆς ἀγωγῆς. Ἀποτέλεσμα: κατανοῦν νὰ τὰ κάνουν «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ πρώτου τυχόντος καὶ τοιουτοτρόπως νὰ τὰ στερήσουν ἀπὸ κάθε σεβασμὸν εἰς ἀνώτερον κύρος καὶ συνεπῶς ἀπὸ κάθε δυνατότητα περαιτέρω ἀγωγῆς καὶ ἐξελίξεως (Carrel).

Ὁ σκοπὸς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πίστεως τὸ νόνη καὶ τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ ἀτόμου, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀνώτερα καὶ μεγάλα ἐπιτεύγματα εἰς τὴν ζωὴν του, τὰς δὲ εὐγενεῖς του φιλοδοξίας νὰ τὰς θέσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινότητος. Πρὸς τοῖς ἄλλοις κατανικᾷ καὶ τὴν ἐνδεχομένην μειονεκτικότητα καὶ ἡττοπάθειάν του, διὰ τῆς ὑγιεστεράς δυνατῆς ὁδοῦ καὶ φιλοδοξεῖ νὰ ἀναδειχθῇ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Αἱ χαμηλαὶ πτήσεις εἶναι ἀνασταλτικὰ τῆς δημιουργικότητος. «Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ νὰ ἔχῃ ἢ νὰ μὴν ἔχῃ «ιδανικὰ», ἀλλὰ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ διαφόρων εἰδῶν ἰδανικῶν, μεταξὺ τοῦ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν λατρείαν τῆς δυνάμεως καὶ καταστροφῆς ἢ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἀγάπης». Καὶ ὁ W. J a m e s, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ μὴ ἀφίνωμεν εὐγενῆ αἰσθήματα χωρὶς νὰ τὰ μεταφράζωμεν εἰς εὐγενεῖς πράξεις».

Ἐνεκα τούτου ὁ ἔφηβος, ὁ ὁποῖος λαμβάνει ἐγκαίρως τὴν ὀρθὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ ζῆ τὰς χριστιανικὰς ἀξίας, ἀποφεύγει ἕνα πλήθος ἀνωμάτων ψυχικῶν ἐξελίξουν καὶ κακῶν λύσεων εἰς τὰς ἐσωτερικὰς συγκρούσεις. Γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του, τὸν σωματοψυχικόν του ὄργανισμὸν, ἱεραρχεῖ τὰς ἀξίας, ὀργανώνει τὴν ζωὴν του, οἰκαιοποιεῖται πνευματικὴν πείραν αἰῶνων μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀντιμετωπίζει ὀρθῶς τὰς συγκρούσεις καὶ τοὺς φόβους του, ἔχει καθαρότητα νοῦ καὶ δι-

αύγειαν, ἡ ὁποία δὲν συναντᾶται βεβαίως εἰς ὄσους κατασπαταλοῦν τὴν ζωτικότητάν των εἰς τὰς ἀτραπούς τοῦ ἐνοστίκτου.

Ἔχει σχέδιον εἰς τὴν ζωὴν⁽⁵⁾, ἔχει σκοπὸν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν του κατορθώνει νὰ ἀντιλαμβάνεται σαφῶς τὴν ἔννοιαν τῶν γεγονότων διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τέλει εἰς τὴν ἀποστολήν του.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἐξ ὧν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πλέον, ὅπως τονίζεται ἀπὸ τοὺς βιολόγους καὶ τοὺς ψυχολόγους τῆς ἐποχῆς μας, βιοψυχολογικὴν ἀνάγκην: ζῆ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς χάριτος, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πληρέστερον ψυχικὸν γεγονός τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, διότι ἐκτὸς τῶν διανοητικῶν, συναισθηματικῶν καὶ βουλευτικῶν στοιχείων περιλαμβάνει τὴν ὁλότητα τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως ad aeternitatem. Ἡ χάρις περικλείει ἄπειρον ψυχολογικὸν πλοῦτον. Αὐτό, τὸ ὁποῖον ὁ Χριστιανισμὸς ὀνομάζει χάριν, εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ καὶ ἡ μόνη ἀληθινὴ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου: Τὸ νὰ γίνῃς ἱκανὸς νὰ δεχθῆς ἐντός σου τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοιουτοτρόπως νὰ νικήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὴν κακὴν κληρονομίαν σου εἶναι μέγα γεγονός.

Ἀκολουθεῖ μία κατάστασις ἐσωτερικῆς εἰρήνης. Ἡ κατάστασις τοῦ φόβου διαλύεται. Καὶ ὅμως ὁ φόβος εἶναι ἡ αἰτία πολλῶν νεανικῶν συγκρούσεων καὶ πλείστων νευρικῶν ταραχῶν. «Ἡ σύγκρουσις ἐντείνεται, οἱ λόγοι ἐλπίδος ἐξαφανίζονται, τὰ ἐνθαρρυντικὰ γεγονότα καὶ τὰ πλέον ἐκθαμβωτικὰ, καλύπτονται ἀπὸ μίαν ὀμίχλην, ὀλονὲν πυκνοτέρα, καὶ ἰδοὺ ὁ φόβος, ὁ φόβος ἐν τῇ τρομακτικῇ του ἀπλότῃ» (Rochedieu).

«Τόσον πολλοὶ ἄνθρωποι ζοῦν ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ φόβου—φόβου τῆς ζωῆς, φόβου τοῦ θανάτου. Μερικοὶ, ἐνῶ εἶναι ὑγιεῖς, φοβοῦνται τὴν ἀσθένειαν. Οἱ ἀσθενεῖς φοβοῦνται ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἐπανακτήσουν τὴν ὑγείαν των... Φοβοῦνται... Ἄλλὰ ἐλάχιστοι φοβοῦνται μήπως χάσουν τὴν ψυχὴν των»⁽⁶⁾.

(5) W. Sadler: μνημ. ἔργον.

(6) G. Curtis Jones, ἐν τῷ ἔργῳ: «On

«Ὁ Θεὸς δὲν λέγει μὴν κάμνετε τί-

Bein your Best», ἔνθα καὶ τὰ ἐπόμενα:

«Ὅλοι ἔχουν ἀνησυχίας· εὐτυχῶς δὲν ἔχουν ὅλοι καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀνησυχίας. Ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς εἰρήνης τῆς ψυχῆς καὶ τῆς δυσαρρεσκείας προέρχεται ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἀνησυχίας μας. Ἡ μεγίστη ἐξ ὄλων διαίρεσις εἶναι ἡ μεταξύ ἀνησυχίας διὰ τὰ παρόντα καὶ ἀνησυχίας διὰ τὰς αἰωνίας ἀξίας.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου ἀνησυχίας εἶναι ὅτι δὲν εἶναι ἕνας φόβος ἀντικειμενικός, φυσικοὶ κίνδυνοι—ἀστραπή, θηρία, λιμός. Εἶναι ὑποκειμενικός· ἕνας ἀπέραντος φόβος διὰ κάτι τὸ ὁποῖον φοβεῖται ὅτι θὰ ἦτο κακὸν ἔάν συνέβαινε. Δι' αὐτὸ δὲν ὠφελεῖ νὰ λέγεται ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐξωτερικός κίνδυνος, διότι ὁ κίνδυνος τὸν ὁποῖον φοβοῦνται εἶναι ἔσωθεν καὶ ἐπομένως—ἀνωμάλως—ἀληθῆς δι' αὐτούς... Αὐτὴ ἡ ταλάντευσις κεῖται μεταξύ τοῦ νὰ θυσιάσουν τὰς κατωτέρας ἀξίας χάριν ἀνωτέρων ἰδανικῶν ἢ ἄλλως νὰ παρατηθοῦν ἐντελῶς τῶν ἀνωτέρων ἰδανικῶν.

Ὁ φόβος γενᾶται, διότι ὁ ἄνθρωπος, γίνεται ἐνήμερος, ὁσονδήποτε ἀμυδρῶς, τῶν δυνατοτήτων καὶ τοῦ πεπερασμένου. Δὲν εἶναι τόσο ἀπόλυτον, μολονότι τὸ θέλει. Δὲν εἶναι κἂν πᾶν ὅ,τι εἶναι ἢ ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι. Ἡ ἔντασις αὐτὴ μεταξύ δυνατότητος καὶ γεγονότος, αὐτὴ ἡ ταλάντευσις μεταξύ τοῦ νὰ εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ νὰ εἶναι Θεὸς ὁ ἴδιος... Ἀπελπισία καὶ ἀπογοήτευσις εἶναι δυνατὰ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ λογικὴ ψυχὴ. Μόνον ἕνα δν ἱκανὸν νὰ παρατηρῇ ἑαυτὸ ἡμπορεῖ νὰ φοβῆται τὸν ἐκμηδενισμόν πρὸ τοῦ ἀπείρου, ἡμπορεῖ νὰ ἀπελπίζεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του ἢ τὸν προορισμόν του» σελ. 18, 31.

ποτε, νὰ εἴσθε ἀδρανεῖς, ἀλλὰ μὴν ἀνησυχῆτε διὰ τίποτε, μὴν προσθέσετε εἰς τὰς δυσχερείας σας μίαν νέαν ἀθλιότητα, τὴν τῆς ἀνησυχίας τῆς κάθε στιγμῆς πού ὑπονομεῖ τὰς δυνάμεις σας καὶ καταστρέφει τὴν ἀντίστασίν σας.

Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἐναντίον τῆς ἀγωνίας τοῦ μέλλοντος, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ νὰ θριαμβεύσωμεν ἐπὶ τῶν ἐφιαλτῶν τοῦ παρελθόντος, ἐάν θέλωμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀκεραιότητα τῆς προσωπικότητος καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσωμεν γὰρ τεμαχισθῆ, πρέπει τὰ εὐαγγελικὰ λόγια νὰ εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ μία ἀπλὴ φράσις, ἀπὸ μία γνώσις, ἢ ὁποῖα δὲν θὰ ἀφεύρα παρὰ τὴν διάνοιαν μόνον (Rochedieu).

Ὁ νέος ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς χάριτος αἰσθάνεται μίαν «δύναμιν» ἄγνωστον προηγούμενος. Ἀγωνίζεται βεβαίως, ζῆ εἰς ἀπόλυτον ἐπαφὴν μετὰ τὴν πραγματικότητα, χωρὶς νὰ τὰ χάνη εἰς τὰς δυσκολίας ἀλλ' ἀναπνέει τὸν ἀέρα διὰ τὸν ὁποῖον φυσικῶς ἐπλάσθη ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἀτμόσφαιραν ἐνὸς ξεπεσμένου κόσμου, εἰσέρχεται εἰς τὴν πλήρη καὶ καθαράν ἀτμόσφαιραν τῆς Δημιουργίας, διὰ νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἴδιος συνδημιουργὸς εἰς ἕνα καινούργιον κόσμον.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

Ψυχίατρος

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

«Ότι ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις πάσχει, καὶ μάλιστα σοβαρῶς, εἶναι πρᾶγμα πασίγνωστον. Καὶ ὅτι πλείστα κακὰ τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ δημοσιεύμενα κατ' ἔτος «μαργαριτάρια» τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τὰ Πανεπιστήμια, δὲν εἶναι τὰ φοβερώτερα), ὀφείλονται εἰς τὰ «γάλια» τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶναι γεγονὸς ἔξω πάσης ἀμφισβητήσεως. Ἄλλὰ τί πρέπει νὰ γίνη; Πιστεύω ὅτι πρῶτον καὶ κύριον εἶναι νὰ διαπιστωθῇ ἡ αἰτιολογία τῆς νόσου. Καὶ ὡς μίαν μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῆν παρουσιάζω τὰς ἐπομένους σκέψεις μου.

★

Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις πάσχει ἀπὸ κάποιαν χρονίαν κρίσιν, ἡ ὁποία εἶναι: 1) Κρίσις ἡγεσίας. Βουλευταὶ κατὰ κανόνα ὄχι μεγάλης ὀλκῆς, (ἀγαθοὶ ὅμως κατὰ τὰ ἄλλα ἄνθρωποι), ἀναλαμβάνουν νὰ διεθύνουν ἕνα τόσον τεραστίως σημασίως τομέα τῆς ἐθνικῆς μας καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Τί ἢμπορεῖ ὅμως νὰ κάμῃ ἡ ἀγαθὴ διάθεσις ἐκεῖ ὅπου χρειάζεται βαθεῖα γνώσις τῶν παιδευτικῶν προβλημάτων, εἰδικὴ μόρφωσις καὶ ἰκανότης πρωτοτύπου καὶ εὐφυοῦς λύσεως τῶν φύσει δυσχερῶν προβλημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας;

2) Κρίσις μορφῆς, δηλαδὴ ἔλλειψις ἐκείνων τῶν ποικίλων τύπων σχολείου, ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ τοπικοὶ ὄροι ζωῆς τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν περιοχῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγχρόνου τεχνικῆς. (Π.χ. γεωργικαὶ σχολαί, σχολαί κατεργασίας μετάλλου, ἠλεκτροραδιοτεχνικαί, σχολαί οἰκοδομικῶν καὶ ξυλουργικῶν τεχνῶν, καὶ ἐν γένει σχολαί τεχνικαὶ ὅπου ὅμως δὲν διδάσκονται μόνον αἱ τέχναι—διότι τοιαῦται ὑπάρχουν καὶ τώρα—ἀλλὰ παραλλήλως παρέχεται εὐρεία ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις. Αἱ σχολαὶ αὐταὶ δηλαδὴ, εἶναι σχολαὶ Μέσης παιδείας, ἰσοδύναμοι πρὸς τὰ γυμνάσια)¹.

(1) Διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὸ περιεχόμενον

3) Κρίσις διοργανώσεως. Τὰ γυμνάσιά μας συνήθως δὲν ἔχουν τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν προσωπικόν². Πολλὰ δὲν ἔχουν οὔτε κἂν ἐπαρκεῖς καὶ ὑγιεινὰς αἰθούσας, ὅπου νὰ ἢμποροῦν νὰ καθήσουν ἀνθρωπινὰ οἱ μαθηταί. Φυσικὰ ἀκόμη μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἔλλειψις τῶν ἀπαραίτητων ὀργάνων καὶ ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας. Μάλιστα ὠρισμένα νεώτατα διδακτικὰ βοηθήματα μεγίστης ἀποδοτικότητος εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν... μεμακρυσμένην γωνίαν τῆς γῆς! Καὶ κυρίως ὁ ἐκπαιδευτικὸς κινηματογράφος. (Εἰς τὸ φύλλον τοῦ Σεπτεμβρίου 1951 τοῦ Childhood Education βλέπω ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν παράγονται θαυμάσια ταινία—μερικαὶ μάλιστα ἔγχρωμοι—ποὺ παρουσιάζουν λίαν ἐνδιαφέροντα πράγματα. Καὶ ὅμως, μολόντι ὑπάρχουν ἐδῶ Ἀμερικ. ὑπηρεσίαι, ποὺ φροντίζουν, ὑποθέτω, καὶ διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας ἀνασυγκρότησιν, ἐν τούτοις τὰ σχολεῖα μας ἀγνοοῦν τί θὰ πῆ ἐκπαιδευτικὸς κινηματογράφος». Ἐνῶ ὁ «γκυκατερικὸς» καὶ «τολιμηρὰ ρεαλιστικὸς» εἶναι πασίγνωστος εἰς τὴν νεολαίαν μας, τὴν ὁποίαν μὲ τόσῃν «ἀποτελεσματικότητά» καλλιεργεῖ εἰς ὅτι ἀποτελεῖ διαστροφήν καὶ ἠθικὴν κατάπτωσην³.

4) Κρίσις περιεχομένου. Τὸ περιεχόμενον τῶν διδασκομένων μαθημά-

μενον τοιούτων σχολῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν μᾶς δίδει πολυτίμους πληροφορίας τὸ βιβλίον τῆς κ. Βλαστοῦ «Συμβολὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Φυσιогνωστικῶν μαθημάτων».

(2) Εἰς πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ διδάσκονται—εἰς κλασσικὸν γυμνάσιον—5 ὥρας ἑβδομαδιαίως ἀντὶ τῶν 9 κανονικῶν. Ἄλλοι δὲ ὠρισμένα μαθήματα δὲν διδάσκονται καθόλου!

(3) Ἄς μὴν εἶμαι ἄδικος. Τὰ σχολεῖα μας ἢμπορεῖ νὰ μὴ διαθέτουν κινηματογραφικὰ μηχανήματα. Εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ὑπάρχει κάποια «Διεύθυνσις Σχολικοῦ Κινηματογράφου».

των (ἔστω καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς 2 καὶ μοναδικοὺς τύπους γυμνασίου ποὺ ἔχομεν) θὰ ἠμποροῦσε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Δυστυχῶς, τὸ Κράτος, μὲ τὸν Ο. Ε. Σ. Β., καὶ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἐν ὄσ καὶ μοναδικοῦ βιβλίου διὰ κάθε μάθημα, κατήργησε τὸν δημοκρατικὸν συναγωνισμὸν ποὺ ὑπῆρχεν ἄλλοτε μεταξὺ τῶν συγγραφέων διὰ τὴν παρουσίαν βιβλίων τὰ ὁποῖα νὰ συνδυάζουν τὸ *τερπνὸν* μὲ τὸ ἐπιστημονικῶς ἀκριβές καὶ ὠφέλιμον. Τὸ περιεχόμενον τῆς «πειραματικῆς» ψυχολογίας ἔχει πρὸ πολλοῦ ξεπερασθῆ καὶ αἱ περικοπαὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν δὲν γεννοῦν τόσον ἐνδιαφέρον ὅσον πρὸ τριακονταετίας. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ ὑγιεινὴ, καὶ ἡ νεωτέρα ψυχολογία, ἔχουν πολλὰ νέα πράγματα νὰ διδάξουν εἰς τοὺς νέους. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ, πρέπει νὰ προκηρυχθοῦν διαγωνισμοὶ διὰ συγγραφὴν νέων συγγραμμάτων βιβλίων.

5) Κρίσις ἀκόμη ὑπάρχει καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπιμόρφωσιν καὶ τὴν ἀξιοπρεπείαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας. Διότι ἀπλούστατα ἡ ἀμοιβὴ των, ὄχι μόνον ἐπιστημονικῶν βιβλίων τὴν ἀγορὰν δὲν τοὺς ἐπιτρέπει ἀλλ' οὔτε κἀν τὴν ἀξιοπρεπῆ των συντήρησιν. Ἔτσι ἐξηγοῦνται, (χωρὶς βέβαια καὶ νὰ συγχωροῦνται), αἱ ἠθικαὶ κάμψεις ὠρισμένων ἐκπαιδευτικῶν ποὺ καταλήγουν εἰς δίκας, αἱ ὁποῖαι τόσον κλονίζουν τὸ κύρος τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει (ἐμπόριον ἀπολυτηρίων, κ. τ. π.). Οἱ ἀρμόδιοι ἄρχοντες δὲν ἐνόησαν ἀκόμη ὅτι ὄχι ἡ νομοθεσία ἀλλ' οἱ *καλοὶ* ἐκπαιδευτικοὶ κυρίως δημιουργοῦν τὴν *καλήν* παιδείαν. Καὶ ἔφ' ὅσον οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὸν διαθέσιμον χρόνον οὔτε τὰ οικονομικὰ μέσα πρὸς διαρκῆ αὐτοκαλλιέργειαν, *παιδείαν* τῆς *προκοπῆς* δὲν θὰ ἔχωμεν.

★

Θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ εὖρη καὶ ἄλλους λόγους τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας κακοδαιμονίας. Τὴν ἴσως ὄχι ἀρκετὰ ἐπιμελημένην κατάρτισιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας

εἰς τὰ πανεπιστήμια. Τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων. Τὴν γλωσσικὴν ἀκαταστασίαν, καὶ ἄλλα πολλά. Νομίζω ὅμως ὅτι τὰ κυριότερα αἰτία εἶναι τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα. Καὶ ὅτι κυρία προϋπόθεσις πρὸς βελτίωσιν τῆς Παιδείας μας εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων (ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν) συνειδητοποίησις τοῦ τεραστίου ὁλοῦ ποὺ ἡ Παιδεία διαδραματίζει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἀρα σοβαρότητος εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων της. Πειραματισμοὶ καὶ συνεχεῖς ἀναστατώσεις εἰς τὴν Παιδείαν μας, ἐξ αἰτίας «μεταρρυθμίσεων» ἐντελῶς ἐπιφανειακῶν⁴ δὲν ἐπιτρέπονται. Ὅσοι φιλοδοξοῦν νὰ συνδέσουν τὸ ὄνομά των μὲ κάποιαν πρόοδον ἐκπαιδευτικὴν, ἄς φροντίσουν πρῶτον νὰ μάθουν καλὰ τὴν ἔννοιαν καὶ τὰ προβλήματα τῆς Παιδείας καὶ κατόπιν ἄς μεταβάλουν ὄχι τὰ «ὀνόματα» τῶν τάξεων⁵, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῶν μαθημάτων καὶ τὴν μέθοδον διδασκαλίας. Διότι αὐτὰ εἶναι ἡ οὐσία τῆς μορφώσεως. Καὶ ἐπὶ πλέον ἄς ἐννοήσουν ὅτι πρέπει νὰ ἐξοδεύσουν καὶ διὰ τὴν Παιδείαν. Ὅταν ἡ Τουρκία ἐξοδεύη διὰ τὴν Ἐκπαίδευσιν σχεδὸν ὅσα καὶ διὰ τὸν στρατὸν της, ἡ δὲ Φιλανδία τὰ πεντάπλασια τῶν ὄσων ἐξοδεύει διὰ τὸν στρατὸν της⁶, τί πρέπει νὰ κάμωμεν ἡμεῖς, ποὺ ἐνῶ κανχώμεθα ὅτι κατοικοῦμεν τὴν κοινότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἔχομεν ἐν τούτοις 45% ἀναλαβήτους;

ΙΩ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ — ΦΑΛΗΡΙΩΤΗΣ

(4) Ἐδῶ συνήθως μεταβάλλονται τὰ ὀνόματα ἢ ὁ ἀριθμὸς τῶν τάξεων. Τὸ ἐξατάξιον Δημοτικὸν (μὲ ἐξατάξιον κατ' ἀκολουθίαν Γυμνάσιον) γίνεται τετρατάξιον μὲ ὀκτατάξιον Γυμνάσιον. Κατόπιν γίνεται πάλιν ἐξατάξιον τὸ Δημοτικὸν ἀλλὰ τὸ Γυμνάσιον ἐξακολουθεῖ νὰ λέγεται... ὀκτατάξιον μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔχει ἔξ τάξεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη λέγεται τρίτη ἢ δὲ κτη λέγεται ὀγδῶ!

(5) Βλέπε τὴν ἀνωτέρω ὑποσημείωσιν.

(6) Βλ. εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 418 τεύχος τοῦ «Ἠλίου» (4-10-52) ἄρθρον «Ἡ κρατικὴ ἀδιαφορία διὰ τὴν Παιδείαν».

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΟΙ «ΜΥΘΟΙ»

Πολλές φορές έχουν οι στήλες αυτού του περιοδικού ασχοληθῆ με τὰ συμπεράσματα, πού βγαίνουν ἀπὸ τις ιστορικές καὶ ἀρχαιολογικές ἔρευνες τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων, σχετικά με τὴν ἀξιοπιστία τῶν διηγήσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς⁽¹⁾. Ἐν τούτοις, εἶναι τόσα ἐκεῖνα πού εἶπαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀρνήσεως πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ ἔχουν τόσο πολὺ κόσμο δηλητηριάσει ὥστε ὄχι αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ διπλάσια καὶ τὰ δεκαπλάσια, ἂν εἶχαν δημοσιευθῆ, πάλι δὲν θὰ ἦσαν ἀρκετά.

Ἐκεῖνο πού κτύπησαν πρὸ πολὺ οἱ διάφοροι ὑπηρετές τῆς ἀρνήσεως ἦσαν οἱ διηγήσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς γιὰ τις θαυματουργικές ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς «ὕψηλῆς κριτικῆς» ἔσπευσαν νὰ βεβαιώσουν, πὼς οἱ διηγήσεις αὐτές δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ κατασκευάσματα τῆς φαντασίας. Ἐκεῖνοι πού τις ἔφτιασαν, ἔλεγε ἡ ἀρνησις, τις ἔκαμαν με σκοπὸ νὰ ὑποδουλώσουν τὸν πολὺ κόσμον σὲ μιὰ παχυλὴ ἀμάθεια. Γιατί, κατὰ τὴν γνώμη τους, ὅλα αὐτὰ δὲν ἦταν τίποτε ἄλλα παρὰ καθαροὶ μῦθοι. Μῦθοι καὶ μόνον μῦθοι.

Ἀλλὰ οἱ περίφημοι αὐτοὶ δῆθεν κριτικοὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔπαθαν ἕνα ἀτύχημα καὶ ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸν πιά σ' αὐτούς νὰ ἀλωνίζον ἐλεύθερα μέσα στὰ ἱερὰ κείμενα καὶ νὰ παρουσιάζουν ὅ,τι τοὺς καπνίσῃ, ὡς ἀπόφθεγμα δῆθεν τῆς ἐπιστήμης. Τὸ ἀτύχημά τους ἦταν, ὅτι τὸν λόγον τὸν ἔλαβε ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ὁπότε τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Γιατί τὰ συμπεράσματα ἀπ' τις σχετικῆς ἔρευνες δὲν συμφωνοῦν μετὰ τὴ «λογικὴ» τῶν «κριτικῶν», ἀλλὰ με ὅσα αὐτοὶ εἶχαν σπεύσει νὰ τὰ ἀπορρίψουν.

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΜΙΑΣ «ΜΟΥΜΙΑΣ»

Τὰ γεγονότα πού περιγράφονται στὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου ἦσαν πρὸ πολὺ ἀπὸ ὅλα ὁ στόχος τῶν «ὕψηλῶν κριτικῶν». Μὲ μιὰ μονοκονδυλιά τὰ εἶχαν διαγράψει ἀπ' τις σελίδες τῆς ἀληθινῆς ιστορίας, τόσο πού οὔτε γιὰ τὸν Φαραῶ πού ἀναφέρει ἡ Ἐξόδος δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν μιὰ θέσι στὴν ἀτέλειωτὴ σειρά τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Τὸν θεώρησαν πὼς ἦταν πρόσωπο φανταστικόν. Ἀλλὰ ἦλθε μιὰ μούμια νὰ τοὺς διαψεύσῃ. Ἦταν ἡ Μούμια τοῦ Φαραῶ Μενεφθά, πού ἦταν ἀκριβῶς ὁ Φαραῶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐξόδου. Καὶ ἡ μούμια αὐτὴ τοὺς διέψευσε μέχρι καὶ τὴν τελευταία λεπτομέρεια. Π. χ. στὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου ἀναφέρεται πὼς τὰ στρατεύματα τοῦ Φαραῶ, πού ὠδηγοῦσε ὁ ἴδιος (Ἐξὸδ. ιδ' 10), καταποντίστηκαν μέσα στὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα, καθὼς κατεδίωκαν τοὺς Ἰσραηλίτες, πού τὴν εἶχαν περάσει σὰν νὰ ἦταν ξηρά. Ὅπως, λοιπόν, ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς G. E. Smith, ὅταν ξετύλιγε τὴ μούμια αὐτὴ ἀπὸ τις λουρίδες πού ἦταν τυλιγμένη, παρητήρησε κάτι μοναδικόν, πού δὲν εἶχαν μέχρι τότε συναντήσει σὲ καμμιὰ ἀπ' τις μούμιες. Τὸ σῶμα δηλαδὴ ὀλόκληρον ἦταν σκεπασμένον με μιὰ κροῦστα ἀπὸ κοινὸ ἀλάτι. Μόλις τὸ εἶδαν οἱ ἀρμόδιοι δὲν μπόρεσαν νὰ μὴ θυμηθοῦν τὸν καταποντισμὸ τοῦ Φαραῶ στὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Ἀσφαλῶς, θὰ βρῆκαν κατόπιν τὸ σῶμα του, θὰ τὸ ταρίχευσαν, ἀλλὰ ἐκεῖνο καθὼς ἦταν διαποτισμένον ἀπ' τὴ θάλασσα, «ξέρασε» τὸ ἀλάτι. Ἔτσι ὅστερα ἀπὸ 3.500 χρόνια, βρέθηκε στὴ μούμια του. Ἐπίσης καὶ κάτι ἄλλο: ὁ γυῖός του καὶ συγκυρίαρχος τοῦ θρόνου Σετί ὁ Β', πού κανονικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ διάδοχός του, δὲν ἀκούεται κατόπιν πουθενά, πρᾶγμα πού φαίνεται νὰ ἐπικυρώσῃ κατὰ

(1) Ἔδ. «Ἀκτίνες» 1938, σελ. 248-251, 1939, σελ. 101-105, 333-337, 1943, 11-14 καὶ 1950, 541-548.

ἄλλο ἀπὸ ὅσα διηγεῖται ἡ Ἔξοδος. Ὅτι, δηλαδή, μὲ τὴ δεκάτη πληγὴ, ποὺ ἔγινε εὐθὺς πρὶν ἀπ' τὴν ἀναχώρησι τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπ' τὴν Αἴγυπτο, πέθαναν ὅλα τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων «ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου αἰχμαλωτῆδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους» (Ἐξόδ. ιβ' 29).

Καὶ τώρα κάτι ἀληθινὰ θαυμαστὸ, καίτοι δὲν πρέπει βέβαια νὰ τὸ πάρωμε κατὰ γράμμα, ποὺ εἶναι ὅμως κ' αὐτὸ πολὺ χαρακτηριστικόν. Στὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου δεκαεννέα φορές ἀναφέρεται ὅτι «ἐσκληρύνθη ἡ καρδιά τοῦ Φαραὼ». Αὐτὸ ἀσφαλῶς λέγεται ἐκεῖ μεταφορικῶς. Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι ὅτι, σύμφωνα μὲ μιὰ ἐκθεσι τοῦ προέδρου τῆς Βασιλικῆς Ἰατρικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου S. G. Shattoek, ἀποδεικνύεται ὅτι αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ἡ Ἔξοδος γιὰ τὴν καρδιά τοῦ Φαραὼ μπορεῖ νὰ τὸ πάρη κανεὶς καὶ κατὰ γράμμα. Γιατί ἀπ' τὴ μικροσκοπικὴ ἐξέτασι ποὺ ἔγινε σὲ ἕνα κομμάτι τῆς ἀορτῆς τῆς μούμιας τοῦ Φαραὼ Μενεφθά, διαπιστώθηκε πὼς ἔπασχε ἀπὸ αἰθήρωμα, ποὺ εἶχε ἐπίδρασι καὶ στὴ διανοητικὴ καὶ συναισθηματικὴ του κατάστασι. Γιατί ἡ ἀσθένεια αὕτη, σύμφωνα μὲ τὸν καθηγητὴ λόρδο Μοϋνιχαν, προκαλεῖ μιὰ στενότητα ἀντιλήψεως, σκληρότητα, ἔλλειψι ἐνθουσιασμοῦ, φόβον γιὰ κάθε τι τὸ καινούργιον καὶ τὰ ὅμοια.

Οἱ «ΑΝΥΠΑΡΚΤΟΙ» ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Πρόκειται γιὰ τοὺς βασιλεῖς Ἀμαρφάλ, τοῦ Σεναάρ, Ἀριώχ, τοῦ Ἑλλάσαρ, Χοδολλογομόρ, τοῦ Ἐλάμ καὶ Θαργάλ, ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπλῶς «βασιλεὺς ἔθνων». Μὲ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς ἔχουν ἀσχοληθῆ καὶ πάλι οἱ στήλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ⁽²⁾. Εἶχε μάλιστα παρατεθῆ καὶ ὀλόκληρο τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως, ὅπου ἀναφέρονται. Μιὰ καινούργια ὅμως ἀποψις, μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἀσχοληθοῦμε καὶ πάλι μ' αὐτούς.

Ὅπως εἶχε ἀναφερθῆ καὶ σὲ προηγού-

μενο δημοσίευμα, τὸ κεφάλαιον αὐτὸ εἶχε γίνει ὁ στόχος τῶν ἀρνητῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρὸ φημισμένους σημιτολόγους τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὁ καθηγητῆς Noldeke εἶχε μάλιστα δημοσιεύσει καὶ εἰδικὴ πραγματεία, γιὰ νὰ ἀποδείξη, ὅτι τὸ δέκατον τέταρτον κεφάλαιον τῆς Γενέσεως δὲν εἶχε καμμιά ἱστορικὴ ἀξία. Ἡ κριτικὴ, ἔγραφε ὁ καθηγητῆς, «μιὰ γιὰ πάντα ἀπέρριψε κάθε ἀξίωσι τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ ὅτι ἔχει ἀξία ἱστορικὴ». Μερικὰ ἀπ' τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀρνητῶν ἔχουν ἐξετασθῆ στὸ ἄλλο ἐκεῖνο ἄρθρον τῶν «Ἀκτίνων». Τώρα ἂς ἐξετάσωμε κάποιο ἄλλο τους ἐπιχειρήματα. Ἡ διήγησις αὐτῆς βασιλείων, ὅπως τὴν ἔχουν ὀνομάσει, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθινὴ, γιατί ἀπλούστατα τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι φανταστικά. Δὲν ὑπάρχουν, εἶπαν, σὲ καμμιά γλῶσσα. Αὐτὸ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πρὸ «βαρύγδουπα» ἐπιχειρήματα τοῦ καθηγητοῦ Noldeke. Καὶ ὅταν ἕνας τόσο φημισμένος εἰδικὸς ἐρευνητῆς εἶχε βεβαιώσει πὼς τέτοια ὀνόματα δὲν ὑπάρχουν, ὁ κόσμος ἔπρεπε φυσικὰ νὰ πιστέψῃ αὐτὸν καὶ ὄχι... τὴν Ἀγ. Γραφὴ καὶ τοὺς «μῦθους» τῆς!

Γιὰ κακὴ ὅμως τύχη τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, κάθε τόσο φανερόνεται κ' ἐκεῖνα τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ποῦ, ὅσο καὶ νὰ ἔχη κανεὶς τὴν καλὴ διάθεσι, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατηγορήσῃ ποὺ εἶχαν κάνει... μυστικὴ συμμαχία μὲ τὴν Ἀγία Γραφή. Ἔτσι, λοιπόν, τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα μᾶς πληροφοροῦν πρῶτον, πὼς τὸ Ἐλάμ εἶχε κατακτήσει τὴ Βαβυλώνα καὶ ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς ἔγιναν ὑποτελεῖς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἐλάμ. Μετὰ τὴν κατάκτησί της, τὸ βασίλειον χωρίστηκε σὲ δύο: τὸ βόρειον τμήμα μὲ τὴ Βαβυλώνα, ποὺ ἡ Ἀγία Γραφὴ τὴν ὀνομάζει Σενναάρ, ἔμεινε στὰ χεῖρα τοῦ ὀνομαστοῦ Χαμμου-ραμί ἢ Ἀμμου-ραμί, ἐνῶ στὸ νότιον, μὲ τὴ Λάρσα, τὸ Ἑλλάσαρ τῆς Βίβλου, ἔγινε βασιληῆς ἕνας γιὸς κάποιου πρίγκηπος τοῦ Ἐλάμ, ὁ Ἐρί-Ἀκού. Στὰ βόρεια καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία, ὅπου κυριαρχοῦσαν οἱ Οὐμμάν Μανδά, ἢ τὰ «βάρβαρα ἔθνη», ἀρχηγὸς τους ἦταν ὁ Τονγκουλά.

(2) «Ἀκτίνες» 1939, σελ. 105.

Ἡ δυναστεία τοῦ Χαμμου-ραμπι δὲν ἦταν βαβυλωνιακή. Εἶχε κατακτήσει τὴ βόρεια Βαβυλωνία, σὲ μιὰ ἐποχὴ ταραχῶν, πού ἀκολούθησαν τὴν πτώσι μιᾶς δυναστείας, πού γιὰ πρωτείουσά της εἶχε τὴν Ὀὕρ τῶν Χάλδαιων. Ἡ δυναστεία αὐτὴ ἦταν Χανααντικὴ καὶ Νοτιοσημιτικὴ, ὅπως καὶ ὁ Ἀβραάμ, καὶ ὡς θεότητά της εἶχε τὸ Σομοῦ ἢ Σήμ. Ἄν καὶ ἡ γλῶσσα πού μιλοῦσαν ἦταν καὶ αὐτὴ σημιτικὴ, ἐν τούτοις ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν βαβυλωνίων, πού εὑρισκαν δύσκολο νὰ προφέρουν μερικοὺς φθόγγους της.

Ἔτσι οἱ βαβυλώνιοι δὲν τοὺς γράφουν τοὺς φθόγγους αὐτοὺς πάντα μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ὀνόματα τῶν ἰδίων βασιλέων παρουσιάζονται συχνὰ νὰ εἶναι διαφορετικὰ γραμμικά στὰ διάφορα ἔγγραφα. Τὸ πρῶτο συνθετικὸ στὸ ὄνομα τοῦ Χαμμου-ραμπι εἶναι ὄνομα κάποιου θεοῦ, πού παρουσιάζεται καὶ σὲ ἔβραϊκὰ ὀνόματα, ὅπως τὸ Ἀμμι-ήλ, Ἀμμι-ναδάβ, Ροβο-άμ, Ἰεροβο-άμ, Βενι-αμίν. Τὸ ὄνομα Ἀμμῶν εἶναι ἀπλῶς ἓνα παράγωγόν του. Οἱ βαβυλώνιοι τὸ πρόφεραν συνήθως ὡς Χαμμού, ἀλλὰ συχνὰ τὸ συναντοῦμε καὶ ὡς Ἀμμού, ὅπως καὶ ὡς Ἀμμί. Ἀλλὰ ἔχει παρατηρηθῆ πὼς τὸ δεύτερο συνθετικὸ στὸ ὄνομα τοῦ Χαμμου-ραμπι, τὸ ραμπι, παρουσιάζεται καὶ ὡς ραπί.

Τὸν Χαμμου-ραμπι, ἐπειδὴ, ὅπως καὶ ἄλλοι ἀπ' τὴ δυναστεία του, εἶχε τὴν ἀξίωσι νὰ λατρεύεται ὡς θεός, τὸν προσφωνοῦσαν μὲ τὸ ὄνομά του, προσθέτοντας στὸ τέλος τὴν κατάληξι ἰλοῦ (πού ἔβραϊκὰ εἶναι τό-έλ) Χαμμουραμπι-ἰλοῦ ἢ Ἀμποραπιέλ, πού εἶναι τὸ Ἀμαρφάλ (Ἀμραπ(η) ἐλ στὸ ἔβραϊκὸ κείμενο) τῆς Ἀγ. Γραφῆς.

Τὸ Χεντόρ-λαομέρ, πού κάποτε προκαλοῦσε ἀτελεισία στοὺς γλωσσολόγους ἀποδείχθηκε πὼς εἶναι ἓνα συνηθισμένο Ἐλαμιτικὸ ὄνομα. Πολλὰ Ἐλαμιτικὰ ὀνόματα ἔχουν δύο συνθετικά. Τὸ δεύτερο εἶναι ὄνομὸ κάποιου θεοῦ καὶ τὸ πρῶτο, τὸ Κουντούρ, σημαίνει δούλος ἢ κάτι παρόμοιο. Ἔνας π.χ. προκατόχος τοῦ Ἐρί-Ἀκοῦ ἢ Ἀρι-ὠχ, λεγόταν Κουντούρ-Νανκουντί, δηλαδή δούλος τῆς θεᾶς Νανκουντί. Λαγαμάρ, ἦταν μιὰ σπουδαία θεότης τῶν Ἐλαμιτῶν, πού ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἔβραϊκὸ

Λα-ομέρ, πού οἱ Ἐβδομήκοντα τὸ μεταγράφουν λογομόρ. Τὸ Κουντούρ-λαγαμάρ, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ Χοδο-λογομόρ. Δηλαδή, ὅλος ὁ θόρυβος καὶ ὁ πόλεμος πού εἶχαν κηρύξει οἱ ἄρνηται γιὰ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ τῆς Γενέσεως, ἀποδεικνύεται πὼς δὲν στηριζόταν πουθενὰ ἄλλοῦ παρὰ στὴν ἀμετανόητη προκατάληψί τους, ὅτι καὶ καλὰ ἢ Ἄγία Γραφή δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθινή. Ἀλλοιῶς τὰ ἀλλεπάλληλα παθήματά τους κάτι θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς εἶχαν διδάξει ἐν τῷ μεταξύ. Τὸ εὐτύχημα εἶναι πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ φλυαρίες, κατὰ κανόνα, δὲν τολμοῦν πιά νὰ παρουσιασθοῦν στὰ σοβαρά, γιὰτὶ προκαλοῦν μόνο μειδιάματα.

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΣΤΗΝ ΕΡΥΘΡΑ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἄλλ' ὅς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν... παρελθοντολογία. Ἐνα ἄλλο σημεῖο, πού ἡ ἀρνησις μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα τὸ θεωροῦσε ὡς προμῦθι, ἦταν ἡ θαυματουργικὴ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες. Στὸν εἰκοστὸ πρῶτο στίχο τοῦ δεκάτου τετάρτου κεφαλαίου τοῦ βιβλίου τῆς Ἐξόδου σημειώνεται: «καὶ ὑπήγαγε Κύριος τὴν θάλασσαν ἐν ἀνέμῳ νότῳ βιαιῷ ὄλην τὴν νύκτα, καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν ξηρὰν καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ. Καὶ εἰσῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν. Καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῆς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων». Ὁ Κύριος δηλαδή, χρησιμοποιοῦντας ἓνα φυσικὸ φαινόμενο, τὸ δυνατό ἀνεμο, βοήθησε τοὺς Ἰσραηλίτες νὰ περάσουν τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα «ἀβρόχοις ποσί». Ἀδύνατο, εἶπαν ὅσοι στίς διηγήσεις τῆς Ἀγ. Γραφῆς θέλουν παντοῦ νὰ βλέπουν μύθους. Δὲν γίνονται αὐτὰ τὰ πράγματα. Καὶ ὅμως ἡ πραγματικότης μᾶς λείει πὼς γίνονται. Πρίν, δηλαδή, ἀπὸ πεντέμισον χρόνια, στὴν Ἀγγλία, στὴν περιοχὴ τοῦ Μπρίστολ, ἔγινε κάτι παρόμοιο. Ὅπως γράφει ἡ Bristol Evening Post τῆς ἡμέρας ὅπου ἔγινε τὸ φαινόμενο (17 Μαρτίου 1947). «Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ θαυματικά ἀποτελέσματα τοῦ δυνατοῦ ἀέρα τὴν περασμένη νύκτα ἦταν νὰ δημιουργηθοῦν φαινόμενα παλιρροίας στὸν Ἄβον, σὲ βαθμὸ πού κανεὶς δὲν θυμᾶται νὰ ἔχουν ξαναγί-

νει. Τὰ νερά ἔμειναν ψηλά (6 μέτρα περίπου) ἀκόμα και κατά τὴν ὥρα πού θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν χαμηλώσει... Πέντε ὥρες ἀργότερα τὸ ὕψος ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει στά 6 μέτρα, γιατί ὁ ἀέρας κράτησε τὴν παλίρροια μέσα στο ποτάμι και ἐμπόδισε τὸ χαμηλῶμα τοῦ νεροῦ! Αὐτὸ ἔγινε στίς ἡμέρες μας και γράφτηκε στίς ἐφημερίδες και κανεῖς δὲν βρόθήκε νὰ πῆ πῶς ἦταν «ἀδύνατο». Τὸ εἶχαν δῆ και τὸ εἶχαν παρακολοθῆσει χιλιάδες κόσμος. Γιατί, λοιπόν, αὐτὸ πού ἔγινε στίς ἡμέρες μας δὲν ἦταν δυνατόν νὰ γίνη και τὴν ἐποχὴ ἐκείνη; Θὰ πῆ ἴσως κανεῖς: Ναι, μπορεῖ νὰ ἔγινε ἔτσι, ἀλλὰ τότε δὲν πρόκειται γιὰ θαῦμα. Εἶναι ἀπλῶς ἓνα φυσικό φαινόμενο. Ἄλλὰ τὸ θαῦμα, ὅπως φαίνεται και στὴν περικοπή πού παραθέσαμε παραπάνω, εἶναι ἀκριβῶς τὸ ὅτι αὐτὸ τὸ φυσικό φαινόμενο ἔγινε στὴν ὥρα πού ἔπρεπε και κράτησε μόνο ὅσο ἦταν ἀπαραίτητο. Μόλις εἶχαν ὄλοι οἱ Ἰσραηλίτες περάσει στὴν ἀπέναντι ὄχθη, σταμάτησε.

Ἔλα αὐτὰ μαζί με τόσα ἄλλα πού ἔχουν σημειωθῆ στίς στήλες αὐτές δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιβεβαιώνουν πανηγυρικά τὴν ἀπόλυτη ἀξιοπιστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὄχι μόνο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἠθική και δογματική της διδασκαλία, ἀλλὰ και σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς ἱστορικές πληρο-

φορίες πού μᾶς παρέχει και πού μᾶς φέρουν στὴ μνήμη ὅσα ὁ πρωτεργάτης τῆς Νίκης στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ὁ Τσώρτσιλ, εἶπε γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή, και εἰδικώτερα γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Μωϋσέως:

«Ἀπορρίπτομε με περιφρόνησι ὄλους ἐκείνους τοὺς σοφοὺς και καλοδουλεμένους μύθους, ὅτι δῆθεν ὁ Μωϋσῆς δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα μυθολογικό πρόσωπο. Πιστεύομε ὅτι ἡ πιὸ ἐπιστημονική ἄποψις, ἡ πιὸ συγχρονησμένη και λογική ἀντίληψις, βρίσκουν τὴν πλήρη ἱκανοποίησι τους, ἀνδεχθοῦν τὴ Βίβλο, με ὄλη τῆς τῆ σημασία. Μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι πῶς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔγιναν, ὅπως ἀκριβῶς μᾶς τὰ περιγράφει ἡ Ἁγία Γραφή. Ὅπως γράφει ὁ Γλάδστον σ' ἓνα λησιμονημένο του ἔργο, βασιζόμεστε με βεβαιότητα πάνω «στον ἀσάλευτο βράχο τῆς Ἁγίας Γραφῆς».

Οἱ ἐπιστήμονες και οἱ σοφοὶ ἄς ἐπεκτείνουν τὶς γνώσεις τους και με τὶς ἐρευνητές τους, ἄς ἐλέγξουν κάθε λεπτομέρεια τῶν διηγήσεων, πού μᾶς ἔχουν παραδοθῆ ἀπὸ τὶς μακρυνές ἐκείνες ἐποχές.

Ἔτσι θὰ κάνουν εἶναι νὰ ἰσχυροποιήσουν τὴν ὑπέροχη ἀπλότητα και τὴν οὐσιαστική ἀκρίβεια τῶν γραπτῶν ἀληθειῶν, πού ἐφώτισαν μέχρι τώρα τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου.

ΙΕΡ. Ι. ΚΟΤΣΩΝΗΣ

Και ὅταν ἀνταλλάσσουμε τὰ Χριστουγεννιάτικα δῶρα μας ἐν ὀνόματι Ἐκείνου, ἄς θυμηθοῦμε ὅτι Αὐτὸς μᾶς ἔδωσε τὸν ἥλιο, τὴν σελήνη και τὰ ἀστέρια, τὴν γῆ με τὰ δάση, τὰ βουνὰ και τοὺς ὠκεανούς και ὄλα ὅσα ζοῦν και κινοῦνται πάνω σ' αὐτά. Μᾶς ἔδωσε ὄλοπράσινα φυτὰ και κάθε τι πού ἀνθίξει και παράγει καρπὸς και ὄλα ἐκείνα γιὰ τὰ ὅποια μαλλώνουμε και ὄλα ὅσων ἔχουμε κάνει κατάχρησιν. Και γιὰ νὰ μᾶς σώση ἀπὸ τὴν ἀνοησία μας και ἀπὸ ὄλα μας τὰ λάθη ἦλθε στὴ γῆ κι' ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν Του.

Venite adoremus Dominum

«Χριστοῦγεννα».

Μετάφρ. Β. ΒΩΚΑ

Sigrid Undset

Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΗ

Δέν μπορούμε νά ἀρνηθοῦμε πὸς ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ οἰκογένεια, παρ' ὅλα τὰ καλὰ τῆς, παρουσιάζει ἕνα φαινόμενο πὸν προκαλεῖ ἀνησυχία. Σ' ἀν κ ἄ τ ι ν ἄ λ ε ἰ π η, ἀλήθεια ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῆς ἐποχῆς μας, ἀκόμη καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκείνη πὸν ἔχει στὴν ἐμφάνισί τῆς τὰ χαρακτηριστικὰ πὸν δείχνουν καὶ ἀξιοπρέπεια καὶ καλὴ προαίρεσι ἀκόμη.

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὸς καιροί, ὅπως οἱ σημερινοί, κάνουν καὶ γιὰ τὴν οἰκογένεια ἐξαιρετικὰ σκληρὸ τὸν ἀγῶνα καὶ σ' ὅ,τι ἀφορᾷ καὶ στὴν ἐσωτερικὴ συνοχὴ καὶ τὴν εὐδοκίμησι τοῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ.

Βέβαια, ζοῦμε καὶ δυσκολίες ἐξαιρετικές. Τὸ ἀναμφισβήτητο ὅμως αὐτὸ γεγονός εἶναι ἀρᾶ γε καὶ ἐξηγήσις ἱκανοποιητικὴ; Μήπως καὶ οἱ παποῦδες μας περνοῦσαν εἰδυλλιακοὺς καιροὺς κάτω ἀπὸ τὸν ξενικὸ ζυγὸ καὶ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐπαναστάσεις; Καὶ ὅμως, ξέραμε πὸς αὐτὰ δὲν τοὺς ἔβλαπταν στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ τους, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς συνέδεαν, τοὺς ἔκαναν νά καταφεύγουν στὴ ζεστασιά τῆς.

Μὲ αὐτὰ δὲν λησμονοῦμε τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἐκείνων τῶν σπιτικῶν, οὔτε παραγνωρίζομε τὰ—πολλὰ ἄλλωστε—πλεονεκτήματα τῆς δικῆς μας ἐποχῆς, καὶ αὐτὰ τὰ ψυχαγωγικὰ μέσα ἀκόμη, πὸν ὁμορφαίνουν σήμερα τὴ ζωὴ. Ὅστόσο, ἡ φυσικὴ ἀπορία μας μένει. Πὸς συμβαίνει αὐτὸ τὸ ἀφύσικο, νά ὑστερῇ τὸ δικὸ μας σπιτικὸ ἀπέναντι τῶν παποῦδων μας;

Καὶ ἂς μὴ κουραζώμεθα μὲ πλατυσμούς. Ἄς τὸ ὁμολογήσωμε ἀμέσως. Μ' ὅλα τὰ τόσα καλὰ πὸν διετηρήσαμε ἀπὸ παράδοσι, καὶ τὴν καλὴν καὶ διάθεσι πρῶτα-πρῶτα, ἀφήσαμε, οἱ περισσότεροι, τὸ κυριώτερο: Τὴν συνεκτικὴ οὐσία τῆς οἰκογενείας ἐκείνων. Αὐτὸν τὸν γενικὸ, τὸν παραδεκτὸ ἀπ' ὅλους κώδικα πὸν εἶχαν,

καὶ ἐτακτοποιοῦσαν καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα ἀλλὰ καὶ τὶς ἀπειράριθμες περιπτώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπου συνήθως, σκοντάβει ἡ εὐτυχία μας. Τὶς «ἀρχές» πὸν ἐκείνοι εἶχαν διαμορφωμένες σὲ ἔθιμα-πολιτιστικὰ στοιχεῖα ἀντοχῆς, γιὰ εἶχαν βαθειὰ τὶς ρίζες τους, στὴν Χριστιανικὴ Πίστι πὸν ἔκφρασι τῆς στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶχε τὴν κοινὴ, τὴν οἰκογενειακὴ προσευχὴ, ἔστω ἐκεῖνο τὸ ἀφελὲς ψέλλισμα, ἔστω χωρὶς μεγάλη ἐπίγνωσι ἀλλὰ μὲ πίστι καὶ φλόγα ἐσωτερικὴ, μὲ δάκρυα πολλὰς φορὲς, ὄχι μόνον λύπης ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνης δάκρυα.

Ἀναμφιβόλως δὲν ἐπηρεάζοντο ἀπὸ τὴν Πίστι ὅλα τὰ σπῖτια τὸ ἴδιο. Ὅστόσο πάντοτε ὑπῆρχε ἡ διάχυτη ἐπίδρασις τοῦ σεβασμοῦ σ' αὐτὴν. Κι' ὅταν δὲν ἦταν πιστὴ, ἦταν πάντως σεβομένη ἡ οἰκογένεια τῶν παποῦδων μας.

Ἐμεῖς βέβαια τὶς παραμελήσαμε αὐτὲς τὶς ἀρχές. Καὶ ζήτησαμε στήριγμα οἰκογενειακὸ στὰ τόσα τεχνικὰ καὶ ψυχαγωγικὰ μέσα πὸν διαθέτομε. Ν' ἀντικαταστήσωμε τὴν πίστι μὲ τὸ ραδιόφωνο καὶ τὸ ἠλεκτρικὸ ψυγεῖο! Νά μπορούσε ποτὲ νά γίνουν αἰτία μόνα τους, τὰ κομφορ, παρ' ὅλη τὴν ἀναμφισβήτητη ἀξία τους, χωρὶς τὴν προϋπόθεσι τῆς συνεκτικῆς οὐσίας πὸν εἶδαμε, ἦταν δυνατόν νά βοηθήσουν λ. χ. στὴν λύσι μιᾶς οἰκογενειακῆς διενέξεως; Μᾶς φαίνεται, ἴσως, κάτι τὸ κουραστικὸ ἢ ζωὴ ἢ μετρημένη, ἢ ἀλληλεγγύη τῶν πατέρων μας; Θυσιάζοταν ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον, ἔστερεῖτο ἀκόμη καὶ τὰ γούστα του. Κατέπνιγε τὴν λύπη του γιὰ νά κρατήσῃ τὴν στοργικὴ ἀτιμόσφιρα τοῦ σπιτιοῦ. Ἄλλὰ ἡ συνέχεια ἀξίζει τὸ τίμημα. Εἶναι ἀλήθεια πὸς τὸ ἔκαναν χωρὶς τὸ φόβο νά ἐκμεταλλεθοῦν τὴν ἀφοσίωσι τους' ἐσέβοντο περισσότερο τότε τὶς πνευματικὲς ἀξίες καὶ ἐνεθάρρουναν ὅ,τι καλὸ.

Σὰν οἰκογένεια, εἶχαν μ' ὄλες τις ἀδυναμίες τους, κάτι τὸ ἱεροπρεπές. Οἱ γονεῖς, ὅταν ἀγρυπνοῦσαν γιὰ τὴν διατήρησι τῶν «ἀρχῶν» τῆς πίστεως, δταν, δὲν τοὺς ἐπερνοῦσε κἄν ἀπὸ τῆ σκέψι ν' ἀρχίσουν τὴν ἡμέρα τους χωρὶς πρῶτα νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλοι, νησιτικοὶ ἀκόμη, ἐμπρὸς στὰ εἰκονίσματα γιὰ νὰ προσευχηθοῦν τὸ γλυκύτατο ἐκεῖνο «ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου» κλπ. Καὶ ὅταν ὠδηγοῦσαν ὀλόκληρη τὴ φαμίλια, «ἐν σώματι», νὰ ἐκκλησιασθῇ. Ὅταν ἐγαλουχοῦσαν τὰ παιδιά τους μὲ τὴν ἀγάπη στὸ γενικὸ καλὸ καὶ στὰ ἰδανικὰ πάνω καὶ ἀπὸ τὸ φυσικὸ φίλτρο, παρ' ὄλες τις ἀτέλειές τους, πόσο ἀξιοσεβάστοι ἦσαν δίνοντας καὶ τὴν ἱερή, πραγματικά, εὐχή τους!

Κι' αὐτὰ ἐσυνεχίζοντο καὶ στὶς κοινότερες ἐκδηλώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς τους. Στὸ γεῦμα τους λ. χ. καὶ τὸ πιὸ λιτό. Πῶς θὰ καθυστεροῦσαν δταν ὁ καθ' ἓνας ἤξερε πόσο ἦταν ἀπαραίτητος; (καὶ πῶς θὰ παραστρατοῦσε ἔτσι;) Καὶ ἀφοῦ πρῶτος συνδαιτυμῶν θὰ ἦταν καλεσμένος ὁ ἴδιος ὁ Χριστός; Αὐτὸ δὲν θὰ ἐξευγέλιζε ὀπωδῆποτε τὴν ἀτιμώφαιρα; Ἔτρωγαν «γλυκὸ ψωμί». Τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης σ' Ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἐπρόσφερε δὲν ἄφιναν χῶρο—συνειδητὰ τοὺλάχιστον—γιὰ ἀδικεῖς ἰδιοτροπίες καὶ ἐγωϊστικὲς πλεονεξίες.

Καί, ἰδίως τὶς μεγάλες ἑορτές, ποὺ ἐψάλλαν μὲ ἀκαλλιέργητες ἔστω φωνές, δύο τρία τροπάρια τῆς ἡμέρας, τὸ τραπέζι γινόταν ἑορτῆ.

Ἡ «εὐχαριστία» στὸ τέλος, ποὺ συνήθως τὴν ἔλεγε ἓνα παιδάκι, τοὺς ἐκαλλιεργοῦσε ὅλους καὶ τὰ περισσότερα νὰ τὰ χαίρωνται καὶ μὲ τὰ λιγώτερα νὰ εἶναι αὐτάρκεις—καὶ ἀξιοπρεπεῖς—χάρισμα καὶ αὐτὸ ποὺ ἀνοίγει τὰ μάτια καὶ γιὰ τὰ μύρια ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὰ δυσάρεστά της.

Πολιτισμός! Εὐγένεια! Καλοὶ τρόποι! Εὐτυχία! Σὰν τὰ διάφορα χρώματα ποὺ γίνονται ἀπὸ μιὰν ἠλιαχτίδα—τοῦ Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης!

Κι' ὅμως αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ξεθωριασμένη, ἔστω, συνέχεια, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων,

τὴν «κατ' οἶκον ἐκκλησίαν»! Ἄς μὴ νομίσουμε πῶς ἐσῆμαινε τίποτε τὸ ἀπόκοσμο, τὸ βαρὺ, ἢ οἰκογένεια ἐκεῖνη. Εἶχε κάθε ὠμορφιά ποὺ θὰ ὄνειρευόταν καθένας γιὰ τὸ σπῖτι του. Καὶ ἀκόμη τὴν ἰδιαίτερη εὐλογία καὶ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ.

Δὲν ἐξοῦσαν, λοιπόν, καὶ οἱ παποῦδες μας, πράγματι, σὰν παιδιά τοῦ Θεοῦ; Ἄλλοτε, βέβαια, καλὰ, ἄλλοτε ἄτακτα, πάντοτε ὅμως κοντὰ Του καὶ ὄχι ἄστεγα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Ἔθνος καὶ ἡ Ἐκκλησία μας τόσο πολὺ ὑπελόγησαν πάντοτε στὴν οἰκογένεια ἐκεῖνη.

Καί, ὅποσδήποτε, καὶ αὐτοὶ ἦσαν «αὐτῆ ἢ γενεὰ ἐκζητούντων τὸν Κύριον, ἐκζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ».

Συζητῶντας ἔτσι τὸ σπιτικό τους μὲ τὴν «κατ' οἶκον ἐκκλησίαν» καὶ οἱ πατέρες μας συνήθως ἤξεραν νὰ μὴν ἀφίνουν πάνω στὶς καρδιές ὅσα δυσάρεστα καὶ ὄση σκόνῃ ἐσκέπαζε τὶς καλὲς τοὺς ἀποφάσεις γιὰ νὰ σωρευθοῦν αὐριο καὶ ἄλλες καὶ ἄλλες, νὰ δουλεύουν στὸ ὑποσυνείδητο καὶ νὰ κἀνουν ἓνα φράγμα πικρίας ἢ—τὸ χειρότερο—ἀδιαφορίας ἀνάμεσά τους. «Ὅταν δύσῃ ὁ ἥλιος πρέπει νὰ ἔχῃς πιά ξεθυμώσῃ» (Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου). Καὶ λέγοντας τὸ «ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν», οἱ ἔνοχοι—καὶ ἤξεραν νὰ διακρίνουν τὴν ἐνοχὴ τους—θὰ ἔνοιωθαν κάποιον κοκκίνισμα ντροπῆς, ἰδίως γιὰ κάποιον ἀνυπεράσπιστο.

Σὲ πολλὰ σπῖτια, θὰ ἔκλεινε τὴν ἡμέρα συνήθως ὁ παποῦς, βαρυστημένος τάχα:—Τώρα σᾶς θέλω, κυρίες μου, νὰ θυμηθῆτε καὶ τὰ δικά σας ἐλαττώματα καὶ νὰ δῆτε μὲ ἐπιείκεια καὶ τοὺς ἄλλους. Ὅχι νὰ μοῦ κλαίγεσθε διαρκῶς «ἐγὼ ἔχω ἁμαρτίες κλπ.»—χωρὶς δὲ καὶ νὰ τὰ πολυπιστεύετε. Πάτσι, λοιπόν!

Καί, ρεαλιστικότεροι, ἐπρόσθεταν τὸ σοφάτατο: «ἀγάπα τὸν φίλο σου μὲ τὸ ἐλάττωμά του».

Ἔτσι, λίγο καμαρώνοντας «τὰ κατορθώματα» τῶν παιδιῶν τους, λίγο βοηθώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλον στὴ δουλειά του, ἢ σιγοτραγουδώντας ἐβεγγέριζαν.

Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἐστεροῦντο, ὅμως, τὴν ψυχαγωγία, ὅπως ἐμεῖς τὴν ἐννοοῦμε,

ὠργανωμένη. Τὴν εἶχαν ὥστούσο οἰκογενειακή καὶ πῶς διάχυτη καὶ διεπότηζε ὄλες τὶς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τους. Πρᾶγμα πὺ τὸ ἔδειχνε καὶ ἡ τόση γαλήνη τους.

Διηγούνται σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίδρασι τῆς προσευχῆς στὴν συμβίωσι ὅτι, σὲ μιὰ ἐπανάστασι μᾶς οἱ ὄπλαρχηγοὶ διαφωνοῦσαν κάποτε στὸ συμβούλιό τους σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε δὲν κατέληγαν σὲ καμμιά ἀπόφασι. Κι' ὅμως ἡ στιγμὴ ἦταν κρίσιμη. Τότε ἕνας εὐσεβῆς καὶ σεβαστὸς γέροντας, ἕνας ἱερεὺς τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου καιροῦ, πὺ ἀντελήφθη τί συνέβαινε, τοὺς ἐπρότεινε μιὰ διακοπὴ τοῦ συμβουλίου γιὰ νὰ μετᾶσθον στὸν ἔσπερινό. Καί, ὅπως εἶχε προβλέψει, μετὰ τὴν κοινὴ αὐτὴ προσευχὴ ἐπεκράτησε καὶ πάλι πνεῦμα κατανοήσεως καὶ ἀγάπης καὶ ἔτσι ἔφεραν ὄλη τὴν ὑπόθεσι εἰς πέρας.

★

Πόσο, ὅμως, βοηθοῦσαν καὶ τὰ «θηρσκευτικὰ καθήκοντα» πὺ ἔμεις... τὰ θεοροῦμε, καμμιά φορὰ, «τύπους».

Ἐν τούτοις, ἡ μοσχοβολιὰ τοῦ λιβανιοῦ, τὸ Σαββατόβραδο, συνοδευμένη ἀπὸ τὸν εἰρηνικὸ ἤχο τῆς καμπάνας δὲν ἀπέπνεε ἕνα ἄρωμα γαλήνης, ἀσφαλείας, θαλπωρῆς, πραότητος;

Μὲ ἄλλο τρόπο, πάλι, τὸ ἀκοίμητο κανδηλάκι, ἔμπροσς στὴν εἰκόνα ἑνὸς ἤρωος—τοῦ Ἁγίου—ἐτόνωνε ἀσυναίσθητα τὸ αἰσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἰσορροπημένης ζωῆς.

Τὴν αὐτοκυριαρχία ἐνίσχυε καὶ ἡ νηστεία Τετάρτης-Παρασκευῆς. Ἄλλὰ συγχρόνως ἐγύμναζε ὄλους νὰ νηστεύουν καὶ γιὰ τὴν—ὑπόληψι καὶ τὸ δίκιο τῶν ἄλλων.—Νὰ μὴ τοὺς «κουβεντιάζουν»—τουλάχιστον ὅσο δὲν ἀφοροῦσε αὐταῖς. Νὰ προσέχουν τὰ ζῦγια τους νὰ εἶναι σωστά, νὰ κρατοῦν τὸ «λόγο» τους κλπ. Ἐτσι ἀντίκρυζαν ὄλους μὲ καθαρὸ μάτι. «Φίλος» ἐσήμαινε: συγγενῆς.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ κοινωνικότης τους ἦταν μεγαλύτερη, ἀνετώτερη. Τὸ θεωροῦσαν πολὺ φυσικὸ, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ἔσπερινό, λ.χ., ὅπου εἶχαν δεηθῆ στὸ Θεὸ τῆς Ἀγάπης καὶ εἶχαν ἀπορροφηθῆ πρᾶγματικὰ ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῆς ἀνωτερότητος νὰ πᾶνε στοὺς

ἀρραβῶνες ἑνὸς φίλου καὶ νὰ δώσουν—μὲ ξανανειωμένη τὴν καλωσύνη τους—ὄλο τὸν τόνο μιᾶς καθαρῆς χαρᾶς «χαίροντες μετὰ χαιρόντων» ἄὄλα σὰ νὰ ἦταν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀπλότητα, πάλι, θὰ ἐδέχοντο τὴ βοήθεια σὲ μιὰ δικὴ τους δυσκολία.

Τὸ σπῆτι τους, πάντα «ἀνοικτό», προσέφερε ὀποιαδήποτε ὄρα, θαλπωρὴ καὶ ἠρεμία. Καὶ τί ἀξιοπρέπεια εἶχε καὶ ἡ φτώχεια τους ἀκόμη, τί λεβεντιά!

Καί, ἔπειτα, ἐκείνο τὸ «συγχωρῆστε με» προτοῦ πᾶνε νὰ κοινωνήσουν καὶ ἡ ἐξομολόγησις, καὶ τυπικὰ ἔστω ἂν ἐγίνοντο, ἦσαν μιὰ γέφυρα πὺ τοὺς συνέδεε μὲ τὸ σωστό, γιὰ νὰ τὸ πῶν κάποτε καὶ ὀσιαστικά—ἀλλά, οὔτε βέβαια, τὸ ἔλεγαν π ἄ ν τ ο τ ε τυπικά...

Καὶ τὸ «ψυχικὸ» πὺ ἔδιναν στὸν πτωχότερο, καὶ τὸ πρῶτο μερίδιο τῆς κάθε σοδιάς (τὶς καλῆς μέρες οἱ ἔνδεεις ἔφθαναν νὰ ἔχουν περισσότερα «καλολοῖδια» ἀπ' αὐτοὺς πὺ τὰ ἔστελναν) ἀπαραιτήτως ἐν τῷ κρυπῷ. Ἡ ὑπηρετρία, ἦταν ψυχοκόρη, μέτοχος στὶς χαρῆς καὶ τὶς λύπες τους, συμφέρον τους στὸ τέλος.

Καὶ ἡ φιλοξενία πὺ ἦταν κα θ ἦ κ ο ν ; «Τὴν φιλοξενία (ἐπι)διώκετε». Τὸ σπῆτι τῶν εὐπορωτέρων καταντοῦσε σταθμὸς πρῶτων βοηθειῶν. Τὸ ἀξίωμα, βάρος πιά, λ ε ι τ ο ὑ ρ γ η μ α (1).

ἩΞεραν, καὶ ὄσοι δὲν τὸ ἐκτελοῦσαν, πὺ τὸ χρῆμα, τὸ σπῆτι, τὴν σκέψι, τὴν παρουσία τους, ὄλα, εἶχαν χρέος νὰ τὰ ἔχουν στὴ διάθεσί τοῦ συνόλου. Καὶ ἐκείνη ἡ ὑγιῆς ἐξωστρέφεια πὺ ἔδινε ἰσοροπία; Μὲ τὰ γενικὰ ἐνδιαφέροντα: ἐθνικά, κοινωνικά, φιλικὰ. Ἀνεγνώριζαν γιὰ χρέος τους τὶς ἀνάγκες τοῦ Α, τὴν πρόοδο τοῦ Β, πὺ νὰ συμφιλιώσουν τὸν Γ, κλπ.

Σὲ πολλὰ ἐπαρχιακὰ ἰδίως σπῆτια, ἡ

(1) Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ γενικώτερα ἀλλά καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς οἰκογενείας, βλέπε: «Towards a Christian Civilization», Ἄθῆνα 1950. Ἀκόμη Σταματίας Μαστρογιαννοπούλου: Ἡ γυναικὰ στὸ βασιλείο τῆς Ἄθῆνας 1952, καὶ «Ὁ ἐφηβος καὶ ἡ οἰκογένεια» τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἄθῆνα 1952.

γιαγιά, μὲ τὰ ἄσπρα μαλλάρια τῆς σὰν φω-
τοστέφανο, τὸ θεωροῦσε τιμὴ τῆς νὰ πε-
ριποιηθῆ τὸν ἄρρωστο ξένο ἢ τὸν ἱεροκή-
ρυκα.

Καί, ἄς μὴ νομίζουμε τόσο βαθεῖα τὴν
ἀμάθειά τους. Εἶχαν εὐκαιρία ἀληθινή,
μορφώσεως, καθ' ἑαυτήν, τὴν ἐπαφὴ μὲ
τοὺς Πατέρας καὶ γενικότερα τὴν παρά-
δοσι τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιατί, ἐκτὸς
τῶν ἄλλων, αὐτὸ τοὺς συνέδεε καὶ μὲ τὴν
κλασικὴ παιδεία καὶ τὴν ἀρχαία γλῶσσα.
Ἐπίσης καὶ ἡ ὕμνολογία μας—καὶ εἶναι
ποῦ δὲν τὴν ξέρομε ὅλοι—δταν ὁμως μιὰ
φορὰ τὴν ἀκούσαμε, δὲν θὰ βροῖσκωμε σ'
αὐτὴν λιγώτερη ἀπόλαυσι ἀπὸ ὅ,τι σὲ κάθε
ἄλλη κλασικὴ μουσικὴ (γιὰ νὰ δοῦμε καὶ
τὴν καλλιτεχνικὴ πλευρά).

★

Βαρεῖα κάπως, θὰ φαίνεται σὲ μᾶς μιὰ
τέτοια ἀτμόσφαιρα. Ἄλλὰ παρόμοιες εὐ-
καιρίες δὲν ἦταν αὐτὲς ποὺ ἐκνοφοροῦ-
σαν τοὺς Μακρυγιάννηδες⁽²⁾ ποὺ ἔγρα-
φαν:

«Νάρθη ἓνας καὶ νὰ μοῦ εἰπῆ ὅτι θὰ
πάγη ὀμπρὸς ἡ πατρίδα στέργομαι νὰ μοῦ
βγάλῃ καὶ τὰ δύο μου μάτια. Ὅτι ἂν εἴ-
μαι στραβὸς καὶ ἡ πατρίδα μου εἶναι κα-
λά, μὲ θρέφει· ἂν εἶναι ἡ πατρίδα μου ἄ-
χαμνὰ, δέκα μάτια νάχω, στραβὸς θανά
εἶμαι». Τοὺς ἐμάθαιναν πὼς ἡ ζωὴ γίνε-
ται, ὄχι μόνον μὲ τὸ «θέλω» ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ
«πρέπει», καὶ αὐτὸ τὸ «ἔχει ὁ Θεός», ἀσύγ-
κριτο στήριγμα τῆς ζωῆς, μοναδικὸ κα-
τευναστικὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. «Ἐ-
χει ὁ Θεός» ἔλεγε ὁ οἰκογενειάρχης καὶ
ἡρεμοῦσε, μολονὶ εἶχε καὶ ἐκεῖνος καὶ
ἀνεργία καὶ ἀρρώστειες καὶ κορίτσια νὰ
παντρέψῃ καὶ στοργὴ γιὰ νὰ τὰ αἰσθάνε-
ται ὅλα αὐτά. Καὶ μὲ ξαστερωμένο τὸ μυα-
λό του ἐνεργοῦσε σωστότερα καὶ χωρὶς
τις δικῆς μας νευρασθένειες ποὺ καὶ τὸ πρό-
βλημα γιὰ τὸ λοῦσο μας μπορεῖ νὰ προκα-
λέσῃ.

Ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν, μήπως δὲν ἦταν
εὐκολώτερη καὶ γιὰ τοὺς γονεῖς καὶ γιὰ
τὰ παιδιά; Ἐκεῖνοι δὲν ἐχρειάζοντο νὰ ἀ-

ποκτήσουν ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ δική τους πικρὴ
πεῖρα, τὴ σωστὴ νοοτροπία. Τὴν εὗρισκαν
ἔτοιμη, ζῶντας τὴν διαρκῶς ἀναπνεόν-
τας τὸ σωστὸ ποὺ γενεὲς καὶ γενεὲς εἶχαν
παραδώσει, ἀπὸ τὶς «ἀρχές» τοῦ ἴδιου τοῦ
Εὐαγγελίου.

Ἦταν, γενικά, ἡ «ἐνημερωσμένη ἀνισό-
της» ποὺ ἔφερε τὴν τάξι στὴν οἰκογένεια
καὶ ὁ καθένας ἀπελάμβανε τὰ προνόμια
τῆς θέσεως του ξέροντας ὁμως καὶ τὶς ὑ-
ποχρεώσεις του.

Καὶ ποῦ ἐμάθαιναν τόση σοφία οἱ ἀ-
μόρφωτοι, συνήθως, αὐτοὶ ἄνθρωποι; Καί,
ἀναλφάβητες γυναῖκες αὐτὲς, ποῦ εὗρισκαν
τόση σύνεσι καὶ διορατικότητα καὶ δύναμι
νὰ διοικήσουν σπίτια καὶ σημερινῶν ἀν-
θρώπων μὲ τόση ἐπιτυχία; Ποιὸς τὶς ἐδί-
δασκε νὰ διακρίνουν πὼς νὰ ὑπομένουν τό-
σο φυσικὰ καὶ μὲ ἀξιοπρέπεια μάλιστα,
τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, γιὰ νὰ ἀντι-
κρύξουν ἔτσι μὲ τὸ μέτωπο ψηλὰ τὴν κοι-
νωνία ὅπου θὰ ζοῦσαν καὶ τὰ παιδιά τους;

★

Ἄλλὰ, ἄς ξαναγυρίσωμε στὰ δικά μας
σπίτια. Ναι, εἶναι ἀλήθεια, πολὺ περισσό-
τερες ἀπὸ ὅσες τὶς φανταζόμαστε οἱ οἰ-
κογένειες ποὺ συμπροσεύχονται καὶ σήμε-
ρα. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο ἔστω τῆς
ὥρας ποὺ διαθέτουν, τὸ τέταρτο αὐτό, τό-
σο κερδοφόρα χρησιμοποιημένο, ὁμως, τὸ
κάθε ζήτημα γύρω στὸ οἰκογενειακὸ τρα-
πέζι παίρνει ἄλλο χρῶμα καὶ ἄλλη ἔντασι
μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς παρουσίας τοῦ
Θεοῦ. Καὶ εἶναι τόσο κοινὴ πεῖρα πὼς αὐ-
τὸ ποὺ πικραίνει ἓνα σπιτικὸ δὲν ἔρχεται
τόσο ἀπὸ τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Τὸ προ-
καλεῖ ἡ ἔλλειψις καλῆς θελήσεως γιὰ τὴν
ἀμοιβαία κατανόησι τῶν ἀνθρώπων. Καὶ
αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ εἶναι
ποῦ κτυπιέται μὲ τὴν οἰκογενειακὴ προ-
σευχή.

Γιατί, ἔτσι, ὅλοι, καὶ ὁ καθένας, αἰσθάν-
ονται πὼς ὁ Δίκαιος παρακολουθεῖ τὶς σκέ-
ψεις καὶ τὰ βαθύτερα ἐλατήρια του.

Καὶ ἀνησχοῦν ἂν ὄχι μόνον ὁ κόσμος
ἀλλὰ καί... ὁ Θεὸς ἔχει καλὴν ἰδέαν γι' αὐ-
τούς. Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἁμαρτωλότερος ὄ-
ταν προσεύχεται εὐλικρινά, δὲν μπορεῖ νὰ
μείνῃ ἀσυγκίνητος στὸ θέαμα καὶ τοῦ ἄλ-
λου ποὺ προσεύχεται πλάι του, μὲ τὴν ἴ-

(2) Βλ. Ἀγγελίνας Λεκαπηνού: Ἐπὶ τὴν
ψυχὴ τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη.
«Ἀκτίνες» 1949 σελ. 420.

δια πίστι. Ἡ καρδιά ὄλων θ' ἀπαλυνθῆ, θά γίνη πῶ γενναϊόφρων. Θά υπάρξῃ συναίσθησις τοῦ κακοῦ, προσπάθεια γιά τήν καταπολέμησί του. Ὅχι ὅτι θά ἐξαλειφθῆ διά μιᾶς τὸ κακό, δὲν θά κυβερνᾷ ὁμως καὶ ἀνενόητο σὰν κυρίαρχος ἀλλὰ τουλάχιστον σὰν φοβισμένος παρτίσακτος, σὰν κλέπτης.

Ἡ ἀγάπη ἔτσι ξαναγεννιέται, ἴσως, μάλιστα, μιὰ ἀγάπη ἀνώτερης ποιότητος γιατί κατορθώνει νὰ συνδέσῃ ἀνόμιους χαρακτῆρας καὶ νὰ ταιριάσῃ ἀντίθετα γούστα. Καὶ ἀκόμη γιατί, βγαίνοντας ἀπὸ μιὰ προσπάθεια, εἶναι πῶ ἡρωϊκῆ ἀγάπη καὶ ἔτσι δὲν κινδυνεύει νὰ γίνη προσκόλλησις πὺ νὰ κρατᾷ τὸν ἄνθρωπο δέσμιον πᾶ στὰ πολὺ γήϊνα ἐνδιαφέροντα. Καὶ τότε εἶναι δύσκολο νὰ σκεφθῆ κανεὶς τὴν ἰδιαίτην χάρι τοῦ Θεοῦ, πὺ παρέχεται στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς καὶ τὴ δύναμι στήν προσπάθειά τους; («οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς»).

Αὐτὴ ἡ τακτοποίησις καθὼς γίνεται κάθε μέρα, ἔχει φανερὲς τίς συνέπειές της σ' ὀλόκληρη τὴ ζωῆ. Ἀπὸ τὰ κληρονομικὰ ὡς καὶ τὸ δῶρο τῆς πρωτοχρονιάς. Καί, πὺ ἀλλάζει ὄλη ἡ μορφὴ τῆς ζωῆς!

★

Ἐμεῖς ἂς χρησιμοποιήσωμε ἀκόμη καὶ τὰ μέσα πὺ διαθέτει ἡ ἐποχὴ μας γιά νὰ τονώσωμε τὸν σύνδεσμό μας αὐτὸ μὲ τὴν «κατ' οἶκον ἐκκλησία».

Καί, πρῶτα-πρῶτα, τὴν τεχνικῆ. Τί ὠραία λ.χ. θά μᾶς βοηθοῦσε καὶ λίγη ζωγραφικὴ πὺ θά στόλιζε ἕνα μοντέρνο λίδιγκ-ροὺμ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ζεύγους Ἀκύλα-Πρίσκιλλας νὰ ἐργάζωνται δίπλα στὸν Παῦλο, ἀκούγοντάς τον!

Ἡ τοῦ ἴδιου ζεύγους καθὼς ὀδηγοῦν τὸν Ἀπολλῶ στὴν πίστι στὸν Χριστό! Ἡ μᾶς ἡλικιωμένης γυναίκα πὺ πανευτυχῆς (πὺ νὰ κρύψῃ κανεὶς τέτοια γεράματα;) ἐξυπηρετεῖ τοὺς ἐνδεεῖς («νίπτει πόδας ἁγίων»). Ἀκόμη τὸν Κορνήλιο πὺ οἱ ἐλεημοσύνης καὶ οἱ προσευχῆς του ἔφεραν ὡς τὴν οἰκογένειά του τὸν ἴδιο τὸν Ἀπόστολο Πέτρο. Καὶ τὴν φιλοξενία τοῦ

Ἀβραὰμ πὺ κάτω ἀπὸ τὴν δροῦν προσέφερε γιά λίγο προσφάγι... «ἀπαλὸν μοσχάριον καὶ καλὸν» βούτυρο, ψωμί ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σάρρας (παρ' ὄλο πὺ εἶχε τόσες «δοῦλες» τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης! κλπ. κλπ.).

★

Τόσα καὶ τέτοια ἀποτελέσματα! Καὶ μόνο σὰν σκοπιμότητα ἂν δοῦμε τὸν τέτοιον τρόπο ζωῆς, σὰν συνέπεια μιᾶς τακτικῆς! Τί ὀμορφιά υπάρχει γιά τὴν οἰκογένεια καὶ δὲν τῆς τὴν ἐξασφαλίζει! Καὶ πόσο ὄλοι μας λαχταροῦμε τὴν ἀσύγκριτη ἐνίσχυσι πὺ δίνει γιά τὴν ὄλη ζωῆ μας ἡ ἡρεμία τοῦ σπιτικοῦ! Ὅλοι χαιρόμαστε τὸ στοργικὸ «ἐξπροβάδιμα» πὺ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι—ὅπου εἶναι—σὰν τὴν αἰσιόδοξη ὄθησι πρὸς τὴν ἐπιτυχία τῆς ἡμέρας... Ἐν τούτοις καὶ ὄλοι δὲν θυμόμαστε πὺς γιά νὰ ἔχωμε τὸν εὐχυμο καρπό... πρέπει νὰ καλλιεργοῦμε τὸ πολῦτιμο δένδρο πὺ τὸν δίνει—τὸν σύνδεσμό μας μὲ τὸν Χριστό!

★

Τὸ συμπέρασμά μας θά ἦταν, λοιπόν, νὰ προτείνωμε μιὰ ὀπισθοδρομησι στὰ «παλιὰ χρόνια»; Ὅχι, βέβαια... ἂν ἐμεῖς ἐπιτύχαμε κάτι καλύτερο. Ἄν ὁμως... Τότε; Πρὸς τί νὰ ἐπιμένωμε στὸ ἐσφαλμένο καὶ νὰ ἀφήσωμε ὄ,τι—κατὰ προνόμιον ἀπὸ ἄλλες χῶρες—ἔχομε ἐμεῖς ἔ τ ο ἶ μ ο ἦδη καὶ δ ο κ ι μ α σ μ ἔ ν ο; Ἀφοῦ, δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἂν, νὰ δημιουργήσωμε κάτι ἀπὸ τὴν ἀρχῆ.

Τί θά μᾶς ἐμπόδιζε, λοιπόν, καὶ μεῖς ὄλοι νὰ χρησιμοποιοῦμε τίς ἴδιες αὐτές, ἀμετάβλητες, αἰώνιες ἀρχές—τουλάχιστον... πειραματικῶς; Τώρα, σήμερα, στὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνος πὺ εἶναι ἡ πρωτοπορεία τοῦ αἰῶνος τῆς πίστεως. Μὲ μόνη τὴν στροφή τῆς ψυχῆς πρὸς «τὰ ἄνω». Τόσο φυσικὰ καὶ ἀπλᾶ, ὅπως ἀνοίγωμε τὸ παραθυρό μας καὶ βάζωμε στὸ σπῆτι μας τὸν ἥλιο, τὴν ὕγεια, τὴν ὀμορφιά, τὴν χαρά. Τότε καὶ ἡ εὐτυχία γίνεται τόσο ἀπλῆ!

Δ. ΑΚΥΛΑ

Η ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΑΦΝΙΟΥ

Α'.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΔΑΦΝΙΟΥ

Ἡ διακόσμησις τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Δαφνίου ἀνήκει εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ἐπηρεασθείσης βαθύτατα ὑπὸ τῶν αὐστηρῶν σκέψεων τῆς Εἰκονομαχίας.

Ἡ ἀντίληψις τῶν Εἰκονομάχων ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ παράστασις τοῦ Θείου καὶ συνεπῶς βλασφημία ἢ προσπάθεια παραστάσεως τούτου διὰ παραστάσεων ἀνθρωπίνου περιεχομένου, ἐνίκηθη ὑπὸ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι, διὰ τὸν ἰκέτην ἄνθρωπον τῆς πολυταράχου ἐκείνης ἐποχῆς ἔπρεπε νὰ δοθῇ δι' ἀνθρωπίνων μέσων παρηγορία καὶ ἔξαρσις.

Ἄλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς φίλους τῶν Εἰκόνων, ἡ φοβικτὴ μάχη τῆς προηγηθείσης ἐποχῆς ἀφῆκε κληρονομίαν τὴν ἀντίληψιν ὅτι, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος θέλῃ νὰ προβῇ εἰς παραστάσιν τοῦ Θείου, δέον νὰ περιορισθῇ εἰς αὐστηρὸν συμβολισμόν, μὴ δυνάμενος, εἰ μὴ οὕτω, νὰ πλησιάσῃ ἀρμόζουσιν καὶ μνημειώδη παραστάσιν αὐτοῦ.

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως ἐπήγασεν ἡ κλασσικὴ πράγματι μορφῆ τῶν διακοσμησῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ «χρυσοῦ αἰῶνος», ἡ ὁποία, ἀρκονομένη εἰς τὴν παράστασιν τῶν κυρίων μόνον καὶ ἀπολύτως ἀναγκαίων προσώπων, ἐγκατέλειπεν οἰονδήποτε ποικιλία (δι' ἀπεικονίσεως π.χ. κτιρίων, φυτῶν, τοπιῶν ἢ κοσμημάτων) καὶ ἐπεζήτησεν ἔντασιν τῆς ζώσης σχέσεως τῶν εἰκονιζομένων προσώπων πρὸς τὸν θεατὴν.

Εἰς τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ Δαφνίου ἰδιαίτερος, παρατηρεῖται ἐπιπροσθέτως καλλιγραφισμὸς ἰχνογράφου τῶν μορφῶν καὶ μαγευτικὴ χρῆσις λεπτοτάτων χρωματισμῶν, πηγάζουσα ἀφ' ἐνός ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς παραδόσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ

ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῶν χρωμάτων τοῦ Ἀττικοῦ προφανῶς τοπέιου.

★

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ Καθολικὸν τοῦ Δαφνίου προητοιμάζετο ψυχολογικῶς κατὰ στάδια διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν αὐτοῦ πρὸς τὸ Θεῖον. Τοῦτο ἄλλωστε ἦτο κανὼν τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ προσερχομένου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου προέβλεπε τὴν δίοδον αὐτοῦ διαδοχικῶς διὰ τοῦ ἔξωνάρθηκος, νάρθηκος καὶ τῆς δυτικῆς κεραίας τοῦ Ναοῦ μέχρι τοῦ χώρου τοῦ τρούλλου, πραγματοποιουμένης συγχρόνως ἰδεώδους «ἀνατάσεως» τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ Θεῖον.

Ἀπαξ εὐρισκόμενος ἐκεῖ ὁ πιστός, ἀντίκρουζεν ἀμείλικτον τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπολύτου Θεότητος, ὅχι ὑπὸ τὴν μορφήν μεσιτευόντος Θεανθρώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τούτου τοῦ «Κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν», τοῦ παντοδυνάμου Παντοκράτορος.

Οὐδὲν τὸ ἀγαθὸν ἐκ πρώτης ὄψεως⁽¹⁾, οὐδὲν τὸ προσήγορον εἰς τὴν μορφήν τοῦ Παντοκράτορος.

Αὐστηρά, θεληματικὴ καὶ κυρίαρχος, —αἰωρουμένη εἰς χρυσοῦν, αὔλον, ἄπειρον, φωτεινὴν χώραν— ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ κυριαρχεῖ τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ προσκυνούντος πιστοῦ.

Διὰ τοὺς περισσοτέρους ἡ μορφή εἶναι φοβερά, σχεδὸν κακὴ, τοῦλάχιστον ἀνοικτίμων.

Δὲν εἶναι περιεργον νὰ ἐμφανίζεται τὸ ἐρώτημα:

—Διατί ὁ Χριστὸς νὰ μὴν ἔχη τίποτε τὸ ἀγαθὸν καὶ προσήγορον εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ Παντοκράτορος τοῦ Δαφνιοῦ;

Καὶ πράγματι ἐκ πρώτης ὄψεως

(1) Ἐὰν δὲν ἠλλοίωσεν ἡ ἐπισκευὴ ὑπερβολικῶς τὴν μορφήν.

ἀκριβῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμφανίζε-
ται. Εἶναι ἕνεκα τούτου φυσικὸν νὰ ὑπο-
τεθῇ ὅτι, ὑπάρξασα τυχὸν πρότερον ἀγα-
θότης εἰς τὴν παράστασιν αὐτήν, θὰ ἐξη-
φανίσθη ἐκ λάθους τοῦ Ἰταλοῦ ἐπισκενα-
στοῦ τῆς εἰκόνας.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερα ἐκδοχὴ, ἐρη-
νεύουσα ἐν ταύτῳ καὶ πλήθος ἄλλων ἰδια-
ζόντων χαρακτηριστικῶν τῆς διακοσμῆσε-
ως τοῦ μοναδικοῦ τούτου Ναοῦ.

Μήπως ὁ καλλιτέχνης ἠθέλησε νὰ ἴδῃ
τὸν Θεάνθρωπον ἐδῶ ὑπὸ θείαν πράγματι
μορφήν;

Μήπως πράγματι ἐτόλμησε
νὰ παραστήσῃ ὄχι ἐλεήμονα Θεάνθρωπον,
ἀλλ' ὄντως Παντοκράτορα;

Νομίζω ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἠθέλησεν ὁ
καλλιτέχνης.

★

Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἔπλασε τὴν εἰκόνα
αὐτὴν ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ θείου με-
γαλείου ὄχι γονυκλινῆς, ὄχι ἰκέτης, ὄχι λι-
τανεύων καὶ αἰτῶν τρεῖς καὶ ἑννεάκις καὶ
τεσσαρακοντάκις τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἰσοροπημένος
ἐαυτῷ, καὶ ἐν τῇ πίστει εὐθέως ἐστώς, ἀτε-
νίζει πρὸς τὸ Θεῖον μὲ ἐμπιστοσύνην καὶ
μακάριον σύνδεσιν καὶ λέγει τό: «Κύριε,
Σὸς εἶμι, καὶ εἰ μὲν κακὸν κρίνης ἐμέ, δι-
καιῶς πάταξον, εἰ δὲ ἀγαθὸν δικαίως δι-
καιώσόν με. Ἐγὼ ὁμῶς οἶδα Σὲ ἱκανὸν καὶ
μεγαλόφρονα, ἵνα μοι δωρήσῃς τὸ κατ' ἀ-
ξίαν μου, ἦν ἐνεποίησάς μοι, ἵνα ὑπηρετή-
σω Σοι. Εἰ δὲ κλητὸν μὲ ἠθέλησας ὑπη-
ρετήσω Σοι τοιοῦτος, εἰ δὲ ἐκλεκτὸν, Σὸν
ἐστὶν τὸ δῶρον τοῦτο καὶ ἡ ἀπόδοσίς μου,
δι' ἣν θείαν χάριν αἰτῶ».

Ἐὰν ὁ καλλιτέχνης οὕτως ὠμίλησε, δὲν
εἶναι περίεργον ὅτι ἀπετόλμησε νὰ παρα-
στήσῃ τὸν Θεάνθρωπον ἄνευ ἴχνους πρα-
ότητος ὡς Παντοκράτορα Κύριον τῶν Δυ-
νάμεων.

Δὲν ἐκέτευσε τὸν Δαμαστὴν τοῦ Κόσμου
—ἀλλ' ἐν ἀπειρῷ πίστει καὶ ἐμπιστοσύνῃ
πρὸς Τοῦτον, ὡς ἐν ἀπειρῷ ἠρέμῳ αἰ-
ωρούμενος—ἀντίκρισεν ἠρέμῳ ἄπειρον
Μεγαλειότητα.

Ἐὰν δὲ μορφήν ἀνθρώπου διὰ τὴν πα-
ράστασιν ἐξέλεξεν, ἔπραξε τοῦτο ἵνα εἰς
ἀνθρώπους πάλιν ἀντιληπτὸς γίνῃ.

★

Καὶ ἐὰν λοιπὸν ἀπόλυτον Θεότητα ἠθέ-
λησε νὰ συμβολίσῃ, τότε ἡ διάταξις τῶν
παραστάσεων λαμβάνει ὅλως ἰδιάζουσαν
σημασίαν.

Ἡ ὄλη τοῦ Ναοῦ διακόσμησης ἀποτε-
λεῖται, πλὴν τῆς εἰκόνας τοῦ Παντοκρά-
τορος, ἐκ διαφόρων ὁμάδων παραστάσε-
ων, διαφόρου σημασίας, χαρακτηριζομέ-
νων ὡς ἀνηκουσῶν εἰς διαφόρους τάξεις
συμβολικῆς βαρύτητος συμφώνως πρὸς τὸ
περιεχόμενον αὐτῶν. Ἐπιτυγχάνεται δὲ ὁ
χαρακτηρισμὸς τόσον διὰ τῆς θέσεως εἰς
ἣν τὰς τοποθετεῖ ὁ καλλιτέχνης, ὅσον καὶ
διὰ τῶν διαβαθμίσεων χρωματισμοῦ καὶ
ἀποχρώσεων, ἃς ἐξέλεξεν οὗτος διὰ τὴν
ἐκτέλεσίν των.

Ἡ κυρίαρχος παράστασις τοῦ Παντο-
κράτορος συνδέεται πρὸς τέσσαρας κεντρι-
κὰς παραστάσεις, τοποθετημένας ἀμέσως
κάτωθι τοῦ τιμπάνου τοῦ τρούλλου εἰς
τὰς ὑποβασταζούσας τοῦτον κόγχας.

Καὶ πρὸς τὰς μὲν δύο σημαντικώτερας
ἐξ αὐτῶν, τὸν Εὐαγγελισμόν καὶ τὴν Γέν-
νησιν, συνδέεται τόσον λόγῳ θέσεως ὅσον
καὶ λόγῳ χρωματισμοῦ. Πρὸς τὰς δύο ἐ-
τέρας, τὴν Βάπτισιν καὶ τὴν Μεταμόρφω-
σιν, συνδέεται μόνον λόγῳ θέσεως, ὄχι ὁ-
μῶς καὶ χρωματισμοῦ. Προσέτι καὶ ἡ θέ-
σις τούτων εἶναι κατὰ τι ὑποδεστέρα τῆς
τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Γεννήσεως, ἐ-
πειδὴ δὲν εἶναι ἀμέσως ὄραται διὰ τὸν εἰ-
σερχόμενον θεατὴν.

Σύνδεσις λόγῳ χρώματος ὑπάρχει καὶ
πρὸς τὴν Θεομήτορα τῆς κόγχης τοῦ Ἱε-
ροῦ, εὐρισκομένην εἰς τρίτην κατὰ τάξιν
θέσεως σειράν. Αὕτη ὁμῶς, κατέχουσα τὴν
ἀνωτάτην θέσιν τοῦ ἀνθρώπινου (μὴ θεί-
ου) κύκλου παραστάσεων καὶ διὰ τὸ ἀνώ-
τατον τοῦ Ἱεροῦ σημείου, τιμᾶται ὅλως
ἰδιαζόντως.

Ἡ ἐκλογή τῶν πέντε παραστάσεων,
Παντοκράτορος, Εὐαγγελισμοῦ, Γεννήσε-
ως, Βαπτίσεως καὶ Μεταμορφώσεως ὡς
κυρίων παραστάσεων, ἐξηγεῖται ἐν συνδυ-
ασμῷ πρὸς τὴν ἀναφερθεῖσαν σημασίαν
τοῦ Παντοκράτορος ὡς παραστάσεως αὐ-
τῆς ταύτης τῆς Θεότητος.

Τὸ ἀπέραντον, ἀλλὰ καὶ ἀπρόσιτον Θεῖ-
ον ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον διὰ

τοῦ θαύματος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τοῦ θαύματος τῆς Γεννήσεως. (Ἐν κατιούση γραμμῇ—ἐναντι τῆς θέσεως τοῦ πιστοῦ ἐν τῷ Ναῷ).

Αὗται καὶ μόναι αἱ παραστάσεις περιέχουν ὡς γεγονότα τὸ θαῦμα τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον.

Πᾶσα ἐτέρα πρᾶξις, συμβολισμὸς ἢ παράστασις, μὴδὲ τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεως ἐξαιρουμένων, δὲν εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως συμβολικῆς βαρύτητος παρά δευτερεύοντα συμβάντα, τὰ ὅποια, καλὸν εἶναι ὁ πιστὸς νὰ γνωρίζῃ, ἀλλὰ δὲν ἐδικαιούτο ὁ κρίνων καλλιτέχνης νὰ συμπεριλάβῃ μεταξὺ τῶν κυρίων παραστάσεων τοῦ Ναοῦ.

Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ἐν τινι μέτρῳ ἡ Βάπτισις, ὡς περιέχουσα τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Πατρὸς) ἀναγνώρισιν τῆς διὰ τοῦ Τιοῦ ἐπικοινωνίας πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, ἡ δὲ Μεταμόρφωσις, ὡς συμβολίζουσα τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Θεανθρώπου πρὸς τὸ Θεῖον. (Ἀνιούσα γραμμῇ—ἐναντι τῆς θέσεως τοῦ ἱερέως ἐν τῷ Ναῷ).

Αἱ δύο παραστάσεις, ὡς ἐλάσσονες τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Γεννήσεως, δὲν εἶναι ὁραταὶ διὰ τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸν Ναὸν πιστόν. Διαφέρουν ἐπίσης ἀπὸ ἀπόψεως ἐντάσεως χρωματισμοῦ ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας παραστάσεις, ἔχουν ὅμως ὑπέργειον λεπτότητα χρωματοσυνθέσεως. Ὁ Χριστὸς εἰς αὐτάς, συνδεδεμένος ἤδη πρὸς τὸ ὑπέργειον, ἀλλὰ ἐπὶ γῆς ἔτι Θεάνθρωπος ὢν, παρουσιάζει ἅπαντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγαθότητος, ἥτις κατὰ τὴν ἐπίγειον Αὐτοῦ ὁδὸν χρειάζεται διὰ τὸ ἔργον Αὐτοῦ. Οὐδὲν ἐδῶ ἔχει τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ Παντοκράτορος.

*

Τὸ καταπληκτικὸν γεγονός ὅτι ἡ Σταύρωσις καὶ Ἀνάστασις εὐρίσκονται εἰς δευτερευούσας θέσεις εἰς τὰς κεραίας τοῦ Ναοῦ καὶ δὴ σαφῶς ἐντὸς τοῦ «ἀνθρώπινου κύκλου» παραστάσεων, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι ἐπίγεια συμβάντα, ἐρμηνευτικά μόνον τῆς θελήσεως τῆς Θεότητος πρὸς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ ἀνθρώπινον. Εἶναι συμβάντα ἐπιγείου ζωῆς Θεοῦ Ἀνθρώπου.

Προσέτι, ἡ μὲν Σταύρωσις—ἀσχέτως τοῦ ὅτι συγκινεῖ ἰδιαίτερος τὸν Χριστια-

νόν, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι ἀνθρώπινον πάθημα—ὡς ἀναγνώρισιν τοῦ Θεανθρώπου παρά τῆς Θεότητος (διὰ τῶν γενομένων σημείων), προλαμβάνεται ἤδη διὰ τῶν γεγονότων κατὰ τὴν Βάπτισιν.

Ἡ δὲ Ἀνάστασις ἐπίσης προλαμβάνεται, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Θεανθρώπου πρὸς τὴν Θεότητα, διὰ τοῦ γεγονότος τῆς Μεταμορφώσεως.

Τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου (διὰ σταυρώσεως καὶ ἀναστάσεως) δὲν συντελεῖται, ἀλλὰ γίνεται προσιτὸν διὰ τὸν πιστὸν μέσῳ τῆς σταυρώσεως καὶ ἀναστάσεως. Συνεπῶς δὲν προσθέτει βαρύτητα εἰς τὰ γεγονότα καὶ κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰς παραστάσεις. Συντελεῖται ὡς θαῦμα μόνον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀκολουθίας δι' ἕκαστον πιστόν.

Εἰς τὸ Δαφνὶ ὅμως, μετὰ τὴν κατανόησιν τῶν εἰκόνων αὐτῶν, συντελεῖται δευτέρα ἀνάστασις πρὸς τὴν εἰκόνα-ἐννοίαν τοῦ Παντοκράτορος διὰ τὸν θεατὴν, ὁ ὅποιος εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν τρούλλον. Αὕτη προφανῶς εἶναι καλλιτεχνικῶς σαφῶς παράλληλος πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀκολουθίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Θεότητα.

Ἀπασαὶ αἱ λοιπαὶ παραστάσεις τοῦ Ναοῦ, πολὺ πλέον ἄτονοι ἄλλωστε κατὰ τὸν χρωματισμόν, ἔχουν τὴν βαρύτητα ἀπλῶν συμβολικῶν ἐπεισοδίων ἐξαιρέτου ἀνθρωπίνης ζωῆς.

*

Οὕτω συμπυκνοῦται ἡ διακόσμησις εἰς τὸ τρίγωνον Παντοκράτορ, Εὐαγγελισμὸς, Γέννησις, ὑπερπαριστάνον τὴν κάθοδον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, περιέχει ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ ἄπειρον καὶ ἀπροσπέλαστον Θεῖον ἐξασκεῖ πράγματι πρᾶξιν θείας Χάριτος—ὡς ἡρέμως πιστεύει ὁ καλλιτέχνης—καὶ κατέρχεται καὶ συνδέεται πρὸς τὸ ἀνθρώπινον.

Διὰ τὴν παράστασιν τῆς ἐννοίας ταύτης ἔχει ἐνδιαφέρον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὅτι οἱ (ἄχροοι ἄλλωστε ἐν τῇ χρωματοσυνθέσει, ἄρα δευτερευούσης σημασίας) προφῆται, τοποθετοῦνται δυσαναλόγως ὑψηλά, καὶ δὴ εἰς τὴν διακοσμητικὴν περιοχὴν τοῦ Θεοῦ (τύμπανον τρούλλον).

Χαίροντες θείας ἐμπνεύσεως καταλαμβάνουν τὴν θέσιν αὐτὴν ὡς φορεῖς Ἁγίου Πνεύματος.

★

Ἐν τῶν σημαντικωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς καλλιτεχνικῆς συνθέσεως ἐν τῷ Καθολικῷ τοῦ Δαφνίου, εἶναι ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου πραγματοποιεῖται «ἀνάτασις» τῆς ψυχῆς τοῦ πιστοῦ μετὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Ναόν, τῇ βοθηθείᾳ συνδυασμοῦ ἀρχιτεκτονικῶν καὶ διακοσμητικῶν μέσων.

Εἰσερχόμενος ὁ πιστὸς εἰς τὸν Ναόν (ἐκ τῆς κυρίας εισόδου φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ ὄχι ἐκ τῆς νοτίου κεραίας) ἀντικρῦζει εἰς τὸν Νάρθηκα παραστάσεις τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, συνδεόμενος οὕτως ἀμέσως καὶ αὐτομάτως πρὸς τὰ κύρια πρόσωπα τῆς ὄλης διακοσμῆσεως.

Πρὸς τὸν κύκλον τῶν παραστάσεων τοῦ Νάρθηκος (τριτευούσης σημασίας) συνδέεται ἀμέσως (λόγῳ χρώματος καὶ περιεχομένου) ἡ μόνη καλῶς ἔξ αὐτοῦ ὄρατὴ εἰκὼν τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἣτις εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος εἰς τὴν κόγχην τοῦ Ἱεροῦ.

Συνεπῶς διὰ τὸν ἐγκαταλείποντα τὸν πρόναον πιστὸν πράγματι ἡ Θεοτόκος ὡς μεσιτεύουσα μετὰ τὸν ἀνθρώπινον καὶ Θείου εἰσάγει τὸν πιστὸν ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν κατηχουμένων ἀνθρώπων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Θείου.

Ἦδη ἡ θέσις τῆς Θεοτόκου ἐπὶ θρόνου εἰς τὴν στενὴν καὶ ὑψηλὴν κόγχην τῆς ἀψίδος τοῦ Ἱεροῦ ὀδηγεῖ τὰ βλέμματα τοῦ πιστοῦ πρὸς τὰ ἄνω.

Εἰσερχόμενος λοιπὸν οὗτος ἐκ τοῦ Νάρθηκος εἰς τὸν κυρίως Ναόν, παρασύρεται ἔτι περισσότερο ν' ἀναβλέψῃ πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ τοῦ ἐντόνου χρώματος τῶν παραστάσεων τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ καὶ τῆς Γεννήσεως, εὐρισκομένων ἀκριβῶς ἄνωθεν τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Εἰς τοῦτο συντελεῖ ὄχι ὀλίγον καὶ τὸ φωτεινὸν κενόν, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται διὰ τῆς ἐμφανίσεως ὑπεράνω τοῦ κινουμένου πιστοῦ τοῦ χώρου τοῦ μεγαλειώδους θόλου.

Ἄφ' ἧς δὲ στιγμῆς παραλάβῃ ὁ θόλος τὸ βλέμμα, τοῦτο δὲν ἐπιστρέφει πλέον, παρ'

ὄλον ὅτι μετὰ τὴν προφητῶν καὶ Παντοκράτορος διακόπτεται πᾶσα σύνδεσις λόγῳ παρεμβολῆς πεδίου ἀδιακόπου χρυσοῦς ἐπιφανείας, ἀλλὰ προχωρεῖ πρὸς τὸν Παντοκράτορα.

Ἐδῶ τέλος τὸ βλέμμα ἀντικρῦζει Αὐτὸν τοῦτον τὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων.

Οὕτω ἡ ἀνάτασις τοῦ πιστοῦ εἶναι ἀβίαστος, ἀλλ' ὑποχρεωτικὴ, πραγματοποιουμένη διὰ συνεχοῦς, ἀλλὰ σταθμισμένης κινήσεως. Καὶ καταλήγει ἡ ἀνάτασις ἡρέμως εἰς διαίσθησιν τοῦ Θεοῦ πλήρη δέουσι, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἐμπιστοσύνης δι' ἐκείνον τὸν πιστόν, τὸν ἀναμένοντα ὄχι τόσον ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ τὸν πιστεύοντα εἰς ἄπειρον μεγαλειότητα καὶ δύναμιν, ἐν δικαίᾳ ἰσορροπία καὶ μεγαλοπρεπείᾳ αἰωρουμένην.

Ἐπέροχον κυανοῦν χρῶμα θέλγει τὸ βλέμμα καθ' ὄλην αὐτὴν τὴν διαδρομὴν. Ἄλλὰ καὶ διὰ τοῦτο—ὡς νῆμα τῆς Ἀριάνης—παρασύρει ἀπὸ εἰκόνος εἰς εἰκόνα τὸν θεατὴν, καὶ δὴ μόνον εἰς ἐκείνας τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τὸ κυανοῦν τοῦτο χρῶμα.

★

Φαίνεται αὐτονόητον ὅτι ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίληψις ἐνὸς Βασιλείου Β' (2) ἤρρεν εἰς τὸν περιγραφέντα αὐστηρὸν συμβολισμὸν ἀρμόζουσαν Αὐτῷ μορφὴν παραστάσεως τῆς Θεότητος, ἐὰν μάλιστα ἀναλογισθῇ κανεῖς, ὅτι Οὗτος μόνος καὶ ἔρημος Κυβερνήτης-Αὐτοκράτωρ τοῦ γνωστοῦ κόσμου, ἐν μέσῳ κοχλαζούσης περὶ τὰ σύνορα τοῦ Θεοφυλάκτου Βασιλείου βαρβαρότητος, ἔσπεκε φύλαξ θείας τάξεως μόνος.

Εἰς τὸν ἡρωϊκὸν αὐτὸν ὑπέριμαχον τοῦ Καλοῦ καὶ καταστροφεία κακῶν δυνάμεων, ἀρμόζον ἦτο νὰ ἴσταται πρὸ τοῦ Πλάστου Αὐτοῦ ἄνευ παρακλήσεως καὶ ἰκεσιῶν ἐλεημοσύνης. Ἡρμόξεν Αὐτῷ νὰ ἴσταται ὡς ἀτρόμητος ὑπηρέτης πρὸ τοῦ Ἐντολέως, ἀποδεξάμενος τὴν ἐντολὴν καὶ κρατῶν τὸ εἰς Αὐτὸν ἐμπειπιστευμένον σκῆπτρον ὀρθὸν ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς κυματιζούσης βαρβαρότητος. (Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

(2) Ἐὰν οὗτος εἶναι ὁ ἐντολεὺς τῆς διακοσμῆσεως τοῦ Ναοῦ. Ἄλλως ἡ τιμὴ ἀνήκει εἰς τὸν καλλιτέχνην διακοσμητὴν.

ΔΙΑΘΗΚΑΙ — ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΓΑΠΗΣ

Α'.

1. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἱστορία τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἐξάσκησις τῆς φιλάνθρωπιᾶς μὲ τὰς τόσας ἀνάγκας πού ἔχει ἡ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ὁ πολιτισμὸς ἑνὸς Ἔθνους, γράφονται καὶ δημιουργοῦνται κυρίως ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν τῶν πολιτῶν τῆς. Ὁμολογουμένως εἶναι θαυμαστά τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀνῆψουσε κατὰ καιροῦς—καὶ μάλιστα εἰς καιροὺς πικρίας καὶ δουλείας—ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸν πλησίον τόσων Ἑλλήνων, πού ἐνεπνέοντο ἀπὸ Ἐκεῖνον, πού «διήλθεν εὐεργετῶν» τὴν ζωὴν του. Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν ἀξιολογικὴν κλίμακα τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους δικαίως κατέχουν «τὰ τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἠπειροῦ», κυρίως κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς σκοτεινῆς τουρκικῆς δουλείας.

Εἶναι τόσον πολλὰ καὶ ποικίλα τὰ εὐεργετήματα τῶν Ἠπειρωτῶν ἀνδρῶν, ὥστε ἐλάχιστα καὶ ἐκ τῶν περισσώτερον χαρακτηριστικῶν καὶ συγκινητικῶν θὰ ἀναφερθοῦν. Θὰ ἀναφερθοῦν δὲ κατὰ τρόπον αὐτοῦσιον, μὲ τὰς ἐκφράσεις τῶν ἰδίων διαθετῶν, ἀκριβῶς ὅπως ἐπήγαζαν αἱ ἐπιθυμίαι ἀπὸ τὴν καρδίαν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀνδρῶν.

2. Μόλις πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Βενετίαν κ. Κων. Μέρτζιος καὶ συγχρόνως ἀκούρατος ἱστοριοδίφης καὶ συγγραφεύς, ἀνεκάλυπεν εἰς τὰ πλούσια καὶ ἀνερευνήτα ἀκόμη ἑλληνικὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ὀλόκληρον τὸ ἡπειρωτικὸν ἀρχεῖον, ὅπου περιλαμβάνονται καὶ αἱ διαθήκαι πολλῶν μεγάλων εὐεργετῶν¹. Ὅπως γράφει καὶ ὁ κ. Μέρτζιος² «Καὶ ἀπλῆ τούτων

ἀνάγνωσις μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν φλογερὸν πατριωτισμὸν πού ἐθέρμαινε τὰ στήθη τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνδρῶν». Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν σκλαβομένην Ἑλλάδα καὶ ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Βενετίαν—τὴν μεγάλην αὐτὴν πόλιν τοῦ πλοῦτου, τῶν ἀνέσεων καὶ τῆς γλιδῆς—ἀπὸ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν τῶν ἡλικίαν. Καὶ ὅμως τόσον κατὰ τὰ ἔτη τῶν προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων τῶν διὰ τὴν ἀνάδειξίν των, ὅσον—καὶ κυρίως—κατὰ τὰ ἔτη τῆς κοινωνικῆς καὶ ὑλικῆς ἀκμῆς των, δὲν ἐλησημόνησαν ποτὲ τὴν «στεννοῦσαν γενέτειράν των». Τὸ ὄραμα τῆς πτωχῆς, τῆς βασανισμένης ὑποδούλου πατρίδος προέβαλλεν ἔμπρὸς τῶν φωτεινῶν καὶ πρυτανεῶν πόθος τῆς ψυχῆς των ἦτο πῶς θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν τόσων ἀναγκῶν τῆς. Κατέβαλλον χωρὶς φραγμὸν κόπους καὶ μόχθους, ὑπέβαλλον ἐκουσίως τὸν ἑαυτὸν των εἰς στερήσεις καὶ ἔζων μὲ ἀσκητικὴν πολλάκις λιτότητα, ἐστεροῦντο καὶ αὐτῶν τῶν νομίμων ἀνέσεων καὶ ἀναπαύσεων καὶ ἀγαθῶν τοῦ πλοῦτου, διὰ νὰ θυσιάσουν τὰ πάντα «εἰς τὸν βομὸν τῆς πατρίδος».

Μερικοὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων εὐεργετῶν—ὅπως ὁ Ἐπιφάνειος, ὁ Γγιόνας, οἱ ἀδελφοὶ Λάμπρος καὶ Σίμων Μαρούτζης, ὁ Πάνος Ἰερομνήμων καὶ ὁ Καπλάνης, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, μετὰ δὲ οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδα, οἱ ἀδελφοὶ Ριζάροι, ὁ Εὐάγγελος Ζάππας, ὁ Γεώργ. Ἀβέρωφ κ. ἄ.—φθάνουν εἰς ἀκόμη θαυμαστότερον ὕψος αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας. Ἠρόνηθησαν ἐκουσίως νὰ ἔλθουν εἰς γάμον, διὰ νὰ ἀφιερῶσουν ἀπερίσπαστοι τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ. Χαρακτηριστικῶς γράφει ὁ Ἰωάν. Λαμπριδῆς «λησημο-

(1) Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν ὀγκώδη 11ον τόμον τῶν Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν, ἐν Ἰωαννίνοις 1936. Ἀπὸ τὸν τόμον αὐτὸν παραλαμβάνονται καὶ τὰ παρατιθέμενα ἀποπάσματα τῶν διαθηκῶν.

νήσαντες τὴν σάρκα καὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ ἀτενίσαντες, κατέπνιξαν τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἐπιμώνας ἑαυτοῖς τὸν γάμον καὶ τὰ τέκνα ἀρηθθέντες, ἵνα ἐν ἄκρῳ οἰκονομία βιώσαντες καὶ ἀκλήροι ἀποθανόντες κληροδοτήσωσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτῶν καὶ τὸ ἔθνος τὰ μέσα τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ καὶ τῆς προστασίας, νυμφευθέντες, οὕτως εἰπεῖν, τὴν πατρίδα καὶ δαμιλεστάτας αὐτῇ δωρεὰς ἀντὶ τέκνων προσενεγκόντες»³. Ἐνας μάλιστα ἐκ τῶν «πρώτου μεγέθους ἀστέρων» εὐεργετῶν, ὁ Ἐπιφάνειος, «διατελὼν ἐπὶ εἰκοσαήμερον κινήσεως καὶ προαισθανόμενος—καθὸ ὀγδοηκοντούτης—ἀναπόφρευκτον τὸν θάνατόν του, καὶ μὴ θέλων προφανῶς νὰ θίξῃ τὰ δι' ἀγαθοεργῶν σκοποὺς διατεθέντα, ἐξεμέτησεν ἡμέρα τὸ ζῆν, χωρὶς κἄν νὰ μετακαλέσῃ ἱατρόν!...»⁴.

Ὅπως φαίνεται κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον, μέσα ἀπὸ τὰς συγκινητικὰς διαθέκας τῶν εἶναι θαυμαστός ὁ τόσος ἀριθμὸς καὶ ἡ ποικιλία τῶν σκοπῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἀφιερῶνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος, ἂν μὴ καὶ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν των. Οἱ ἀναξιοπαθοῦντες, οἱ πτωχοὶ, αἱ χήραι μητέρες, οἱ ἄρρωστοι, οἱ γέροντες, οἱ σκλάβοι καὶ αἰχμάλωτοι, οἱ φυλακισμένοι καὶ αἱ πτωχαὶ κόραι, πού εἶχον ἀνάγκην οικονομικῆς ἐνισχύσεως γιὰ νὰ ὑπανδρευθοῦν, αἱ Ἐκκλησιαὶ καὶ τὰ Μοναστήρια—τὰ θησαυροφυλάκια αὐτὰ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας—ἀποτελοῦν τοὺς κυριωτέρους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς αγάπης των.

3. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου περισσότερον κάθε ἄλλον συγκεντρῶνεται πρυτανεύουσα ἡ μέριμνα καὶ ἡ στοργὴ τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀνδρῶν εἶναι ἡ παιδεία, ἡ ἴδρυσις καὶ διατήρησις σχολείων καὶ διδασκάλων, διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀγωγὴν τῆς νεότητος τῆς πατρίδος των.

Ὅπως ἦτο ἀναπόφρευκτον, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σκληρᾶς δουλείας, ὁπότε οἱ Ἕλληνες ἔζων «καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκον-

τες», δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ καλλιέργειας καὶ ἀναπτύξεως τῆς Παιδείας. Οἱ ἀμόρφωτοι καὶ ἀκαλλιέργητοι Τοῦρκοι, ἀντιλαμβάνομενοι τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, πού θὰ προέκυπταν ἀπὸ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, εἶχαν ἀπαγορεύσει τὴν ἴδρυσιν καὶ τὴν λειτουργίαν σχολείων διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας. Ἡ θλιβερὰ αὐτὴ πραγματικὸς ἀπασχολοῦσε καὶ ἀνησυχῶσε ἰδιαίτερος τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' αὐτὸ τοὺς βλέπομεν νὰ σοφίζονται καὶ νὰ ἐφευρίσκουν τόσους τρόπους—μὲ ἄμεσον πολλὰκις κίνδυνον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των—διὰ νὰ μὴ μένῃ ἡ νέα γενεὰ εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ ἀγνοίας.

Εἰδικῶς ὅμως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων αἱ συνθήκαι διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας ἦσαν περισσότερον εὐνοϊκαὶ ἀπὸ κάθε ἄλλον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ἀκριβῶς αὐτὰς τὰς συνθήκας ἐξεμεταλλεύθη μὲ τρόπον τόσον θαυμαστὸν ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ αγάπη τῶν πλουσίων Ἰωαννιτῶν, διὰ νὰ παρουσιάσουν τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς πνευματικῆς ἀνθήσεως τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὅποιον, μὲ μικρὰν διακοπὴν, συνεχίσθη καὶ εἰς τοὺς μετεπαναστατικοὺς χρόνους⁵.

Πολλοὶ ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν εὐεργετῶν, ζῶντες ἀκόμη, προσέφερον τεράστια ποσὰ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, διὰ νὰ ὀλοκληρῶσιν τὴν προσφορὰν τῶν ἀποθνήσκοντες διὰ τῆς διαθήκης των.

Θὰ ἦτο ἴσως ἐντελῶς περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι κινήτριος καὶ ἐμπνεύστρια δύναμις τῶν εὐγενῶν αὐτῶν χειρονομιῶν τῆς αὐταπαρνήσεως, ἦτο ἡ ψυχικὴ ἀνωτερότης τῶν εὐεργετῶν, ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ βαθεῖα πίστις των πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ἀκράδαντος πεποίθησις των, ὅτι τὰ ὑλικά ἀγαθὰ δὲν ἀνήκαν εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐβοήθησε νὰ τὰ ἀποκτήσουν καὶ ὅτι ἐπομένως ἔπρεπε νὰ τὰ διαχειρισθοῦν μὲ τιμιότητα καὶ δικαιοσύνην «ὡς λόγον ἀποδώσοντες». Τὰ συναισθήματα αὐτὰ ἐκ-

(3) Περί τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων, ἐν Ἀθήναις 1880, σελ. 2.

(4) Κ. Μέρτζιου, ἐνθ. ἀν. σελ. 2-3.

(5) Ἰδε: Ἡ πνευματικὴ κίνησις τῶν Ἰωαννίνων... Ἐκτίνες», Δεκέμβριος 1951 καὶ Ἰανουάριος 1952.

φράζουν οί ἴδιοι μὲ τρόπον συγκινητικόν εἰς τὰς διαθήκας των.

Ἄς ἀφεθοῦν ὁμως οἱ ἴδιοι νὰ ὁμιλήσουν. Εἶναι ὁ καλύτερος καὶ εὐγλωττότερος τρόπος, διὰ νὰ φανερωθῇ τὸ ψυχικόν των μεταλείον.

★

4. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὴν παλαιότεραν χρονολογικῶς διαθήκην, τοῦ Πρωτοσπαθαρίου Ζώτου Τζιγαρά. Ὁ Τζιγαράς, ὅπως γράφει τὸ Ἱστορικὸν Βιβλίον⁶, πὺν ἐξεδόθη εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1631, κατήγετο ἐξ Ἰωαννίνων «ἀπὸ γονεῖς εὐγενεῖς καὶ χρησίμους τοῦ τόπου». Ἦτο «γλυκὺς, σώφρων καὶ τετιμημένος, παρθένος εἰς τὴν ζωὴν του, πιστός...». Ὅσαίς δὲ ἠθέλησαν νὰ δοκιμάσουν τὴν πιστότητά του ποτὲ δὲν εὐρέθη «εἰς τίποτα δόλιος». «Καὶ ἐτίμησεν ὁ κύρ Ζώτος πολλοὺς καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους».

Ἡ διαθήκη, μὲ ἡμερομηνίαν 2 Ἀπριλίου 1599, ἀρχίζει «Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ», διὰ νὰ συνεχίσῃ μετὰ τὰς τυπικὰς διατυπώσεις: «Ἐγὼ, ἐλάχιστος δούλος τοῦ Θεοῦ... διατελῶν παράλυτος ἐδῶ ἐν Βενετία, ἠθέλησα πρῶτον νὰ κυβερνήσω τὴν ψυχὴν μου καὶ δευτέρων τὴν γυναικα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου... Πρῶτον ἀφίνω διὰ τὴν ψυχὴν μου Δουκάτα⁷ τρεχοῦμενα 1200, ἵνα ἀγορασθῇ—εἰ δυνατόν—ἡ οἰκία τοῦ Κοκκίνῃ καὶ γίνῃ ἐκεῖ ἐν Μοναστήριον, διὰ τὴν κατοικίαν τῶν Ἑλληνίδων μοναχῶν.... Ὅμοίως ἂν κρίνουν εὐλογον αἱ μοναχὰι ὡς ἀνεγείρουν παρεκκλήσιον μικρὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων». Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει ὅτι καὶ εἰς εἴκοσι Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἴχε στείλει εἰς τὸ καθένα «ξεχωριστά... ἄσπρα⁸ δύο χιλιάδες δι' ἕκαστον». «Ὅμοίως ἂν ἀποθάνω ἐδῶ ἐν Βενετία ἀφίνω Δουκάτα τετρακόσια καὶ τὰ ὑπολειπόμενα Δουκάτα διακόσια, ἅτινα συμποσοῦνται εἰς 600

Δουκάτα ἐν ὄλω ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν». Εἰς περίπτωσιν δὲ πὺν δὲν θὰ ἐδέχοντο οἱ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ τοὺς ὄρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀφίνει τὰ 600 Δουκάτα, ἐπιθυμεῖ τότε τὸ ποσὸν αὐτό, μαζῇ μὲ τὰ ὄσα τα του, νὰ σταλῇ «εἰς τὸ ἡμέτερον Μοναστήριον ἐπονομαζόμενον τοῦ Ἁγ. Νικολάου εἰς Ἰωάννινα» ὅπου εἶναι θαμμένοι οἱ προπάτορές του καὶ παρακαλεῖ νὰ κάμουν ἕνα τάφον «καὶ ὡς ζωγραφίσουν ἄνωθεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὴν ἑνδοξον Μητέρα Αὐτοῦ Παρθένον Μαρίαν καὶ ἐμὲ μὲ τοὺς συγγενεῖς μου ἔμπροσθεν αὐτῶν προσπίπτοντας πρὸ τῶν ποδῶν των καὶ ὡς τεθῇ μία κανδήλα, ἡ ὁποία ποτὲ νὰ μὴ σβύνηρ». Ἀπὸ τὰ 600 δὲ αὐτὰ Δουκάτα ἐπιθυμεῖ νὰ διατεθοῦν 300 διὰ τὴν Ἰδρυσιν Νοσοκομείου ὑπὲρ τῶν πτωχῶν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ 300 διὰ τὰ ἑξῆ ἄλλα Μοναστήρια τὰ εὐρισκόμενα ἐπὶ τῆς περιφήμου νησίδος τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων. «Ὅμοίως ἀφίνω εἰς ὄσα Μοναστήρια εὐρίσκονται εἰς τὰ Γιάννινα τῶν ὁσίων μοναζουσῶν, Δουκάτα ἐξήκοντα... ἵνα παρακαλοῦν τὸν Θεὸν δι' ἐμέ. Ὅμοίως ἀφίνω 40 χρυσᾶ τζεκίνα εἰς 40 ἱερῶν τῶν Γιαννίνων, ἵνα ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ψάλλῃ 40 λειτουργίαις ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου». Ὀλίγον πάρα κάτω ἐνθυμεῖται πάλιν τὰ νοσοκομεία. «Ὅμοίως ἀφίνω τριάκοντα Δουκάτα νὰ κατανεμηθοῦν εἰς τρία Νοσοκομεία, ἀνὰ 10 ἐκάστῳ ἦτοι εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Παύλου, εἰς τὸν Ἁγιον Πέτρον τοῦ Καστέλλο καὶ εἰς τὸ τῶν Ἀνατόνων». Ξαναθυμᾶται πάλιν τὰς ὄσας Ἑλληνίδας μοναχὰς μὲ 15 Δουκάτα καὶ φροντίζει ἀμέσως κατόπιν διὰ τὴν ὑπανδρείαν πτωχῶν κοριτσιῶν καὶ τοὺς ὑπηρέτας τοῦ σπιτιοῦ του. «Ὅμοίως ἀφίνω—γράφει—Δουκάτα 45 νὰ ὑπανδρευθοῦν τρεῖς πτωχαὶ ὄρφαναὶ ὁμοεθνεῖς. Ὅμοίως ἀφίνω εἰς τὴν Μάρθαν πὺν μὲ ὑπηρετεῖ Δουκάτα 20. Εἰς τὸν πρῶτον ὑπηρετὴν μου Ἰωάννην Δουκάτα 5». Τὸν διακατέχει ἡ σκέψις τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του καὶ ἀφίνει ἄλλα 100 Δουκάτα «ἵνα μοῦ κάμουν μνημόσυνα καθ' ὄλον τὸ ἔτος, ὡς συνθηδίζουν πάντες οἱ Χριστιανοί».

Μόνον δταν τελειώσῃ τὰς δωρεὰς διὰ τὴν «κλυδέρησιν τῆς ψυχῆς του» φροντίζει διὰ

(6) Κ. Μέρτζιου, Κατάλ. ἔκδ. Γλυκέης, Ἡπειρωτ. Χρονικά, τ. 10ος, (1935), σελ. 79.

(7) Ἐνα Βενετικὸν Δουκάτον ἰσοδυναμεῖ πρὸς λίρας 6 καὶ σολδία 4=λίρας ἑνετικὰς.

(8) Τὰ ἄσπρα ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀντηλλάσσοντο μὲ 40-50 κατὰ Δουκάτον.

τὴν οἰκογένειάν του, διὰ τὰς τέσσαρας θυγατέρας του, εἰς τὰς ὁποίας ἀφίνει ἀνὰ τέσσαρας χιλ. Δουκάτα εἰς κάθε μίαν μὲ ἕνα αὐστηρὸν ὅμως ὄρον πρὸς τὴν γυναῖκα του καὶ μητέρα των, τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ «νὰ τὰς κυβερνήσῃ καὶ νὰ τὰς ὑπανδρεύσῃ ὡς καλὴ μήτηρ, ἀλλὰ νὰ τὰς ὑπανδρεύσῃ μὲ Ἑλληνας καὶ ὄχι μὲ ἄλλοθενεῖς καὶ νὰ κάμῃ διὰ τὰς θυγατέρας μας πᾶν ὅ,τι Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἐμπνεύσεως». Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς Ἰωαννίτης, ὁ εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν, ὁ κατέχων ὑψηλὰ κοινωνικὰ ἀξιώματα καὶ θέσεις ἐπιθιμῆ καὶ ὀρίζει ὅπως αἱ τέσσαρες θυγατέρες του ὑπανδρευθοῦν Ἑλληνας ἔστω καὶ πτωχοὺς, ποτὲ ὅμως ἄλλης ἐθνικότητος καὶ θρησκείας καὶ ἂς ἦταν ἀξιοματωχοὶ καὶ πολυταλαντοῦχοι.

Ῥαῖον παράδειγμα ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ, ἐθνισμοῦ καὶ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του καὶ τὴν ἰδικήν του.

Ὁ Ζώτος Τζιγαράς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη εἰς Βενετίαν, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου σώζεται καὶ ἡ ἐπιτύμβιος πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ζώτος Τζιγαράς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ὁ ἐπὶ τοῦ ἀρχοντος καὶ αὐθεντοῦ πάσης Μολδοβλαχίας Πέτρου τοῦ Μιχνέστου Πρωτοσπαθάριος καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ ἀξίως ἐκλεχθεὶς, ὁ λαμπρῶς καὶ ὀρθοδόξως βιώσας, ἐν τῷδε τῷ μνημείῳ..... προσδοκᾷ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡρέμως. αφθθ' (=1599) ἀπριλίου ια'»⁹. Συνήθως εἰς τὰς φιλανθρωπικὰς του δωρεὰς ὀρίζει ὄρους. Εἶναι ὅμως ὄροι μὲ πνευματικὸν περιεχόμενον. Ζητεῖ τὴν διὰ τῶν προσευχῶν καὶ μνημοσύνων ἐνίσχυσιν εἰς κάτι, πού τόσοσιν πολὺ ἀπασχολεῖ τὸν ἴδιον ὅταν ἔζη καὶ ἠγωνίζετο δι' αὐτό: διὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, διὰ τὴν «ψυχικὴν του σωτηρίαν». Δικαίως λοιπὸν προσδοκᾷ ἡρέμως τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.

★

5. Ὁ Ἀπόστολος Τοιγαράς κατήγετο καὶ αὐτὸς ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἐφ' ὅσον ἡ μητέρα του προήρχετο ἐκ τοῦ ἀρχοντικοῦ γένους τῶν Ἀσπαράδων. Ἡ διαθή-

κη του φέρει ἡμερομηνίαν 1ης Ὀκτωβρίου 1625 καὶ ἐδημοσιεύθη τὴν 7ην Ἰουνίου 1637, ἡμέραν τοῦ θανάτου του. Ὅπως καὶ ὁ Ζώτος, ἔτσι καὶ ὁ Ἀπόστολος φροντίζει πρῶτον διὰ τὴν ψυχικὴν του σωτηρίαν. «Καὶ πρῶτον συνιστῶ—γράφει—τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν ὕπατον Δημιουργόν της Θεόν, εἰς τὴν ἔνδοξον ἀειπάρθενον Μαρίαν καὶ εἰς ὅλην τὴν οὐράνιον χορείαν». Ἀφίνει περισσότερα τῶν 500 Δουκάτων εἰς διαφόρους ἱερεῖς καὶ ἐκκλησίας μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τοῦ ψάλλουν μνημόσυνα καὶ «ἵνα τοῦ βγάξουν μίαν μερίδα κάθε φορὰν πού θὰ λειτουργοῦν παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν δι' αὐτόν». Εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἰωαννίνων ἀφίνει 100 Δουκάτα διὰ τὴν ψυχὴν του. Διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἀφίνει 50 Δουκάτα εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Κυραζιστιότσας, εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀνὰ 50 Δουκάτα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων καὶ μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς Ἱεροσόλυμα, 400 Δουκάτα εἰς 20 μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἕνα σεβαστὸν ἐπίσης ποσὸν Δουκάτων εἰς διάφορα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα. Ἐν συνεχείᾳ ἀναθέτει εἰς τοὺς ἐπιγόνους του νὰ κτίσουν μὲ τὰ 500 Δουκάτα πού ὀρίζει εἰς τὴν πατρίδα του τὰ Ἰωάννινα μίαν ἐκκλησίαν εἰς ἀνάμνησίν του καὶ νὰ τὴν «ἀφιερῶσουν εἰς τὸν Παντοκράτορα». Τὸ ὑπόλοιπον τῶν ὑπαρχόντων μου, συνεχίζει, ἦτοι ἔπιπλα τῆς οἰκίας, χρυσός, ἀργυρὸς καὶ μετρητὰ ἢ ἄλλο τι πού θὰ εὑρεθῇ κατὰ τὸν θάνατόν μου, θέλω νὰ τὰ πωλήσουν οἱ ἐπίτροποι μου καὶ ἀφοῦ πληρώσουν ὅλα τὰ κληροδοτήματα, τὸ ὑπόλοιπον νὰ διατεθῇ εἰς πτωχοὺς». Καὶ ἕνα βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἶχε συγγράψῃ, «Χρονικὰ τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν» τὸ προσφέρει καὶ αὐτό—ἐὰν δὲν ἐξεδίδετο ἐν τὸς ἐνός ἔτους—εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ἰωαννίνων. Ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε τὰ ἐδώρησεν.

Ἐὰν σκεφθῇ κανεὶς τὸν ἐκπολιτιστικὸν καὶ μορφωτικὸν ρόλον πού ἔπαιζαν τὰ μοναστήρια διὰ τὸ ὑπόδουλον γένος, κατανοεῖ τὴν μεγάλην σημασίαν αὐτῶν τῶν δωρεῶν.

(Συνεχίζεται)

(9) Κ. Μέρτζιου, ἐνθ. ἀν. σελ. 9.

ΟΤΑΝ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΥΝ

Θυμᾶται, φοιτήτρια ἀκόμη, στὰ πρῶτα διστακτικά βήματα τῆς Πανεπιστημιακῆς ζωῆς, μερικά σχέδια παιδιῶν πού μᾶς ἔφεραν ν' ἀναλύσουμε στὸ ἐργαστήριο τῆς ψυχολογίας στὴν Γενεύη. Ἦταν σχέδια ζωγραφικῆς παιδιῶν ἀπὸ διάφορα μέρη, πού εἶχαν περάσει τὰ παιδικὰ τους χρόνια μέσα στὴν ταραχὴ καὶ στὴν τραγωδία τοῦ πολέμου. Μεταξὺ ἄλλων ἦταν καὶ μερικά σχέδια ἀπὸ μικρὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Βορείου Ἑλλάδος.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ψυχολογία τοῦ βάρθους δὲν ἔχει ἀφήσει καμμιά ἐκδήλωσι τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς νὰ τὴν μελετήσῃ. Ἔτσι στὴ μελέτῃ τῆς γιὰ τὸ παιδί, πλάι στὶς ἐξηγήσεις γιὰ τὸ ὄνειρο καὶ τὸ παιγνίδι, ἀποδίδει καὶ σημαντικὴ προσοχὴ στὴν ζωγραφικὴ τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ test τοῦ Fay χρησιμοποιεῖται πολὺ συχνά γι' αὐτὸ τὸ λόγο. Ζητᾶμε ἀπὸ τὸ παιδί νὰ ζωγραφίσῃ: «Μία κυρία πάει περὶπατο καὶ βρέχει». Ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς θ' ἀποδώσῃ τὸ παιδί τὴν σκηνὴ αὐτή, τὴν φυσιογνωμία καὶ τὶς λεπτομέρειές τῆς, τὸν τρόπο τῆς ἐκτελέσεως, βαθμολογεῖται τὸ σχέδιο καὶ χάρις στὴν πειραματικὴ μελέτῃ τοῦ Fay μᾶς δίδεται ἀμέσως ἡ πνευματικὴ ἡλικία τοῦ παιδιοῦ.

Μέσα στὸ σχέδιο τὸ παιδί προβάλλει αὐτὸ πὺν ὑποσυνείδητα τὸ ἀπασχολεῖ καὶ γιὰ τὸν εἰδικό, πὺν γνωρίζει τὴν γλῶσσα τῶν συμβόλων, τὸ σχέδιο εἶναι ἓνα πολύτιμο μέσο πὺν ὀδηγεῖ στὴν διάγνωσι τοῦ προβλήματος τοῦ παιδιοῦ. Συμπληρωματικὸ βέβαια μέσον, γιατί φυσικά δὲν εἶναι δυνατόν χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν τὸ παιδί, κάτι ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ του καὶ ἀπὸ τὰ ἔξωτερικά συμπτώματα πὺν παρουσιάζει, νὰ διαβάσωμε τὴν ψυχὴ του μόνο ἀπὸ τὸ σχέδιο.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ παρατηρήσεις πὺν ἔχομε ἀπὸ αὐτὰ τὰ σχέδια εἶναι γενικὲς γιατί ποτὲ δὲν εἶχαμε δῆ αὐτὰ τὰ παιδιὰ

καὶ δὲν ξέραμε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶχαν ζήσει πολὺ κοντὰ στὴν φρίκη τοῦ πολέμου.

Ἀνεξαιρέτως σὲ ὅλα ὑπῆρχε τὸ καταστροφικὸ στοιχεῖο. Σχέδια ἀπὸ γκρεμισμένα σπίτια, ἀπὸ πλοῖα πὺν βούλιαζαν, ἀπὸ τάνκς πὺν ἀνετινάσσοντο. Τὸ παιδί πρόβαλλε φυσικά τὶς εἰκόνες τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἐκεῖνο ὅμως πὺν ἦταν συγκινητικὸ καὶ καθαρὰ ἑλληνικὸ γιατί παρουσιαζόταν μόνο στὴ ζωγραφικὴ τῶν μικρῶν Ἑλλήνων, ἦταν ὅτι σὲ ὅλα τὰ σχέδιά τους, τὰ σχέδια ἀνάμεσα στὶς εἰκόνες τῆς καταστροφῆς, ξεπροβάλλε σὲ κάποια μεριά τοῦ χαρτιοῦ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἀφ' ἐνός, καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἐκκλησάκι ἀφ' ἑτέρου μ' ἓνα ὑπερφυσικὰ δυσανάλογο σταυρὸ σὰν αὐτὰ τὰ ἀμέτρητα, τὰ ἀσχημάτιστα, τὰ ταπεινά, πὺν ξεπροβάλλουν σὲ ὅλη τὴν ἑλληνικὴ ὑπαιθρο καὶ πὺν λὲς ὅτι εἶναι γεννήματα τῆς φύσεως καὶ ὄχι δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅσο καὶ νὰ γυρίσῃ κανεὶς πίσω καὶ νὰ κυττάξῃ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου στὶς πὺν κρίσιμες στιγμὲς του, ἀπὸ τὴν μεταχριστιανικὴ ἐποχὴ καὶ πέρα, θὰ δῆ ὅτι τὸ ἔθνικὸ σύμβολο δὲν ὑπάρχει σχεδὸν πούθεν ἀ μόνον, ἀνεξάρτητο, σὰν μιὰ ὁλότητα, ἀλλὰ συνοδεύεται πάντοτε καὶ ὀλοκληρώνεται ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ. Κάθε ἑλληνικὴ, ἔθνικὴ ἐορτὴ συμπίπτει μὲ μιὰ θρησκευτικὴ καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπὸ τυχαία σύμπτωση ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ λαὸς τὸ νοιώθει ἔτσι.

Στὴ ζωγραφικὴ αὐτῶν τῶν μικρῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶδαμε τὸ ἄτομο, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ αὐτὴν ξεπήδησεν ὀλόκληρος, πονεμένος ἓνας λαὸς μὲ τὸ βαθύτερο καὶ οὐσιωδέστερο νόημά του.

ΕΛΕΝΗ Χ. ΟΛΙΒΙΕΡΗ

Διπλωματοῦχ. τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου Rousseau τῆς Γενεύης

«Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ»

Συνεπληρώθησαν τὸν παρελθόντα Νοέμβριον ὀκτὼ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ διαπρεποῦς Ἀγγλοῦ ἀστροφυσικοῦ καὶ φιλοσόφου Sir Arthur Eddington. Ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Eddington ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ ὀλίγα μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης εἶναι γνωστὸν ἤδη ἐκ πολλῶν δημοσιευμάτων ἀπὸ ἐτῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων», οἱ ὅποιοι εἰς εἰδικὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τούτου (τεῦχος Μαρτίου 1945), ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ καθηγητοῦ Eddington, εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβάσουν τὰ περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεώς του, τῆς φιλοσοφίας του καὶ τῆς κοσμοθεωρίας του.

Ἴδου ὅμως ὅτι τώρα πλέον ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Eddington ἀποτελεῖ βαρυσήμαντον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς Φιλοσοφίας. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλή ὑπόθεσις, ἀλλὰ γεγονός ἀναντίρρητον, μαρτυρούμενον ἀπὸ πολλὰς πλευρᾶς. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν μας δύο βιβλία, πραγματευόμενα τὰς περὶ κόσμου ἀντιλήψεις διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Καὶ τὰ δύο σταματοῦν εἰς τὸν παγκοσμίου φήμης ἀστρονόμον Eddington, τὸν ὁποῖον θεωροῦν ὡς τὸν κυριώτερον ἐκπρόσωπον τῆς συγχρόνου κοσμογονίας. Τὸ ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸ βιβλίον «From Euclid to Eddington» (Ἀπὸ τὸν Εὐκλείδην εἰς τὸν Ἐντινγκτον), γραμμένον ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Sir Edmund Whittaker τὸ 1949, συγκαταλέγει τὸν Eddington μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀναστημάτων, πού ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν γῆν. Ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τοποθετεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐντινγκτον παραπλεύρως πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὸν θεωρεῖ «νεωτέρον Ἀρχιμήδην» (σελ. 186).

Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς διὰ τὸν Ἐντινγκτον εἶναι κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκφράζει πολλά, ἀν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἢ ὅλως ἐξαιρετικὴ ἐ-

πιστημονικὴ φυσιογνωμία τοῦ Whittaker, ὅστις ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον πεντηκονταετίαν προσφέρει, ὡς μαθηματικὸς καὶ ὡς ἀστρονόμος, πλῆθος ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Εἰς τὸ ἔργον του αὐτὸ ὁ σ. διεξέρχεται τὰς περὶ χρόνον, χώρου καὶ κινήσεως ἐκδοχὰς τῶν κυριωτέρων φιλοσόφων: Πλάτωνος, Εὐκλείδου, Cassendi, Νεύτωνος, Leibnitz καὶ Kant. Ἐπειτα πραγματεύεται τὴν μεταβολὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὰς περὶ κόσμου ἐκδοχὰς τῶν ἀρχαίων, ἢ κλασσικὴ Φυσικὴ καὶ πολὺ περισσότερον ἢ Γενικὴ θεωρία τῆς Σχετικότητος καὶ ἢ Κβαντομηχανικῆ. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου κάμνει λόγον διὰ τὸ σύμπαν τοῦ Eddington, διὰ τὸ σύμπαν δηλαδὴ ὅπως μᾶς τὸ ἐμφανίζει σήμερα ἢ σύγχρονος κοσμογονία, ἢ διαμορφωθείσα κυρίως μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν συμβολὴν τοῦ Eddington, ὅστις ὄντως ἐσημείωσε βασικὸν σταθμὸν εἰς ἐξέλιξιν τῆς συγχρόνου ἐπιστημονικῆς σκέψεως.

Τὸ ἄλλο βιβλίον εἶναι τοῦ Jules Sageret «Le système du Monde de Pythagore à Eddington» (Τὸ σύστημά τοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρα μέχρι τοῦ Ἐντινγκτον). Παρ' ὅλον ὅτι τὸ 1931, ὁπότε τὸ ἔγραφεν, ὁ συγγραφεὺς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Eddington, ὅμως σταματᾷ μὲ σεβασμὸν πρὸ τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ σοφοῦ. Πραγματευόμενος τὰς περὶ κόσμου καὶ συμπαντος ἀντιλήψεις ὅσαι διευτυπώθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πυθαγόρα μέχρι τοῦ Νεύτωνος, εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἐκθέτει τὰς ἰδέας περὶ τῶν πλανητικῶν συστημάτων, πού ὠδήγησαν τελικῶς εἰς τὸ γεωκεντρικὸν σύστημα τοῦ Πτολεμαίου, ὡς καὶ τὰς πρώτας ἀναλαμπὰς τῆς σκέψεως, πού ἐσημειώθησαν ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανόν, γύρω ἀπὸ τὴν κεντρικὴν θέσιν τοῦ Ἡλίου μέσα εἰς τὸ πλανητικὸν μας σύστημα (θεωρίαι Φιλολάου καὶ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου). Παρα-

θέτει κατόπιν τὰς κυριωτέρας τῶν μὴ κλασικῶν κοσμολογιῶν τοῦ Μεσαίωνα, ὡς τὴν τοῦ Ὁρέσμου, τοῦ νεοπλατωνικοῦ χριστιανοῦ μυστικιστοῦ Νικολάου de Cusa, τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Γαλιλαίου καὶ τοῦ Νεύτωνος.

Τὰ ἐπόμενα κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἀναφέρονται εἰς τὰς κατακτήσεις, πού ἐσημείωσεν ἡ νεωτέρα Ἀστρονομία τόσον ἐπὶ τοῦ πλανητικοῦ μας συστήματος ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν ἀπλανῶν, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1700 κυρίως ἤρχισε νὰ μελετᾶται συστηματικῶς. Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἀφιερῶνται εἰς τὰς «ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» κοσμογονικὰς θεωρίας, αἵτινες ἐσφουρηλατήθησαν κάτω ἀπὸ τὴν ἀνταύγειαν τοῦ πλουσίου φωτός, πού μᾶς ἤλθεν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἀπείρου, χάρις εἰς τὰς ἀξιεπαίνους προσπάθειας τῶν ἐρευνητῶν τοῦ ἀστρικοῦ σύμπαντος.

Ἡ μελέτη τῶν νεφελοειδῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποτελοῦν λεπτομέρειαν μέσα εἰς τὸ σύμπαν, ἡ ἔρευνα ἐπὶ τοῦ Γαλαξίου καὶ τῶν ἐξωγαλαξιακῶν συγκροτημάτων ἔφεραν εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ περιέρογου φαινομένου τῆς φυγῆς δηλαδὴ τῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀπομακρύνσεως τῶν Γαλαξιῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἐρχόμενον εἰς κτηπητὴν ἀντίθεσιν μὲ τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἔλξεως, ἀπετέλεσε τὸ σύγχρονον ἐπιστημονικὸν αἰνίγμα, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον διετυπώθησαν διάφοροι θεωρίαι. Τὸ αἰνίγμα ὅμως αὐτὸ φαίνεται νὰ εὐρίσκη τὴν λύσιν του μὲ τὰς «περὶ πίεσεως τῆς ἀκτινοβολίας» ἐργασίας, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν εἰς τὸ τὸσον παραγωγικὸν καὶ βαθὺ πνεῦμα τοῦ Eddington. Ἐντεῦθεν ἡ σύγχρονος κοσμογονία, ὀφείλουσα νὰ ἀγκαλιᾷ τὰ πολλαπλᾶ προβλήματα, πού γεννῶνται γύρω ἀπὸ τὰς μυρμηκίαις τῶν ἀστρικῶν σχηματισμῶν

καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κατ' ἄτομον ἀστέρων, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ φέρῃ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Eddington.

Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἀποψιν καὶ τῶν δύο μνημονευθέντων συγγραφέων ἡ φυσιογνωμία τοῦ Eddington ἀποτελεῖ σταθμὸν βασικὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ φιλοσοφικῆς σκέψεως τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι εἶναι γεγονός, πού δὲν ἐπιδέχεται καμμίαν ἀντίρρησην, ὅτι ἡ σύγχρονος κοσμογονία εἶναι κοσμογονία τοῦ Eddington.

Ὅταν ὁ Eddington ἐδημοσίευσεν τὸ 1928 τὸ πολύκροτον φιλοσοφικὸν ἔργον του «Ἡ φύσις τοῦ φυσικοῦ κόσμου» ἤρχισε μία σπουδαιότατη πνευματικὴ κίνησις τοιαύτη, ὥστε κατὰ τὸ 1933 ὁ Edw. Cotton νὰ γράφῃ: «Τὸ ἔργον τοῦτο ἔδωκε τὸ σύνθημα νὰ παρουσιάσουν οἱ ἐπιστήμονες πολλὰ βιβλία, διὰ τῶν ὁποίων διακηρύσσουν τὴν ἐγκατάλειπν τῆς μηχανιστικῆς θεωρίας τοῦ σύμπαντος, διὰ νὰ δεχθῶν μίαν θεωρίαν, πού περιλαμβάνει ἄπειρον σκοπὸν καὶ διεύθυνσιν, κρυπτομένην ὀπίσω ἀπὸ τὰ κοσμικὰ φαινόμενα» καὶ ὅτι συγχρόνως «ὁ Ἐντινγκτον παρέμεινε τὸ κέντρον τῆς δημοσίας προσοχῆς».

Καίτοι ἔχει παρέλθει ὀλόκληρος εἰκοσαετία ἀπὸ τότε, ἰδοὺ ὅτι καὶ σήμερον ὁ διαπρεπὴς Ἀγγλος καθηγητὴς καὶ βαθῆως πιστὸς ἐπιστήμων ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς διεθνεῖς ἐρευνητὰς ὡς σταθμὸς μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ πολιτισμοῦ. Δι' ὅσους δύνανται νὰ κρίνουν βαθύτερον τὰ γεγονότα ἢ ὡς ἄνω σπουδαία διαπίστωσις περὶ τοῦ Eddington δύναται νὰ δώσῃ λαβὴν εἰς ἐνδιαφέροντα καὶ θεμελιώδη συμπεράσματα.

Δ. ΚΑΤΣΗΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ἄγαπητή μου ἄγνωστη,

Διάβασα τὸ γράμμα σου, τὸ τόσο πονεμένο, τὸ γεμάτο ἀγωνία καὶ ἰδίως πόση, μὰ πόση πικρία... Μοῦ ζητᾶς νὰ σὲ συμβουλευέσω, νὰ σοῦ πῶ τί νομίζω πῶς θὰ εἶναι ἐκεῖνο πού θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ σπάσης τὸν κλοιὸ πού σὲ κύκλωσε, πού θὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τίς ἀναπαραστάσεις πού ἔχεις ἀπὸ δυσάρεστες ὄρες τοῦ παρελθόντος σου. Καὶ οἱ ὄρες αὐτὲς δὲν εἶναι λίγες, δὲν εἶναι κἄν μέρες, εἶναι χρόνια ὀλόκληρα πού ἄφησαν σημάδια βαθεῖα στὸν ψυχικὸ σου κόσμον, καὶ σ' ἔχουν κάνει σήμερα ἐνῶ βρίσκεσαι στὴν πιὸ κατάλληλη ἡλικία νὰ δίνης στὴ ζωὴ ὅτι καλύτερο ἔχεις μέσα σου, σ' ἔχουν κάνει νὰ πέφτῃς ὄλο καὶ παρακάτω, ἀνίκανη ὄχι μόνον νὰ δώσης ὄ,τι περισσότερο ἀλλὰ καὶ νὰ παίρνης ὄ,τι ἐλάχιστο, ἔστω. Καί... ξαφνιάστηκα λιγάκι! Κοπέλλα πού μπόρεσε νὰ βάλῃ στὸ χαρτί καὶ νὰ ἐκφράσῃ τόσο καλὰ ὄλα αὐτὰ τὰ συναισθημάτα της, πού ξέρεῖ μὲ τόση σαφήνεια, τί τὴν βασανίζει, νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ παρελθὸν τόσο πολὺ. Τὸ γράμμα σου δὲν δείχνει ἀδυναμία κι' ἄς βλέπω μέσα τὸν φόβο, τὴν ἀβουλία, τὴν ἄγνοια τῆς ζωῆς. Κάτι ἄλλο σοῦ λείπει, κάτι ἄλλο πού εἶναι ὅμως τὸ φάρμακο γιὰ κάθε ἐποχὴ καὶ πού μπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ σὲ ὄλα τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα, ὑπὸ ὅποιεσδήποτε κοινωνικὲς συνθῆκες.

Γιὰ πρόσεξε μήπως βρίσκεσαι σὲ λανθασμένο δρόμον, μήπως τὸ νὰ περπατᾶς «μόνον» μέσα στὰ μονοπάτια πού ἀναφέρεις δὲν εἶναι ἡ σωστὴ σου πορεία; Μήπως πρέπει νὰ ἀνέβῃς πιὸ ψηλά, καὶ ἀπὸ κεῖ σὰν ἓνα πανόραμα, νὰ δῆς κι' ἄλλα ἀληθινὰ γεγονότα στὴν ζωὴ σου, γεγονότα ὅμως τὰ ὅποια οὐδέποτε ἀνεπόλησες; Σὲ πιστεύω, ἀπὸ τὸ 1935 καὶ πέρα ἡ ζωὴ σου ἦταν ἀβάστακτη. Μαθημένη στὴν εὐτυχία καὶ ἀπόλαυσι κάθε πράγματος πού ἐπιθυ-

μοῦσες, δέχτηκες ἓνα σκληρὸ κτύπημα. Οἱ γονεῖς σου δὲν σὲ καταλάβαιναν, σ' ἔκαναν νὰ ζῆς μίαν ζωὴ τελείως ἀντίθετη ἀπ' αὐτὴν πού ἠθελες. Τώρα ὅμως πού εἶσαι γυναικα καὶ ὄχι πιά παιδί, γιὰ κῦτταξε: Ἐοῦ τί ἔκανες γιὰ τὸ περιβάλλον σου; Ἄρρωστος ἀδελφός, μαραζωμένοι γονεῖς... Τὸ δικό σου τὸ δράμα εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ δύο ἄλλα δράματα; Δὲν νομίζω, ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν ἐσοῦ ἔτσι τὸ πιστεύης, πόσο πιὸ εὐκολο γιὰ σένα νὰ τὸ σηκώσης, γιὰ σένα πού βρίσκεσαι στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς, ἐνῶ οἱ γονεῖς σου βρίσκονταν τότε στὴν μέση καὶ τώρα ἴσως καὶ στὸ τέλος.

Μοῦ φαίνεται πῶς παρασκέπτεσαι τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὴν εὐτυχία σου. Κι' ἔφτασες στὸ τραγικὸ σημεῖο νὰ μισῆς τοὺς γονεῖς σου, οἱ ὅποιοι δὲν φάνηκαν βέβαια καλοὶ παιδαγωγοί, ἀλλὰ, καὶ σὺ τὸ δέχεσαι, εἶναι καλοὶ γονεῖς. Κῦτταξε τὸν πόνο τους, κῦτταξε μήπως δὲν εἶχαν κανένα πνευματικὸ ἔρεισμα, μήπως καὶ αὐτοὶ εἶχαν μεγάλη ἀνάγκη κατανοήσεως καὶ βοήθειας, συμπόνεσέ τους. Στηρίξου στερεὰ στὸ παρὸν καὶ ἔχεις ὄλες τίς δυνατότητες νὰ κυττάξης τὴν ζωὴ σου ἀπὸ μίαν ἐντελῶς ἀλλοιώτικη σκοπιά. Ἄπὸ μίαν σκοπιά πού θὰ σοῦ δώσῃ τὴν δύναμιν ὄχι νὰ ξεχάσης—αὐτὸ δὲν χρειάζεται—ἀλλὰ «νὰ διώξης ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου τὸν φόβο, ν' ἀτσαλώσης τὴν θέλησί σου καὶ νὰ ἀκονίσῃς τίς πνευματικὲς σου δυνάμεις» ὅπως ἀκριβῶς τὸ ζητᾶς.

Μὲ τὸν ἄνδρα σου δὲν ξέρω τί συμβαίνει; Ἄλλὰ μήπως καὶ ἐκεῖ ζητᾶς μονάχα, ζητᾶς χωρὶς πάλι νὰ δίνης τίποτα;

Ἄγαπητή μου φίλη, δὲν θὰ βρῆς τὴν εὐτυχία, δὲν θὰ παύσουν οἱ παληγὲς ἀναπαραστάσεις νὰ σὲ βασανίζουν, ἂν δὲν κυττάξεις «ἐσοῦ» μετ' ἀγάπῃ, μετ' ἀκατανόησι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ περιβάλλοντός σου. Φυσιολογικοὶ, ἄνθρωποι εἶναι μετ' ἀκατανόησι καὶ ἐλαττώματα. Ὡς τώρα στηρίχτηκες

στά έλαττώματά τους, κι' αυτά ήρθαν και σε πνίγουν, σάν κύματα που πάνε νά σε σκεπάσουν. Για μιá στιγμή όμως δώσε ένα κτύπημα στα πόδια, ανέβα στην επιφάνεια και σπρώξε τα μακρυά. Κάνε τόπο νά λάβουν την θέσι τους τὰ χαρίσματα που έχουν οι δικοί σου, στηρίξου εκεί, κύτταξε τόν «άνθρωπο» με τὰ διάφορα συναισθηματά του, που κρύβονται μέσα τους, δείξε ενδιαφέρον, αγάπησέ τους.

Μη τὸ νομίζεις δύσκολο ὅταν τοὺς δεῖς ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκοπιά. Γιατί κι' ἀκόμα ὄταν θά χάσης τὸ κουράγιο σου καμμιά φορά, σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια και μόνον ἢ γνώσις ὅτι τὸ προσπαθεῖς γιὰ κείνους, ὄχι γιὰ σένα, θά σε βοηθήση νά ξεπεράσης τὴν κούρασί σου. Καὶ τότε ἀφοῦ φτάσεις σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, θά δῆς πόσα ἐνδιαφέ-

ροντα θά ἀνοίξουν γύρω σου. Τὸ μυαλό σου, τὸ πνεῦμα σου θά ζητᾶ τροφή, τροφή που θά τὴν βλέπεις πιὸ κοντά σου, ἐνῶ τώρα τὴν θεωρεῖς μακρυνή και ἄπιαστη. Θά μαλακώσῃ ἡ ψυχὴ σου και θά ἀπορροφᾷ κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωσι, θά νοιώσῃ, ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν ὅμως πόσο μόνη ἦσουν, πόσο ἄδεια και θά ζητήσης νά δώσης ἀνώτερο πνευματικὸ περιεχόμενο στὶς σκέψεις και τὶς πράξεις σου.

Θά βρῆς τὴν Ἐλευθερία τῆς ζωῆς και αὐτὸ θά σοῦ ἠσυχάση τὴν συνείδησι, θά σοῦ δώση γαλήνη, δηλαδή τὴν εὐτυχία. Καὶ τότε, δυνατὴ, θά ἐξακολουθήσης τὸν δρόμο σου, νοιώθοντας τὴν ἀνάγκη τῶν συνανθρώπων σου, στηριγμένη σὲ μιὰ Πίστι, που σοῦ δίνει Ἐκεῖνος ὁ «ποιῶν θαυμάσια μόνο».

ΖΩΗ Α. ΡΑΛΛΗ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

*Απόψε πάλι που θά ρθῆς
νιογέννητο παιδί
τί μουσκολούλουδα πανώρια θά σοῦ φέρω
καὶ ποῖο γλυκὸ νανούρισμα στὴ φάτνη
Σου θά πῶ;

Μαράθηκαν—δὲν τῷμαθες;—τῆς γῆς μας
τὰ λουλούδια.
Τὰ χτύπησ' ἄγριος δρόλαπας, χαλάζι και
χιονιάς.
Καὶ πάψανε χαρούμενα ν' ἀκούγονται τρα-
γούδια
καθὼς τ' ἀηδόνια σώπασαν στὰ κλώνια
τῆς μυρτιάς.

*Απόψε πάλι θε νά ρθῆς
κι' ἐγὼ σε περιμένω
στὰ σκοτεινά.
Κι' εἶν' ἄδειανὰ τὰ χέρια μου
τὰ μάτια μου κλειστὰ
κι' εἶν' ἄδεια πολὺ
ἡ καρδιά...

*Ὅστοςο προσμένω
νά γίνῃ τὸ θάμα:
Νά λάμψη ἀσημόφεγγο τ' ἄστρο
πεντάχτινο ἀστέρι γλυκὸ
κι' ἔτσι δίχως κι' ἐγὼ νά τὸ νοιώσω
μέσ στα κύματα νά χαθῶ
τῆς ἀρχαγγελικῆς συμφωνίας.

Κι' ὅταν βρεθῶ,
στῆς φάτνης σιμὰ τὸ γαλήνιο λιμάνι,

τότε ἐκεῖ δά νά σοῦ πῶ
κάποιο παλιὸ μου τραγοῦδι
κάποιο χαμένο σκοπὸ,

ἀπαλὰ σιγαλά.
Μὴν ἀγγίξῃ τ' ἀθῶο σου μέτωπο
τῆς πίκρας τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
και παγώση, και σβύση
στὰ βελούδινα χεῖλη σου
τῆς χαρᾶς ὁ ἀνθός...

*Απαλὰ σιγαλά.
Μὴν ταράξῃ τὸν ὕπνο σου
τοῦ πόνου τ' ἀτέλειωτο κύμα
και μαθήσῃ τὰ ρόδα τοῦ οὐνείρου σου
τῶν λυγμῶν ἢ κραυγῆ...

*Απαλὰ, σιγαλά
σάν ἀέρινο χᾶδι
θά σοῦ πῶ:

Καλῶς *Ἡρθες.
Σὲ προσμέναμε τόσο νά ρθῆς
και νά φέρῃς ἐσὺ τὰ λουλούδια
που μαράθηκαν τώρα τῆς γῆς
και νά πῆς τὰ τραγοῦδια
που τὰ λέν τ' ἀγγελούδια κοντά σου.

Ν' ἀνοιχτοῦνε στὸ φῶς σου τὰ βλέφαρα
που προσμέναν κλεισμένα
κι' οἱ καρδιὲς οἱ ἀδειανὲς
νά γεμίσουν με σένα.

ΧΑΡΑ ΚΡΙΣΠΟΥ

ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΡΡΙΖΩΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

«Όσοι ενδιαφέρονται για την πορεία του πολιτισμού μας από την άποψη του κυριωτέρου αὐριανού της παράγοντος, του σημερινού παιδιού, θὰ προσέξουν και τὸ τελευταίον βιβλιαράκι τῆς ἱατροῦ-ψυχολόγου Agatha Bowley «Ἡ Ψυχολογία τοῦ ξεριζωμένου παιδιοῦ».

Τὰ τόσα ἐρεΐπια τῆς ἐποχῆς μας, οἱ πόλεμοι, τὸ εὐκόλο διαζύγιο, και εἰδικὰ ἐδῶ στην Ἑλλάδα, οἱ συνέπειες τόσων δοκιμασιῶν, κάνουν κάθε μέρα και πὺδ ζωτική τὴν ἔγνοια για τὴν ὀρθὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, τοῦ στερημένου οἰκογενειακῆς θαλαπωρῆς. Γι' αὐτὸ, παρ' ὄλο πὺδ ὁ σχολὸς τῆς σύντομης, και για πρακτικὴ βοήθεια ψυχολογικῆς μελέτης τῆς Ag. Bowley —ἡ ὀποία σημειωτέον ἔχει πραγματευθῆ και ἄλλες φορὲς σχετικὰ θέματα—προορίζεται νὰ ἐνισχύσει στην Ἄγγλια τὸ ἔργο τοῦ Curtis Committee Report, ἔρχεται ἐπίκαιρα νὰ φέρη και σὲ μᾶς τὴν ἐλπίδα τῆς συγγραφῆς: «Νὰ συνειδητοποιήση σὲ ὄσους ἔχουν τὴν φροντίδα τοῦ ἀπορριζωμένου ἡ ξεριζωμένου παιδιοῦ τὴν ὑπέροχτη σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τους και τὴν εὐθύνη τους ἀπέναντι στὶς μέλλουσες γενεές».

Διατυπωμένη ξεκάθαρα, ἐκλαϊκευμένα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῆ, ἡ ἐργασία τῆς σ. προσπαθεῖ νὰ μᾶς ξεδιπλώση τὰ ἐνδότερα συναισθήματα τῆς τραυματισμένης παιδικῆς ψυχῆς, και νὰ ὀδηγήση στην ἰσορροπία τῆς. Οὐσιώδες για τὴν καλὴ ἀνάπτυξὶ τῆς παιδικῆς προσωπικότητας εἶναι τὸ θεμερὸ και ἀσφαλισμένο ἔδαφος τῆς ἀδιάσπαστης οἰκογενείας. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι σὲ 50 τυχαῖες περιπτώσεις ἀπροσαρμοστων παιδιῶν τὰ 42 προέρχονται ἀπὸ διεσπασμένα σπίτια. Ἡ ἐπίδρασις τῆς οἰκογενείας, μὲ πρωτεργάτας τοὺς γονεῖς, στην ὕγια ἡ μὴ διαμόρφωσι τῆς παιδικῆς ψυχῆς και στὰ κατοπινα κριτήριά τῆς για τὴν ζωὴ εἶναι θεμελιώδης. Μία στάθμισις βασικῶν ψυχολογικῶν ἀναγκῶν τοῦ παιδιοῦ στὶς διαφορες ἡλικίες και στάδια τῆς

ἀναπτύξεως του μᾶς δίνει περιληπτικὰ σπουδαίους θετικὸς παιδαγωγικὸς συντελεστὰς για τὴν διαμόρφωσι αὐτῆ.

«Τὸ παιδὶ ἐὰν δὲν γενθῆ ἀπὸ νωρὶς τὴν καλωσύνη και ἀγαθότητα, μπαίνει στὸν κόσμο μὲ ἀισθήματα μελαγχολίας και πικρίας», μᾶς λέει ἡ συγγραφεὺς, και διακινεῖ ὅτι «τὸ γενεθλιακὸ πρὸνόμειο κάθε παιδιοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν γονέων του». Και ὅμως, ἡ πραγματικότης τῶν διαφορῶν ἱδρυμάτων, δικαστηριῶν ἀνηλίκων (Juvenile Courts), κλπ. γίνεται ἀφορμὴ για μὴ σύντομη ἀλλὰ ἐπιτυχημένη ἀνάλυσι τῶν αἰτιῶν και ἐπακολούθων—σὰν πολύμορφη ἀντικοινωνικὴ ἀνταπάντησι τοῦ παιδιοῦ—τῆς καταπατήσεως ἡ τῆς στερήσεως τοῦ προνομίου αὐτοῦ. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἡ «ἀναπληρωματικὴ ἔστια», πὺδ θὰ ποικίλη ἀπὸ τὴν υἰοθέτησι και τὸ ἴδρυμα ἔως τὸ σωφρονιστήριον, θὰ κληθῆ νὰ δώση μὴ λύση στὸ δρᾶμα τῆς κυκλωμένης ἀπὸ ἐγκυτάλειψι παιδικῆς ψυχῆς. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης μερικῶν παιδιῶν σὲ διάφορους τύπους τέτοιων «ἀναπληρωματικῶν» παιδικῶν σταθμῶν εἶναι χαρακτηριστικὰ. Θ' ἄξιζε νὰ ἐμβαθύνη κανεὶς ἐπάνω στοὺς λίγους, ἔστω, ἀριθμοὺς αὐτοὺς πὺδ ἔχουν ὅμως τόσα πολλὰ νὰ πὺν.

Και ἡ ψυχολόγος ρωτᾶ: Μέχρι ποῖου σημείου και πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανορθώσωμεν τὸ κακὸ; Προσαρμογὴ στὸ ἴδιο περιβάλλον: σπιτικὸ ἡ σχολικὸ, ἡ ἀναπροσαρμογὴ σ' ἕνα νέο, μᾶς ἀπαντᾶ, ἔχουν ἀρκετὲς πιθανότητες ἐπιτυχίας, ὅταν γονεῖς, θετοὶ γονεῖς, ἡ τὸ ἴδρυμα συμβάλλουν μὲ τὴν φιλόστοργη κατανόησι τοῦ «παραπεταμένου» παιδιοῦ. Ἡ σκιαγράφησις διαφορῶν μεθόδων πὺδ μᾶς ἐκτίθενται για νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὐτῆ καταλήγει εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου πὺδ θὰ τεῖνον ν' ἀναπληρώσουν στοιχειώδεις ἀνάγκες τοῦ ἀπορριζωμένου παιδιοῦ και νὰ ἐξομαλύνουν τὶς δυσκολίες του. Μὲ λίγα λόγια, στοργή, κατανόησις,

αίσθημα ασφαλείας, ευκαιρίες εκφράσεως και αναπτύξεως τῶν ικανοτήτων του ὅποιες κι' ἂν εἶναι, καλὴ ὁμαδικὴ ζωὴ καί, ἀσφαλῶς ἕνα ἄξιον ἰδανικὸν γιὰ σκοπὸν καὶ νόημα στὴ ζωὴ του· ὅλ' αὐτὰ δὲ διάχυτα σὲ ἀτμόσφαιρά καὶ σύνθεσι πού νὰ προσεγγίζον τὴν ἄρτια οἰκογένεια, στὴν θεραπευτικὴ ἐνέργεια τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ στὸ ψυχικὸ περιεχόμενον τοῦ εἰδικευμένου προσωπικοῦ. Τέλος, κλείνει μ' ἕναν κατάλογο ὑποδείξεων τοῦ Curtis Committee Report πού θὰ συντείνουν ὥστε τὸ παιδί τῆς «ἀναπληρωματικῆς ἐστίας» νὰ νοιώσῃ κάποιες ἀπὸ τίς, ἀπαραίτητες γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τῆς προσωπικότητος, χαρὲς τοῦ «εὐτυχομένου» παιδιοῦ.

Ἡ προσπάθεια τῆς μελέτης αὐτῆς ἀντα-

ποκρίνεται σὲ μιὰ μεγάλη ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας. Ἄλλὰ ὁδηγίες καὶ μέθοδοι δὲν εἶναι ἀρκετεῖς γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ «συνειδητοποίηση» πού ἐπιδιώκουν ἡ σ. καὶ τὸ Curtis Committee Report. Χρειαζόνται ἄνθρωποι νὰ τὴν ἐγκολπωθοῦν καὶ νὰ τίς ἐφαρμόσουν. Οἰκογένειες τόσο γερὰ θεμελιωμένες ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχῃ κἀν περιθώριον σ' αὐτὲς ἢ στὴν κοινωνία γι' ἀπορριγμένα παιδιά». Παιδαγωγοὶ καὶ «εἰδρύματα», ὅταν ἀναπόφευκτες περιπτώσεις ζητήσουν τὴν συνδρομὴ τους, τέτοια πού νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὸν βαθύτερον σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἱερότητα τῆς παιδικῆς προσωπικότητος.

ANNA I. ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΥ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΑΞΕΙΔΙ

Καθὼς λικνίζει ρυθμικὰ
τίς κουρασμένες τους ψυχὰς
τὸ τραῖνο,
οἱ δύο γέροι,
ἀδιάφοροι στ' ἐκθαμβικὸ
τοῦτο τῆς φύσης τὸ γιορτάσι
(πού ὕμνον στὸν Πλάστη κι' αἶνον
λές προσφέρει).
Κουβεντιάζουν:
«Θὲ νᾶχα—λέει ὁ ἕνας—θέση
διευθυντοῦ στὸ Ἱπουργεῖο
κι' ἴσως νὰ ἤμουν γενικός...».
Κι' ὁ ἄλλος, πού τὸν σφάζουν
πόννοι φρικτὴ στὴ μέση
κι' ἀπαίσια μορφάζει κάθε τόσο
ψελλίζει σκεφτικός:

«Τὸ μαγαζὶ ἂν τὸ κρατοῦσα
θᾶχα δυὸ σπῖτια ἀκόμη ἀγοράσει,
τώρα θὰ ζοῦσα εὐτυχισμένος...

Κι' ἔτσι, μ' ἀνώφελες ἐπιθυμίες
ἔχουν φτάσει,
στοῦ τελευταίου τους τοῦ ταξειδιοῦ
τὸ «τέρμα»,
δίχως βουνά, λειβάδια, δάση
νὰ θαυμάσουν,
δίχως νὰ νοιώσουν
τῆς μελλούμενης χαρᾶς τίς ἀπαρχές,
πού θᾶπρεπε στὸ γέριμα
τῆς ζωῆς τους νὰ γευτοῦν.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ «ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ»

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΘΥΓΓΛΟΣ (*)

Ήταν σκοτεινά, πολύ σκοτεινά. Κανένα άστέρι δέν λαμποκοπούσε στόν ούρανό. Ούτε και τὸ φεγγάρι εἶχε βγῆ. Ήταν τόσο σκοτεινά και μαύρα, πού, ἂν περπατούσες μόνος σου στήν ἀκρογιαλιά, μπορούσες νά νομίσῃς και τῆ θάλασσα γι' ἀμμουδιά και μπλούμι!, νά πέσῃς μέσα. Τόσο ἤσυχῃ ἦταν ἡ θάλασσα και τόσο σκοτάδι ἦταν γύρω.

Μιά δυὸ νυχτερίδες πετοῦσαν στὸν ἀέρα και κουτουλούσε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη γιατί δέν βλέπανε μπροστά τους ἀπ' τὸ πολὺ σκοτάδι.

Ξαφνικά, ἓνα φῶς, σὰν νά ξεσκίστηκε ὁ οὐρανὸς μ' ἓνα χρυσὸ μαχαίρι, φάνηκε ἀπ' τὴ μιὰ μεριά και σὲ λίγο κ' ἓνα ἄλλο ἴδιο κ' ἀπαράλλαχτο φῶς, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τοῦ οὐρανοῦ.

Οἱ χρυσὲς μαχαίριες κατέβαιναν, κατέβαιναν και σιγά-σιγά ξεχώριζες δυὸ ἀγγελουδία. Δυὸ μικρὰ ἀγγελουδία.

—Καλημέρα, κύριε ἄγγελε, εἶπε τὸ ἓνα.

—Καλημέρα σας, κύριε, εἶπε και τὸ ἄλλο.

Πλησίασαν, ἔσφιξαν τὰ χέρια, κ' ἄρχισαν νά κατεβαίνουν μαζί.

—Πῶς σὲ λένε; ρώτησε δειλὰ τὸ πρῶτο ἀγγελουδί.

—'Αγάπη, εἶπε χαρούμενο. Και σένα;

—'Εμένα μὲ λένε 'Ελλάδα. Εἶπε υπερήφανα τὸ ἄλλο.

—'Α! 'Εσὺ εἶσαι ἡ 'Ελλάδα; 'Ακουγα τοὺς μεγάλους ἀγγέλους πού λέγανε πολλὰ γιὰ σένα. Γιὰ νά σὲ δῶ!

Εἶσαι πολὺ ὁμορφῆ. 'Ακουσα νά λένε

πῶς ἔχεις γαλάζια μάτια κ' ἄσπρο φουστανάκι. Πῶ, πῶ, πῶς μοὺ μοιάζεις! Σ' ἀγαπῶ, 'Ελλάδα!

—Κι' ἐγώ, 'Αγάπη, εἶπε τὸ μικρὸ ἀγγελουδί. Ποῦ πᾶς τώρα, 'Αγάπη;

—Πᾶω ν' ἀνάψω ἓνα καινούργιο ἀστέρι πού μοὺ εἶπε ὁ πατερούλης. 'Ερχεσαι μαζί μου νά μὲ βοηθήσῃς;

—'Ερχομαι, 'Αγάπη.

Πετοῦσαν, πετοῦσαν, στρίβαν δεξιά, στρίβαν ἀριστερά, κύτταζαν νά μὴ σκοντάψουν πάνω στ' ἀστέρια και ξεσκίσουν τὰ φουστανάκια τους πού ἦταν καινούργια, γιατί κ' αὐτὰ τὰ εὐλογημένα τ' ἀστέρια, βαρέθηκαν σήμερα ν' ἀνάψουν τὰ φαναράκια τους. Προχώρησαν πολὺ και ξαφνικά σταμάτησαν μπροστά σ' ἓνα μεγάλο, μὰ πολὺ μεγάλο ἀστέρι.

Ήταν κ' αὐτὸ σβυσμένο.

—'Ελλάδα, εἶπε ἡ 'Αγάπη ἔλα νά ξεκουραστοῦμε, κ' ὕστερα νά τ' ἀνάψουμε. Νά, κάθισε ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ ἀστεράκι πού εἶναι δίπλα στοῦ μεγάλο κ' ἐγώ θὰ καθίσω κοντά σου.

Κάθισαν κοντά-κοντά κ' ἄρχισαν νά λένε ἀτέλειωτες ἱστορίες. Εἶπε ἡ 'Ελλάδα γιὰ ἓνα σωρὸ πράγματα πού ἔχει κεῖ κάτω, γιὰ τὸν Παρθενῶνα, γιὰ τὴν 'Αγιά Σοφία, γιὰ τίς θάλασσες, γιὰ τὰ βουνά... Κι' ἡ 'Αγάπη ἄκουγε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. 'Υστερα, ὅταν τελείωσε, πήρε τὸ χέρι της, τὴν ἀγκάλιασε και τὴ ρώτησε δειλὰ-δειλά.

—'Ελλάδα, θέλεις νά ποῦμε στὸν πατερούλη νάρθω μαζί σου; 'Η 'Ελλάδα κοκκίνησε ἀπὸ χαρά. —'Αχ, ναί, 'Αγάπη. Νά τὸ ποῦμε! ἀγκαλιάστηκαν και φιλήθηκαν, ἡ 'Ελλάδα κ' ἡ 'Αγάπη. 'Επειτα σηκώθηκαν. Πήδηξαν μαζί στοῦ μεγάλο σβυστὸ ἀστέρι κ' ἄρχισαν ν' ἀνάβουν τὰ φανα-

(*) 'Απὸ τὸ ἀνέκδοτο βιβλίον Παραμυθιῶν πού πρόκειται νά κυκλοφορήσῃ προσεχῶς ἡ «Δαμασκός».

ράκια του. Ἡ Ἀγάπη ἄνοιξε τὴν πορτοῦλα ἀπὸ κάθε φαναράκι, ἔβαζε τὰ χερσάκια τῆς μπροστά νὰ ἐμποδίζῃ τὸν ἀέρα κι' ἡ Ἑλλάδα ἀνάβει τὴ φωτιά. Ὅποτε, προσεκτικά, κλείνανε μαζί τὴν πορτοῦλα καὶ πήγαιναν στὸ διπλάνο φαναράκι. Σὲ κάθε μυτοῦλα τοῦ ἀστεριοῦ ἦταν κι' ἀπὸ ἓνα φαναράκι, καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς, ἓνα μεγάλο-μεγάλο φανάρι μὲ 100 φυτίλια. Μπῆκε ἡ Ἑλλάδα μέσα κι' ἄρχισε ἓνα-ἓνα νὰ τ' ἀνάβει.

Ἐπὶ τέλους ἀναψαν ὅλα τὰ φυτίλκια, κλείσαν τὴ μεγάλη πόρτα, πιάστηκαν ἀπὸ τὸ χέρι κι' ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν.

— Ἀγάπη, ποῦ πᾶμε; ρώτησε ἡ Ἑλλάδα.

— Ἐλα μαζί μου Ἑλλάδα μου, μὴ φοβάσαι.

— Γιατί δὲ μοῦ λές, Ἀγάπη;

— Γιατί ὁ πατεροῦλης δὲν μοῦ εἶπε νὰ σοῦ τὸ πῶ.

— Καλά, εἶπε ἡ Ἑλλάδα.

Ἦταν πιασμένες κι' οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ χέρι σφιχτά-σφιχτά. Καθὼς κατέβαιναν, ὁ ἀέρας ἄρχισε νὰ φυσᾷ λίγο βιαστικά τώρα, κι' ἔπαιζε μὲ τὰ μαλλιά τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἀγάπης καὶ τ' ἀνακάτευε, ἔπαιζε μὲ τὰ φτερά τους, μὲ τὰ φουστανάκια τους ποῦ ἦταν τόσο ὁμορφα, καὶ χαλοῦσε τὶς σοῦρες ἀπὸ τὸ μακρὸ φουστάνι τῆς Ἑλλάδας, καὶ σκορποῦσε τὰ λουλούδια ἀπ' τὸ φορεματάκι τῆς Ἀγάπης. Γελώντας καὶ τρέχοντας μαζί, ἔφτασαν σ' ἓνα μικρὸ ἀστέρι, ποῦ μόλις τὶς χωροῦσε καὶ τὶς δυὸ. Ἡ ἀγάπη ἦρθε κοντὰ καὶ προσπάθησε νὰ χτενίσῃ τὰ σγουρὰ μαλλιά τῆς Ἑλλάδας. Μά, ἦταν τόσο ἄτακτα, τόσο ἄτακτα τὰ μεταξένια μαλλιάκια τῆς, ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ στρώσουν ποτέ.

— Μοῦ τὰ φυσᾷν οἱ θάλασσες, Ἀγάπη, καὶ τ' ἀεράκι τοῦ βουνοῦ, γι' αὐτὸ γίνανε ἔτσι. Ὅποτε ἄρχισε νὰ τακτοποιῇ τὰ καταγάλανα φτερά τῆς, μὲ τ' ἄσπρα κεντήδια.

— Ἑλλάδα, τί χρωμα ἔχουν οἱ θάλασσές σου; Σὰν τὰ φτερά σου;

— Naί, Ἀγάπη. Ἐλα, τώρα νὰ φτιάξω κι' ἐγὼ τὰ δικά σου μαλλιά. Ἀλλὰ σὺ εἶσαι τόσο καλὰ χτενισμένη καὶ τόσο καλὰ ντυμένη... Φορᾷς χρυσοῦ κορώνα καὶ τὰ φτερά σου καὶ τὸ φόρεμά σου ἔχουν χρυσοῦ

κεντήδια. Εἶσαι πλούσια, Ἀγάπη;

— Naί, Ἑλλάδα. Μά, ὅταν θὰ μείνουμε μαζί, θὰ γίνης καὶ σὺ πλούσια. δ

Ἡ Ἑλλάδα κατέβασε τὰ μάτια.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἀγάπη, ἀλλὰ δὲν θέλω χρυσοῦ κεντήδια οὔτε στὰ φτερά, οὔτε στὸ φόρεμά μου. Μόνο...

— Τὴ χρυσοῦ κορώνα, τὴ θέλεις, Ἑλλάδα;

— Naί, μόνο αὐτὴ θέλω...

Κεῖ ποῦ πήγαν νὰ πιαστοῦν ἀπ' τὸ χέρι γιὰ νὰ κατέθουν, εἶδαν ν' ἀνάβουν ξαφνικά τὰ φωτάκια τοῦ μικροῦ ἀστεριοῦ.

— Μπᾶ, πῶς τῶπαθε τὸ μικρὸ ἀστέρι. Τὸ ζηλιάρικο ζήλεψε ἀπ' τὸ δικὸ μας τὸ μεγάλο. Ἀλλά, ὄχι! Μπᾶ, περιεργο! Ὅλα τ' ἀστέρια ἀναψαν. Ἐνα, δυὸ, δέκα, ἓκα-τὸ ἀστέρια, χίλια ἀστέρια, ὅλα τ' ἀστέρια... Ἀγάπη, γιατί; Καὶ πόσοι ἄγγελοι! Κύττα, Ἀγάπη, κύττα. Μπᾶ, καὶ πόσοι γνωστοί μου! Νά, ἡ Ρώμη, ἡ Καρχηδόνα, ἡ Αἴγυπτος...

— Καλημέρα σας κυρία Ρώμη. Ποῦ πᾶτε;

— Μπᾶ, ἡ μικρὴ Ἑλλάδα. Ἐλα καμμένη, κάνεις πὼς δὲν ξέρεις.

— Τί; — Νά, τὸ νέο. Δὲν τῶμαθες γιὰ τὸ βασιλόπουλο ποῦ γεννήθηκε; Ἀλλὰ βιάζομαι. Γειά σου μικρὴ Ἑλλάδα.

Καὶ προχωροῦσε, προχωροῦσε κρατώντας ἓνα βιολὶ καὶ τραγουδώντας. Κι' ὅλο κατέβαιναν κατέβαιναν ἓνα σωρὸ ἀγγελουδία.

— Γειά σου, Χαρά, φώναξε ἡ Ἀγάπη. Νὰ σὲ βοηθήσω νὰ σηκώσης τὴν κιθάρα σου; Εἶναι πολὺ μεγάλη γιὰ τὸ μπόι σου.

— Εὐχαριστῶ Ἀγάπη, εἶσαι πολὺ καλή. Μπορῶ νὰ τὴ σηκώσω. Νά, ἐδῶ ἡ κυρὰ Καλωσύνη κραταίει κοτζάμι ἀχορντεὸν καὶ δὲν κουράζεται. Κι' ἐκεῖνο τὸ μικρὸ, ἡ Γνώση, ὀλόκληρη τυμπανᾶρα.

— Γρήγορα, εἶπε ἡ κυρία Ἀλήθεια, γρήγορα, πάρε θέσεις κι' ἄρχιστε. Καὶ κάθιστε στὸ πιάνο τῆς.

Ἡ μεγάλη πριγκίπισσα, ἡ κυρία Ἀρμονία, στάθηκε μπροστά τους κι' ἄρχισε μ' ἓνα στοργυλὸ ξύλο σὰν αὐτὰ ποῦ ἔχουν οἱ μαέστροι νὰ τοὺς δίνει τὸν τόνο. Κι' ἀμέσως ἄρχισαν νὰ παίζουν ὅλα τὰ ὄργανα. Κι' ἀκούστηκε μιὰ τόσο γλυκεῖα μουσικὴ

πὸν ἡ Ἑλλάδα ἔκλεισε τὰ μάτια.

— Ἀγάπη, εἶπε σιγά. Πᾶμε κι' ἐμεῖς νὰ τραγουδήσουμε. Ἄχ, τί ὠραῖο τραγοῦδι! Ἄκου Ἀγάπη. Κι' ἀντήχησε ἡ γλυκεῖα μουσικὴ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ...».

Ἄς πᾶμε καὶ μεῖς, Ἀγάπη μου, ἔλα, ἄς πᾶμε.

— Ὁχι μικρὴ Ἑλλάδα. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἔξω ἀπ' τὴν κόμπιασε λίγο κι' ὕστερα συνέχισε. Εἶναι ἔξω ἀπὸ κάπου. Ἐμεῖς θὰ μποῦμε μέσα. Ἐχομε κάτι ἄλλο νὰ κάνουμε ἀπόψε. Ἐλα σιγά-σιγά νὰ κατεβοῦμε. Κύττα τ' ἀστέρι μας. Εἶδες τί φωτίζει;

— Τὴ σκεπὴ μᾶς σπηλιάς, Ἀγάπη.

Σὲ λίγο εἶχαν φτάσει στὴ γῆ. Προχώρησαν σιγά-σιγά πρὸς τὴ σπηλιά. Πρὶν μποῦν μέσα, ἀφίσαν τὰ χέρια τους, ἔφτιαξε ἡ Ἑλλάδα λίγο τὰ ἄτακτα μαλλιά της, ἡ Ἀγάπη ἔβγαλε τὴν κορώνα καὶ μπῆκαν μέσα.

Ἄλλὰ, Θεέ μου, τί ἦταν αὐτὸ πὸν εἶδαν; Μιὰ μικρὴ μαμὰ, ξαπλωμένη πάνω στ' ἄχυρα, κι' ἓνα μωρὸ δίπλα της.

— Εἶναι ὁ Θεοῦλης Ἑλλάδα, εἶπε ἡ Ἀγάπη σιγά.

Ἡ Ἑλλάδα ξαφνιαστικῶς.

— Ὁ Θεοῦλης; γιατί Ἀγάπη; εἶπε δειλά.

— Γιὰ σένα μικρὴ μου Ἑλλάδα, γιὰ τὴν Ρώμη, γιὰ τὴν Καρχηδόνα, γιὰ τὴν Αἴγυπτο γιὰ ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ Ἑλλάδα κύτταξε μέσα, κι' ἔπειτα χωρὶς νὰ μιλήσῃ γονάτισε μπροστὰ στὴν πόρτα. Ἡ Ἀγάπη προχώρησε. Ἀνάλαφρα περπάτησε ὡς τὴν κούνια μὲ τ' ἄχυρα. Ἐκεῖ γονάτισε. Ἄφισε τὴν κορώνα της στὰ πόδια τοῦ μωροῦ, ἔπιασε τὸ μικρὸ χεράκι του, καὶ τὸ φίλησε. Ἐπειτα κατέβασε τὸ κεφάλι καὶ εἶπε σιγά-σιγά. — Ἄγιο παιδί. Σὲ παρακαλῶ πολὺ, ἄφησέ με νὰ ζῶ

πάντα μαζί μὲ τὴ μικρὴ Ἑλλάδα. Εἶναι πολὺ καλὴ. Νά, μὲ βοήθησε κι' ὄλας σήμερα ν' ἀνάψουμε μαζί τὸ μεγάλο ἀστέρι πὸν εἶναι πάνω ἀπ' τὴ σπηλιά.

Ἡ Ἑλλάδα ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησι.

Τὸ μωρὸ τὴν κύτταξε γλυκά.

— Ἐλα ἐδῶ, μικρὴ Ἑλλάδα, εἶπε.

Ἡ Ἑλλάδα σηκώθηκε. Δὲν τῆς φάνηκε καθόλου παραξένο πὸν μίλησε τὸ μωρὸ. Τὸ περιμένε πὸς ὁ Θεοῦλης μποροῦσε νὰ μιλήσῃ ἀφοῦ μπόρεσε κι' ἔγινε μωρὸ γι' αὐτὴν, γιὰ τὴν Ρώμη, γιὰ τὴν Καρχηδόνα, γιὰ τὴν Αἴγυπτο, γιὰ ὅλον τὸν κόσμον.

— Θέλεις, μικρὴ Ἑλλάδα, νάρθει μαζί σου ἡ Ἀγάπη;

— Ναι, Χριστοῦλη, θέλω.

Τότε πήρε τὸ μωρὸ τὴ χρυσοῦ κορώνα τῆς Ἀγάπης, τὴ φόρεσε στὴ μικρὴ Ἑλλάδα, κι' εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια: Πήγαινε, Ἀγάπη, μὲ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ποτὲ νὰ μὴν χωριστῆς ἀπ' αὐτὴν. Τὰ εἶπε τόσο γλυκά, πὸν ὅλοι ὅσοι ἦταν ἐκεῖ, θὰ τὰ θυμοῦνται γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ὅλοι. Οἱ τσοπάνηδες, τὰ μικρὰ παιδιά, τὰ προβατάκια, τὸ σκυλάκι τῆς μάντρας, ὅλοι, ὅλοι. Κι' ἡ Ἑλλάδα, μαζί μὲ τὴν Ἀγάπη κοκκίνησαν ἀπὸ εὐτυχία. Σηκώθηκαν, φίλησαν τὸ μικρὸ μωρὸ, φίλησαν τὸ χέρι τῆς μικρῆς μαμᾶς, καὶ βγήκαν χαρούμενα ἔξω.

Ἀμέσως ἡ Ἑλλάδα ἔφτιαξε μιὰ μεγάλη φλογέρα, κι' ἡ Ἀγάπη ἓνα τύμπανο, πέταξαν κοντὰ στὴν Ρώμη καὶ στὴν Ἀλήθεια καὶ στὴν Ἀρμονία κι' ἄρχισαν μαζί μὲ τ' ἄλλα τ' ἀγγελουδία νὰ ψάλλουν κι' αὐτά: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»...

Καὶ λαμποκοποῦσαν τὰ μάτια τους ἀπὸ χαρὰ, κι' ἔλαμπε ἡ κορώνα τῆς Ἀγάπης, στὸ κεφάλι τῆς Ἑλλάδας. Κι' ἀπὸ τότε, ἡ Ἑλλάδα κι' ἡ Ἀγάπη ζοῦν πάντα μαζί.

ΚΑΤΑΣΧΕΤΗΡΙΟ

Δημοσιεύουμε την παρακάτω επιστολή:
 «Εγώ γνωρίζω καλά τὸν Μαλαρέζο τοῦ προηγουμένου «θεάτρου» σας. Εἶμαι γείτονας του. Καὶ ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ εἰσφέρω στὸ «θεάτρο» σας μιὰ σκηνὴ πού προηγήθηκε, ἀπὸ αὐτὴ πού φέρατε στὴ δημοσιότητα στὸ τεῦχος τοῦ Νοεμβρίου. Θὰ μορῶσε νὰ εἶναι (ἂν φυσικὰ σᾶς ἦτανε γνωστή) ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ «Περιπτέρου» πού δημοσιεύσατε. Ἴδου τὴν:

★

Ἡ σκηνὴ στὴν ἴδια γωνιά τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν: Πλατεία σὲ προάστειο. Μαγαζιά: Ψιλικά-Καλλοντικά. Ἐνα κουρσεῖο. Τὸ Στιλβωτήριο πού «ἐκτελεῖ καὶ φύλες ἄνευ ραφῆς». Τὸ Καφεζαχαρογαλακτοπωλεῖον τοῦ Ἑμμανουὴλ Μαλαρέζου.

Καὶ κάτι ἄλλο ὅμως πού ἐσεῖς δὲν τὸ ξέρατε:

Ἐκεῖ κοντά, στὴ στροφὴ τοῦ χωματόδρομου, ἀσοβάτιστη, ἀτέλειωτη, χῶματα ἐδῶ, χῶματα ἐκεῖ, ἡ συνοικιακὴ μας ἐκκλησία. Λίγα χρόνια πρῖν, στὸ ἀσυμπλήρωτο οἰκοδόμημά της ἔχτισαν μιὰ μέρα φωλιὰ χελιδόνια: Πέντε πάγκοι, ἕνας μαυροπίνακας, ἕνα χειρόγραφο πρόγραμμα στὴν ἐξώπορτα. Κι' ἕνας φοιτητὴς παίρνει ἀπὸ τὴν καρδιά του φωτιὰ γιὰ ν' ἀνάψῃ σαράντα λαμπάδες στημένες πάνω στοὺς πάγκους... Τοῦ Κ. Π. Λιχοῦ (πού ἔχει τὰ ψιλικὰ στὴν πλατεία) τὸ ἀγόρι. Τὸ μικρὸ του ἀδερφί. Τὸ παιδί τῆς σπιτονοικοκυρᾶς τους. Ὁ γυιὸς τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν λεωφορείων. Δύο μουντζούρηδες παραγυιοὶ στὸ Στιλβωτήριο. Τὸ παιδί τοῦ ὀδοντογιατροῦ... Καὶ ὁ Παράσχος. Ὁ γυιὸς τοῦ Μαλαρέζου... Πῆραν θέσεις στοὺς ξύλινους πάγκους. Σαράντα αὐριανοὶ Ἕλληνες πολῖτες ἐτῶν τότε δεκατεσσάρων μὲ δεκάξη...

Οἱ ἀσοβάτιστοι τοῖχοι, οἱ φτηνὲς λιγοστὲς εἰκόνες, ἡ ξύλινη στέγη ἱλαρύνθησαν... Ἐνα θεμέλιο λίθο ἀχειροποιήτου

ναοῦ» πασχίσαμε νὰ βάλουμε στὶς παιδικὲς ψυχές.

Ἄχ, νὰ ἔλεγαν κάποτε αὐτὰ τὰ παιδιά τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ:

Μέσα στὰ βάθη μου νὰ χτίσω
 βουλήθηκα μιὰν ἐκκλησιά'
 τρανή, πανώρια θὰ τὴν χτίσω
 κι' ὄλη θὰ τὴ λαμπροστολίσω
 μὲ ζωγραφιὰς καὶ μὲ ψηφιά.

(Ξέρετε τί εἶναι μιὰ ἐκκλησία στὴ μέση μιᾶς πολιτείας, ἐνὸς ἑλληνικοῦ χωριοῦ... Μιὰ ἐκκλησία—ἡ Πίστι—στὴ μέση τῆς καρδιάς ἐνὸς παλληκαριοῦ... Τότε μὴ φοβάστε τίποτα!). Καταλάβατε ἴσως: Νά, φροντίσαμε δυὸ τρεῖς ἐπιστήμονες, μερικοὶ ἐπαγγελματίες, οἰκογενειάρχες, νὰ ἰδρυθῆ στὴν ἐνορία μας ἕνα Κατηχητικὸ Σχολεῖο γιὰ τὰ παιδιά μας.

Ὅπως γίνεται σὲ τετρακόσιες πάνω-κάτω γωνιὲς τῆς Ἀθήνας.

★

Κυριακὴ μεσημέρι. Στὸ μαγαζὶ τοῦ Μαλαρέζου («Τὸ Καφεζαχαρογαλακτοπωλεῖο» ὅπως τὸ λέει) ἦλθε καὶ κάθησε ένας, ἄγνωστος στὴ γειτονιά. Ψηλός, σαραντάρης, βελούδινο σακάκι «κοτελέ», πίπα μὲ καπνὸ ἐγγλέζικο.

Τὸν πλησιάζει πρόθυμα ὁ Μαλαρέζος, νὰ τὸν περιποιηθῆ. Σφουγγίζει τὸ τραπέζι του.

—Τί ἀγαπᾷ ὁ κύριος;

Ὁ ἄγνωστος σήκωσε τὴν μύτη, τέντωσε τὸ πάνω χεῖλι μὲ κύρος.

—Γουίσκυ ἔχεις;

Ὁ Μαλαρέζος σήκωσε τὰ φρύδια του ἐρωτηματικά.

—Τί;

Ὁ ἄγνωστος ἔρριξε ἕνα περιφρονητικὸ βλέμμα στὸ καφεζαχαρογαλακτοπωλεῖο καὶ σήκωσε τοὺς ὤμους του σὰν νὰ ἔλεγε «φυσικὸ εἶναι νὰ μὴν ἔχη» καὶ ρώτησε πάλι.

—Τί ἔχεις;

‘Ο Μαλαρέζος γέμισε χαμόγελα καὶ ἀνακίνησε τὰ ταπεινά εἶδη του:

—‘Ο,τι θέλετε... Καφεδάκι, γκαζοζάκι, οὐζάκι, καμιά παστίτσα, ρυζογαλάκι... Καμιά μπιρρίτσα μὲ τζιεράκια; Ἔχομε ἀπ’ ὅλα τὰ καλά... Τί προτιμᾶτε;

‘Ο ἄγνωστος τέντωσε τὰ ρουθούνια του:

—Καφὲ γαλλικό;

Πελάγωσε πάλι ὁ Μαλαρέζος:

—Γαλλικό; Δηλαδή;...

—Μήπως «Ἐσπρέσο»;

‘Ο Μαλαρέζος ἐδήλωσε πάλι ἄγνοια τοῦ εἶδους καὶ ἀνοίγοντας τὰ γυμνά τριχωτὰ μπράτσα του δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐξέφρασε τὴ βαθεῖα του λύπη:

—Δὲ θὰ σᾶς εὐχαριστήσω... Τούρκικο καφεδάκι ὅμως μπορῶ νὰ σᾶς ψήσω. Μοναδικό! Πῶς τὸν παίρνετε; Πολλὰ βαρὺ; Μέτριο; Βραστό; Μὲ ὀλίγη;

Σὰν ἔφερε τὴν παραγγελία, πῆρε τὸ θάγγρος (ἢ συνοικία εἶναι καὶ λιγάκι σὰν χωριό) νὰ καθίσει κάπως κοντὰ στὸν ἐψηγλὸ ξένο» ριχόνοντας στὸ πλάι τὴν ἄσπρη ποδιά του καὶ τὸν ρώτησε μὲ ἐνδιαφέρον.

—Τώρα ἦρθατε στὴ γειτονιά μας;

‘Ο ἄγνωστος χαμογέλασε συγκαταβατικά:

—‘Α, ὄχι... Περαστικός εἶμαι.

‘Ο Μαλαρέζος κύτταξε ἕνα περιέργο δερμάτινο κουτί πού εἶχε ἀφήσει ὁ ξένος στὴν ἄλλη καρέκλα.

—Γιατρὸς εἶστε;

‘Ο ἄγνωστος ἄνοιξε τὸ στόμα καὶ ἄφησε νωθρὰ ἕνα συννεφάκι μυρωδάτο καπνὸ νὰ ἀνέβῃ σιγὰ στὸν γαλανὸ οὐρανὸ!

—Μμμ... Ἀρνήθηκε, σηκώνοντας τὰ φρύδια. Καὶ ἐξήγησε ἐπὶ τέλους μέσα ἀπ’ τὰ δόντια του.

—Εἶμαι ῥεπορτερ, φωτορέπορτερ...

—‘Α...

‘Ο Μαλαρέζος ντράπηκε νὰ πῆ πὼς δὲν κατάλαβε πάλι. Θὰ εἶναι σκέφθηκε κάτι παραπάνω ἀπὸ γιατρός... Νὰ ποῦμε, κάτι σὰν «γαλλικὸς καφές». Ἦ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, πού πάλι δὲν τὸ εἶχε στὸ μαγαζί...

Καὶ ἐξακολούθησε νὰ τὸν κυττάξῃ μὲ θαυμασμό.

Ἐκείνη τὴν ὥρα ἔφτασε ὁ γυιὸς τοῦ Μαλαρέζου, ὁ Παράσχος, ἦλθε κοντὰ του καὶ στέκεται μὲ περιέργεια κοντὰ στὸν

νέο πελάτη. ‘Ο πατέρας του τὸν κύτταξε μὲ καμάρι, σήκωσε τὸ μαλλιαρὸ χέρι του καὶ ἔτριψε τὴν κεφάλαι τοῦ γυιου του, βουρτσίζοντας παιχιδιάρικα τὴν παλάμη του στὸ κόντρα τῶν μαλλιῶν του.

‘Ο Παράσχος καμαρώνοντας τοῦ ἔδειξε στὸ πέτο του ἕνα σῆμα:

—Μᾶς τὸ ἔδωσαν σήμερα. Ἐξήγησε.

—Τί εἶναι αὐτὸ παιδί μου;

Ἐνδιαφέρθηκε νὰ μάθῃ γέροντας τὴν καρέκλα πρὸς τὰ πίσω ὁ ξένος.

—Εἶναι ἀπὸ τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο... ἀπάντησε πρόθυμα ὁ Παράσχος καὶ ἔδειξε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὴν ἐκκλησία, στὴ στροφὴ τοῦ χωματόδρομου.

‘Ο ξένος στραβομουτσούνιασε.

—Χμ! Κατηχητικό... Ζέρω, ξέρω (κούνησε τὸ κεφάλι). Καλογηρισμοί.

Γύρισε στὸν πατέρα-Μαλαρέζο μὲ ἐνδιαφέρον:

—Μὴν κάνεις τὰ παιδιά σου θρησκώληπτα! Μπᾶς κι’ ἔχεις καὶ κορίτσι ἐκεῖ; Κάθηκες! Θὰ τοῦ φορέσουν βλαχόκαλτσες, θὰ τοῦ δέσουν τὰ μαλλιά κόμπο... θὰ τοῦ φορέσουν γιὰ μὲ μπανέλες ὡς τ’ αὐτιά. Τὰ μανίκια ὡς τὶς ἄκρες τῶν νυχιῶν... Καὶ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία!

Καὶ γέλασε πλατειά.

‘Ο Μαλαρέζος ἔξυσε τὸ κεφάλι του γεμάτος ἀνησυχία.

—Ἀλήθεια; Δὲν εὐκαίρησα νὰ πάω νὰ δῶ τί κάνουν ἐκεῖ... Τὸ μαγαζὶ βλέπεις δὲν μ’ ἀφίνει... Ἐσεῖς θάχετε πάει βέβαια...

‘Ο ἄλλος σούρωσε τὰ χεῖλια καὶ φύσηξε ἴσια ἐμπρὸς μιὰ λεπτὴ στήλη καπνοῦ:

—Μμμ... Ὅχι δὰ δὲν πῆγα ποτέ. Αὐτὸ ἔλειψε! Ἀλλὰ ξέρω...

—Γειά σου!

Σηκώθηκε χωρὶς νὰ κυττάξῃ καθόλου τὸν Μαλαρέζο καὶ κατευθύνθηκε στὸ λεωφορεῖο, πού ἔφτανε, γιὰ νὰ πιάσῃ θέσι.

‘Ο Μαλαρέζος τὸν κύτταξε πού ἔφευγε, ἔπειτα γύρισε ὁ νοῦς του στὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἀγνώστου—ἐνὸς τόσο μορφωμένου ἀνθρώπου—ὅπως ἔδειχνε!

Ἔχει γούστο τὸ παιδί του νὰ κατανήσῃ ἔτσι ὅπως ἔλεγε ὁ κύριος αὐτός... Παναγία μου! Θεὸς φυλάξοι... Πᾶ-πᾶ-πᾶ-πᾶ. Μακρὺά!...

Τὸ ἴδιο μὲ τὸν τρόπο του σκεπτότανε

και ὁ Παράσχος, ὁ γυιός του, πού εἶχε ἀκούσει κι' αὐτός τὰ λόγια τοῦ ἀγνώστου.

Καὶ ὁ Μαλαρέζος ἔσωσε τὸ γυιό του ἀπὸ αὐτὴ τὴν καταστροφή.

Καὶ ἐσεῖς δὲν θὰ κἀνατε τὸ ἴδιο;

★

Ἐξελίσσεται ὁ Παράσχος. Πνευματικὸς του τροφοδότης εἶναι τώρα τὸ γειτονικὸ περίπτερο, ὅπως τὸ περιγράψατε στὸ προηγούμενο «Θέατρό» σας. Ρουφάει ὁ γυιός τοῦ Μαλαρέζου τὸ δηλητήριο πὸν κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα, στὸν τύπο, στὴν ὀθόνη, στὰ πανὸ τῶν δρόμων, στὰ στόματα τῆς μολυσμένης κοινωνίας. Ἐξελίσσεται: Ἐτῶν δεκαεννέα παρὰ κάτι—ἱμιτασιὸν Κλάρκ Γκέημπλ. Ἐτῶν δεκαεννέα—βραχνῆς στὸν Μαλαρέζο πατέρα. Ἐτῶν δεκαεννέα καὶ μισό, στὴ φυλακὴ, γιὰ «ληστεία καὶ ἀπόπειρα βιασμοῦ».

Στὴν ἐφηβικὴ του ψυχὴ δὲν ὑπάρχει καμμιά δύναμις ν' ἀντισταθῇ...

Ἐνας ἄγνωστος ἦλθε μιὰ Κυριακὴ κι' ἐμπόδισε τὸ χτίσιμο, ἐκεῖ, μιᾶς ἐκκλησιᾶς «ἀχειροποιήτης»... Μιᾶς ἐκκλησιᾶς στὴ μέση ἐνὸς μικροῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ.

Στὴ μέση τῆς καρδιάς ἐνὸς παλληκαριοῦ.

Κλείνει τώρα τὸ γράμμα τοῦ ὁ ἀναγνώστης:

«Βοηθήστε τώρα νὰ βγῆ ἓνα «κατασχετήριο» γι' αὐτὸν τὸν ἄγνωστο κακοποιό. Ἄς μὴ τὸ ὑπογράψῃ ἀνακριτὴς ἢ εισαγγελεύς. Ἄς τὸ ὑπογράψῃ ἡ κοινωνία. Εἶναι ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς τῆς καταστροφῆς τῶν Μαλαρέζων. Καὶ πόσων ἄλλων! Νὰ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα του: Ἐψηλοῦ ἀναστήματος, ἐτῶν 40-45, κανονικὰ χαρακτηριστικά. Πρόσωπον σιτόχρουν, ὀφθαλμοὶ καστανοί. Ἐμφανίζεται ὡς ἐπιστήμων (αἱ γνώσεις του εἶναι κάτω τῶν γυμνασιακῶν) ἢ κρατικὸς ὑπάλληλος ἢ δημοσιογράφος ἢ λόγιος, ἀκόμη καὶ ὡς κληρικὸς συγχρονισμένος. Εἶναι ὑπερμοντέρνος ἀλλὰ καὶ «συντηρητικὸς». «Δεξιὸς» ἢ «ἀριστερός». Καλῆς ἐμφανίσεως. Συχνάζει παντοῦ. Περισσότερον εἰς τὰ «καλὰ» κοσμικὰ κέντρα ἀλλὰ καὶ εἰς λαϊκοὺς κύκλους... Ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας (;) ἔξαπατᾷ τοὺς ἀφελεῖς καὶ ἐμποδίζει τὸν ἠθικὸ ἐμβολιασμὸ τῆς νεολαίας μας, σὲ ἐποχὴ μιᾶς φοβερῆς ἐπιδημίας...».

Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν:

ΟΥΤΙΣ

ΣΤΑΜΑΤΗΜΕΝΟΙ ΕΚΕΙ

ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Νὰ εἶναι ἡ ζωὴ μιὰ ἐρημία,

νὰ ζῆς ἐδῶ ἀνάμεσα

σὲ γραμματεῖς σὲ Φαρισαίους καὶ σ' ἐμπόρους:

Λὲς δυὸ χιλιάδες χρόνια πίσω,

μέσ' σὲ κνκλῶνες ἀνεμόδαρων ψυχῶν....

—Ποῦν' ἢ φωνὴ λοιπὸν

γιὰ νὰ τὰ ἰστορήσω;

Λὲς καὶ ποτὲ δὲν ἦρθε,

πὼς δὲ φώτισε

τ' ἄστρο Του, κεῖ πάν' ἀπ' τὸν ἀχρῶνα...

Πὼς τὴ Βασιλικὴ Του ὀδὸ ποτὲ μ' ἰδρῶ δὲν πότισε....

Πὼς εἴμαστε, Θεέ μου, ἐκεῖ

στὸ πρῶτο πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΓΡΑΜΜΗ ΠΟΡΕΙΑΣ

«Με την ψηφοφορία του λαού και την εξαγγελία των αποτελεσμάτων των εκλογών υπεγράφη από τον νέον πρόεδρον μία συναλλαγματική. Το έθνος τώρα περιμένει να πληρωθῆ ἢ συναλλαγματική και εὔχεται εἰς τὸν νέον πρόεδρον νὰ δυνηθῆ νὰ τὴν πληρώσῃ προσηκόντως».

Τὰ λόγια αὐτὰ πού ἐλέχθησαν διὰ τὸν νεοεκλεγέντα Πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἰσχύουν βεβαίως διὰ κάθε κυβερνήτην, τὸν ὅποιον ἐκαστοτε ἀναδεικνύει ὁ λαὸς οἰασδήποτε δημοκρατουμένης χώρας. Ἰσχύουν και διὰ τὴν νέαν κυβερνήσιν, ἢ ὁποία ἐπῆρε εἰς τὰ χέρια τὸ τιμόνι τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, κατόπιν τῶν ἐκλογῶν τῆς 16 Νοεμβρίου. Δὲν ὑπάρχει Ἕλλην ὁ ὅποιος νὰ μὴ εὔχεται νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἢ κυβερνήσεως τῆς χώρας του, νὰ πληρώνωνται αἱ συναλλαγματικαί, διότι δὲν ὑπάρχει Ἕλλην, ὁ ὅποιος δὲν εὔχεται μὲ ὄλην τὴν καρδίαν νὰ ὀρθοποδήσῃ ὁ τόπος αὐτός, ἢ ζῶῃ τοῦ ὁποίου εἶναι ζῶῃ συνεχῶν θυσιῶν καὶ ἀδιαλείπτων παραπατημάτων πού ἐξανεμίζουσι τὰς θυσίας.

Ἀνεξαρτήτως λοιπὸν τοῦ τι ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς ἐψήφισεν εἰς τὰς ἐκλογάς, ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁποίους ὁ πόθος καὶ ὁ πόνος διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε κομματικὴν προτίμησιν, συνοδεύουν μὲ τὰς εὐχὰς των τὴν νέαν κυβερνήσιν εἰς τὸ ὁμολογουμένως κάθε ἄλλο παρὰ εὐκόλον ἔργον τῆς. Αἱ εὐχαὶ φυσικὰ δὲν ἀποκλείουσι τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς κρίσεως. Διότι ἡ εὐθυκρισία εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν λαῶν εἰς τὸν σκληρὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ὅπως μάλιστα ὁ ἀγὼν οὗτος διαμορφοῦται εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν.

Καὶ οἱ ἔχοντες εἰς χεῖρας των τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, φυσικὸν εἶναι νὰ παρακολουθοῦνται ἀπὸ τὸν ἐντολέα των, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς τύχας

θὰ ξεσπᾶσῃ ἐπὶ τέλους ἢ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῆς ἐντολῆς.

Εἰς τὴν εὐθυκρισίαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων, πού ἔχουν ὡς μόνον των γνώμονα τὸ καλὸν τοῦ τόπου καὶ ὡς μόνον των ἀξίωσιν τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, καὶ ὄχι εἰς τὸ τί θὰ λέγουν τοῦτοι ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἰδιοτελῶς σκεπτόμενοι κύκλοι, πρέπει νὰ ἀποβλέπουν οἱ κυβερνῶντες. Εἶναι τοῦτο ἡ μόνη ἀσφαλὴς γραμμὴ πορείας. Εἰς αὐτὴν τὴν γραμμὴν συναντῶνται τὸ ὑγειῶς νοούμενον πολιτικὸν συμφέρον, ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, ἢ εὐλογία τοῦ Οὐρανοῦ.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἀποτελεῖ σημαντικώτατον βῆμα προόδου ἢ διὰ νεωτέρου νόμου σύστασις τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων.

Ὅπως ἐτόνισεν εἰς σχετικὰς δηλώσεις του ὁ ἐπὶ ὑπηρεσιακῆς κυβερνήσεως ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Θ. Μερικτόπουλος «διὰ τοῦ νόμου τούτου θεράπευεται μία ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, διότι ἐκ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκδικάζονται αἱ φορολογικαὶ ὑποθέσεις κρίνεται αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα καὶ ἡ βᾶσις τῆς φορολογίας».

Πράγματι, ἐὰν δεχώμεθα ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον διὰ νὰ σταθοῦν τὰ ἔθνη, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ δὲν χρειάζεται μόνον προκειμένου νὰ ρυθμισθοῦν αἱ σχέσεις τῶν ἰδιωτῶν μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἢ μᾶλλον προπαντὸς ὅταν, πρόκειται νὰ κριθοῦν αἱ σχέσεις τοῦ κράτους μὲ τοὺς πολίτας του καὶ μάλιστα μὲ τοὺς πολίτας ὡς φορολογουμένους, δηλαδὴ ὡς, ἐξ οἰκονομικῆς ἐπόψεως, αἰμοδότας τοῦ κράτους. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνεχισθῆ ἐπ' ἄπειρον ἡ ἀμοιβαία καχυποψία, τοῦ μὲν κράτους ὑποπευομένου πάντα φορολογούμενον ὡς ἀπατεῶνα, τοῦ δὲ φορολογουμένου ἔχοντος τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ κράτος εἶναι ἀνάξιον νὰ τὸν φορολογήσῃ, ὅτι ἐπομέ-

νωσ ὁ πολίτης δὲν ἔχει καμμίαν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι εἰλικρινὴς ἀπέναντι τοῦ κράτους, δηλαδὴ, (φοβερὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ἔτσι εἶναι) ἀπέναντι τῆς πατρίδος του. Ἐνας τέτοιος ψυχρὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ φορολογουμένων κράτους καὶ φορολογουμένου πολίτου δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν καταστροφὴν, ἐὰν δὲν παύσῃ μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης.

Ὅταν, λοιπόν, μὲ τὸ καλὸ ἀρχίσουν νὰ λειτουργοῦν τὰ φορολογικὰ δικαστήρια θὰ πρέπῃ νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη εἶναι δικαιοσύνη καὶ ὅταν στρέφεται καὶ ἐναντίον τοῦ κράτους διότι αὐτὸ τὸ «ἐναντίον» εἶναι τὸ γνησιώτερον καὶ εὐεργετικώτερον «ὑπέρ». Ὅτι δὲν ἐξυπηρετεῖται τὸ κράτος μὲ τὴν σκοπιμότητα ἀντικαθιστῶσαν τὴν δικαιοσύνην ἀλλὰ μὲ τὴν δικαιοσύνην χαλιναγωγούσαν τὴν σκοπιμότητα. Ὅταν τὸ κράτος ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς πολίτας τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης, τότε θὰ ὑπάρξῃ δυνατότης φορολογίας συστηματικῆς καὶ ἀποδόσεως ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀπὸ τὴν σημερινήν.

Καὶ ἐδῶ ἡ πίστις εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἡ πίστις εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ἡ πίστις ἐκδηλουμένη καὶ διὰ τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων θὰ ἀποτελέσῃ τὴν μόνην λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς φορολογίας, ὅπως ἄλλως τε καὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ τόπου.

Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον θὰ εὐχηθῶμεν μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν ὁ λαμπρὸς αὐτὸς θεσμὸς νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὄσῃ καὶ νὰ καταστῇ κατὰ πού θὰ δώσῃ νέαν πνοὴν εἰς τὸν τόπον μας, ὅχι μόνον ἀπὸ τῆς εἰδικῆς του πλευρᾶς, ἀλλ' ὡς ὑπόδειγμα καὶ δι' ὅλας τὰς ἄλλας πλευρὰς τῆς δημοσίας ζωῆς.

ΔΥΟ ΜΟΡΦΑΙ

Πρέπει ὅμως νὰ ἀποσαφηνισθῇ ἀκόμη κατὰ: ὅτι ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη ὑπὸ τὴν βαθυτέραν καὶ πληρεστέραν ἔννοιαν, πρέπει νὰ κτυπήσῃ τὴν ἀδικίαν ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βάθος. Καὶ ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, δύο μορφὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ἡ φορολογικὴ ἀδικία, ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ φαίνονται ἄσχετοι πρὸς τὴν ἐπι

τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως ἐφαρμογῆν τῶν φορολογικῶν νόμων.

Ἡ πρώτη μορφή εἶναι, ὅτι τὸ κράτος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προλαμβάνῃ τὴν λιποταξίαν ἀπὸ τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος, ἔσπλῃ εἰς βάρος ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἔχει «τοῦ χειριοῦ του», φορολογεῖ ἐκείνους τῶν ὁποίων τὰ μέτρια συνήθως εἰσοδήματα εἶναι εὐκόλως ἐλεγκτὰ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἐφαρμόζει ὅλους τοὺς φορολογικοὺς συντελεστὰς καὶ ὅλας τὰς συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον ἐξελισσομένης φορολογικὰς θεωρίας.

Ἄλλ' ἢ δευτέρα καὶ χειροτέρα μορφή τῆς φορολογικῆς ἀδικίας εἶναι ἡ σπατάλη. Ἐνα κράτος ποὺ σπαταλᾷ καὶ μάλιστα μὲ τὸν ἐλεεινὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὀργιάζει ἐν τῇ σπατάλῃ του τὸ σύγχρονον ἑλληνικὸν κράτος, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ κἀνῃ ἀφαιμάξεις τῶν πολιτῶν του. Πρῶτα θὰ μάθῃ νὰ νοικοκυρευθῇ καὶ κατόπιν θὰ ζητῇ θυσίας. Μέχρις οὗτου αὐτὸ γίνῃ πρέπει καὶ ἡ φορολογία ἀρχῇ νὰ περιστέλλῃ τὸν ζῆλον της καὶ ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη νὰ ἀπλώνῃ τὴν ἐπιεικειάν της ἐπὶ τὸν φορολογούμενον, τὸν χρηματοδότην τῆς σπατάλης. Αὐτὸ θὰ ὀδηγήσῃ εἰς σωφρονισμὸν τῶν ἐκάστοτε κυβερνώντων, ὁπότε πλεόν ἡ φορολογικὴ αὐστηρότης θὰ εἶναι δι' ὅλους σεβαστή.

ΙΕΡΑΡΧΗΣΙΣ ΑΝΑΓΚΩΝ

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ κρατικῶν δαπανῶν, θὰ ἠθέλαμεν νὰ δώσωμεν τὴν δυνατότητα νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ ἀναγνώστου τῶν «Ἀκτίνων», τοῦ κ. Παπασταύρου, καθηγητοῦ εἰς τὰ Κρῆταινα. Ὁ ἐπιστολογράφος μας συμφωνεῖ μὲν μὲ ὅσα ὁ συνεργάτης μας κ. Χριστοφίδης ἔγραψεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων», σχετικῶς πρὸς τὰς κατασκευάσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ ὅλον στοργικὸν ἐνδιαφέρον μὲ τὸ ὁποῖον τὸ περιοδικὸν μας παρακολουθεῖ τὸ θέμα τῶν κατασκευάσεων. Διατυπώνει ὅμως τὴν ἀμφιβολίαν, ἂν εἶναι ὀρθὸν νὰ διατίθενται ἀπὸ τὸ κράτος πενήντα περίπου δισεκατομμύρια δραχμῶν καθ' ἔτος διὰ τὰς κατασκευάσεις, καθ' ἣν στιγμὴν μὲ τέτοιαν δαπάνην, μὲ τὰ ἔξοδα μιᾶς μόνον

χρονιας, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀνεγερθοῦν ἑκατὸν δλόκληρα σχολεῖα. «Ἐξυηρετοῦν βέβαια αἱ κατασκηνώσεις σκοποὺς ὑψηλοὺς καὶ πρέπει νὰ λειτουργοῦν. Ἄλλὰ δὲν νομίζετε ὅτι διὰ τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα μας ἀποτελεῖ τὸ τοιοῦτον πολυτέλειαν, σήμερον ποὺ ὑπάρχουν τόσα ἔρεπια, τόσα καταστροφαι;»

Πολυτέλειαν βέβαια δὲν ἀποτελοῦν αἱ κατασκηνώσεις καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὰς δαπάναι εἶναι ἀναμφιβόλως δικαιολογημένα. Μακάρι νὰ ἠμπορούσαμε νὰ δώσωμεν πολλαπλᾶ διὰ τοιοῦτους σκοποὺς! Ἄλλὰ πρέπει, εἶναι πρόσταγμα ἱερὸν, αἱ κρατικαὶ δαπάναι νὰ ρυθμιζῶνται κατὰ ἱεραρχικὴν ἀξιολόγησιν. Εἶναι πολύτιμος ἡ δαπάνη ἐνὸς οἰκογενειάρχου διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἓνα ἐξοχικὸν σπίτι πρὸς παραθερισμόν, ἀλλ' ὅταν ὁ οἰκογενειάρχης αὐτὸς δὲν ἠμπορῇ νὰ θρῆψῃ ἢ νὰ ντύσῃ τὰ παιδιά του, δὲν ἐνοικιάζει ἐξοχικὴν κατοικίαν, ἱεραρχεῖ τὰς δαπάνας του. Αὐτὸ εἶναι στοιχειώδες δι' ἓνα στοιχειώδως μυαλωμένον οἰκογενειάρχην. Καὶ τὸ κράτος ὑποτίθεται ὅτι ἔχει ὄχι ὀλιγοτέραν ἀλλὰ περισσοτέραν σύνεσιν ἀπὸ ἓνα ἑκαστον τῶν πολιτῶν του!

Ἄς προστεθῇ καὶ κἀτι ἄλλο. Ἡ ἐπιτυχία τῶν κατασκηνώσεων δὲν εἶναι κυρίως ζήτημα κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως, εἶναι πρὸ παντὸς ζήτημα πνευματικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Δὲν τὰ λέγομεν ὡς θεωρίαν, τὰ διαπιστώνομεν ἐκ τῆς παρακολουθήσεως καὶ ἄς μᾶς πιστεύσετε, ἐκ τῆς ἐγγυῆ παρακολουθήσεως. Ἄς πιστεύσουν καὶ ἀρμόδιοι καὶ ὅλοι ὅτι τὰ θέματα αὐτὰ δὲν εἶμαι μαθηματικὸς τύπος ποσῶν εὐθέως ἀναλόγων, ὥστε ὅσον περισσότερα χρήματα δίδομεν τόσον καλύτερας κατασκηνώσεις νὰ ἔχωμεν. Συμβαίνει ἐνίοτε τὰ ποσὰ νὰ εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογα!

ΣΥΝΕΠΕΙΑ

Καὶ κἀτι ἀκόμη σχετικῶς μὲ τὰς ἐπιχορηγήσεις: Πολὺ ὥραϊα τὰ εἶπε—ὅπως διαβάζομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας—ὁ μέγας πράγματι Ἑλλην καλλιτέχνης, ὁ Γαλάνης, σχετικῶς μὲ τὴν τάσιν νὰ ζητηται ἀπὸ τὸ κράτος (δηλαδὴ ἀπὸ ἡμᾶς ὅλους ποὺ πληρώνομεν φόρους) νὰ δίδῃ χορηγίας εἰς

τοὺς καλλιτέχνας καὶ λογοτέχνας. «Οἱ καλλιτέχνη, πρέπει νὰ ἐργάζωνται μόνοι των, χωρὶς κρατικὸν παρεμβατισμόν, διότι ἡ ἀνάμιξις τοῦ κράτους μόνον κακὸν ἠμπορεῖ νὰ φέρῃ, ἀφοῦ διὰ πλαγίων μέσων εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιπλεύσουν οἱ κακοὶ καὶ οἱ μέτριοι. Ἐγὼ ἔγινα ὅ,τι ἔγινα χωρὶς νὰ μὲ βοηθήσῃ κανεὶς».

Ἄλλ' ἀνεξαρκῆτως τούτου, πεδίον διὰ τὸν καλλιτέχνην εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἐλευθερία δι' αὐτόν, νὰ ἀκολουθῇ τὰς ἐμπνεύσεις του, ἐλευθερία καὶ δι' ἡμᾶς, νὰ τὸν πληρώνωμεν μόνον ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον συμμεριζώμεθα τὰς ἐμπνεύσεις του αὐτάς. Καὶ ἄς μὴ πλανᾶται κανεὶς. Ἄν ἡ δευτέρα ἐλευθερία καταλυθῇ, δὲν εἶναι δυνατόν (οὔτε σωστὸν καὶ συνεπὲς ἄλλως τε) νὰ σταθῇ καὶ ἡ πρώτη ἐλευθερία!

ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ

Δὲν εἶπε κανεὶς ὅτι ἡ πίστις εἶναι ἐπιστήμη οὔτε ἐσκέφθη κανεὶς ποτὲ νὰ κάμῃ ἐπιστήμην τὴν πίστιν. Ἄλλὰ ὑπῆρξαν πολλοί, πάρα πολλοί, ποὺ ἐπεχείρησαν νὰ ἐμφανίσουν ὡς ἐπιστήμην τὴν ἀπιστίαν των καὶ ἠθέλησαν τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν νὰ τὴν ζεύξουν εἰς τὸ ἄρμα τῆς ἀρνητικῆς προπαγάνδας. Καὶ αὐτὸ διήρκεσεν ἐπὶ γενεάς καὶ αὐτὸ ἔφερεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑπονόμευσιν τοῦ πνευματικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, διότι εἰς τὸ τέλος-τέλος δὲν ἠμπορεῖς συνεχῶς νὰ λέγῃς εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιόν του τὸ πνευματικὸν εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐπιστήμην, χωρὶς ὅλαι αὐταὶ αἱ διαβεβαιώσεις νὰ φέρουν ἐπὶ τέλους τὸ ἀποτέλεσμά των δι' ἐκείνους τοῖλάχιστον ποὺ εἶχον ἀσθενέστερον τὸν πνευματικὸν τῶν ὀλισμόν.

Τώρα βέβαια τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Τώρα πλέον ἡ ἐπιστήμη λέγει ὅτι εἰς κανένα ποτὲ δὲν ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ καταπολεμῇ τὴν πίστιν ἐν ὀνόματί της. Αὐτὸ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν κοινὴν συνείδησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι, ἐν ἐξαίρεση κανεὶς ὀλίγους οἱ ὅποιοι μᾶλλον διὰ πολιτικὸς λόγους ἐμμένουν εἰς τὸ νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν ἐπιστή-

μην ἐναντίον τῆς πίστεως, σήμερον δὲν ὑπάρχουν σοβαροὶ ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι νὰ φαντάζονται ὅτι ἡ ἐπιστήμη των κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον δίδει λύσιν εἰς τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ ζητήματα καὶ μάλιστα λύσιν ἀντίθετον πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν.

Καὶ τὸ συμπέρασμα: «κανείς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμεινύῃ τὴν ἐπιστήμην εἰς τὸ πεδῖον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ ζητήματα καὶ νὰ χρησιμοποιῆ τὸ ὄνομα καὶ τὸ κύρος τῆς ἐπιστήμης διὰ νὰ στηρίξῃ πολεμικὴν ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς πίστεως».

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΡΘΟΝ

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ συμπέρασμα ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ νόημα τῆς διακηρύξεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἔσπευσαν νὰ διαδηλώσουν διὰ ἰδικῶν των μηνυμάτων ἐπιστήμονες παγκοσμίου κύρους, οἱ ὁποῖοι ἄλλως τε ἔχουν βιβλία δολόκληρα γράφει διὰ νὰ ἀποτοξινώσουν τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν ἀπὸ τὴν ὕλιστικὴν κατεύθυνσιν, ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν προπαγανδιστικὴν μόλυνσιν τὴν ὁποῖαν ἠθέλε νὰ δώσῃ ἡ προηγουμένη γενεά.

Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ κανείς ὅτι ἐπιστήμονες ὅπως ὁ Millikan, ὁ Lecomte de Noüy, ὁ Max Planck, ὁ Milne, ὁ Herny Russel εἶναι εἰς θέσιν νὰ ξεύρουν τί εἶναι ἐπιστήμη καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην διδασκαλίας περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάμωμεν ἐπιστήμην τὴν πίστιν κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τονίζει καὶ τὸ παρὸν περιοδικόν, αὐτὸ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν σχέσεων πίστεως καὶ ἐπιστήμης ἀποτελεῖ τὴν γραμμὴν μας, γραμμὴν ἢ ὁποῖα ἀκολουθεῖται κατὰ τρόπον συνεπῆ μέχρι μονοτονίας πλέον. Τότε ὅμως δὲν εἶναι ὀρθόν, καθόλου ὀρθόν, ἀπὸ καμμιάς ἀπόψεως ὀρθόν, νὰ γίνωμεν καθεὶ τόσο καὶ «καμπάνες», ὑπαινιγμοὶ πού νὰ ἀφήνουν νὰ ἐννοῆται ὅτι τάχα ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ πίστις πρέπει νὰ γίνῃ ἐπιστήμη ἢ ἡ ἐπιστήμη νὰ γίνῃ πίστις κ.λ.π.

Ἐκτὸς πλέον ἂν ἐμμένωμεν εἰς τὴν συνταγὴν: «ἐφ' ὅσον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ

ἀντικρούσωμεν αὐτὰ πού εἶπατε, ἀντικρούομεν... αὐτὰ πού δὲν εἶπατε»!

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Συγγίνησιν προεκάλεσε, καὶ πολὺ φυσικά, ἡ ἀπονομή τοῦ βραβείου Νόμπελ 1952 διὰ τὴν λογοτεχνίαν εἰς τὸν καθολικὸν συγγραφέα Φρανσουὰ Μωριάκ. Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀπονομή τοῦ βραβείου δίδεται ἐπαξίως εἰς τὸν μέγαλον πράγματι λογοτέχνην, μὲ τὴν τόσῃ ἄλλως τε πολυσχιδῇ δρασίῃ ἄλλὰ καὶ τὴν συμβολὴν εἰς τὰ χριστιανικὰ γράμματα. Ἄκριβῶς δὲ αὐτὴ ἡ ἀπονομή τοῦ βραβείου Νόμπελ εἶναι ἓνα δεῖγμα ὅτι παύει πλέον νὰ ἀγνοῆται ἡ χριστιανικὴ τέχνη.

Θὰ ἠθέλαμεν μόνον νὰ διατυπώσωμεν δύο εὐχάς.

Ἡ πρώτη εὐχὴ εἶναι νὰ καταλάβουν κάποτε καὶ ὅσοι ἔχουν κολλήσει σὰν στρεΐδια εἰς τὴν ἀρνησιν, ὅτι δὲν ἔχει κανένα, μὰ κανένα νόημα νὰ κλείνουν τὰ μάτια ἔμπρὸς εἰς τὴν πραγματικότητα, ὅτι αἱ χριστιανικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἀξίαι ἐπικρατοῦν εἰς τὸ τέλος, αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὴν τέχνην. Καὶ ἡ χριστιανικὴ τέχνη εἶναι πραγματικότης εἴτε θέλομεν εἴτε δὲν θέλομεν νὰ τὸ παραδεχθῶμεν. Ἄς γίνῃ καὶ τὸ ἐφετεινὸν βραβεῖον Νόμπελ ἓνα βοήθημα διὰ νὰ ἀνοίξουν ἐπὶ τέλους τὰ μάτια καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν.

Καὶ ἡ δευτέρα εὐχὴ εἶναι, ἡ χριστιανικὴ τέχνη, ἐνθαρρυνομένη ἀπὸ αὐτά, νὰ φροντίσῃ νὰ καλλιεργηθῇ περισσότερον. Τὸ ἔργον τοῦ Φρανσουὰ Μωριάκ ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο βῆμα διὰ τὰ χριστιανικὰ γράμματα, καὶ αἱ «Ἀκτίνες» πολλάκις καὶ ἐκτενῶς ἔχουν γράφει περὶ αὐτοῦ. Ἀλλά, ὅπως εἶχαμεν παρατηρήσει καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Georges Bernanos, εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρήσωμεν ἄλλο ἓνα βῆμα πάρα πέρα. Ἡ χριστιανικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ πρέπει νὰ ξεπεράσῃ τὸ ἔργον τοῦ Μωριάκ, νὰ ξεπεράσῃ τὸν αἰσθηματισμὸν καὶ ἐκεῖνο πού ἠμπορεῖ νὰ παρεξηγηθῇ ὡς ἔλλειψις ἐπαφῆς μὲ τὴν πραγματικότητα. Πρέπει ἡ χριστιανικὴ τέχνη νὰ ἔχῃ καὶ νὰ προβάλλῃ σαφῆ τὴν διάκρισιν μεταξὺ πίστεως

ἢ ὅποια κυβερνᾷ καὶ διαμορφώνει τὴν πραγματικότητα καὶ αἰσθηματικότητος ἢ ὅποια ζῆ εἰς ἓνα κόσμον ἔξω τῆς πραγματικότητος.

Δὲν λέγομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Φρανσουᾶ Μωριὰν ἀνήκει εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν. Κάθε ἄλλο! Λέγομεν ὅμως ὅτι τὸ ἔργον τῆς χριστιανικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς πρέπει νὰ ἔχη ἀκόμη ζωηρότερα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πίστεως, ἢ ὅποια εἶναι ὁδηγὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον κάθε ἐποχῆς, ἐπομένως καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐποχῆς, διότι βλέπει τὸν ἄνθρωπον ὅπως πράγματι εἶναι διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ γίνῃ ὅπως πρέπει νὰ εἶναι.

ΚΕΝΤΡΑ ΤΡΟΦΟΔΟΣΙΑΣ

Εἶναι εὐχάριστον ὅτι ὁ ἀπόδημος Ἕλληνισμὸς διατηρεῖ πάντοτε τὴν ἰκμάδα του καὶ προσφέρει πολλὰ παντοῦ ὅπου φιλοξενεῖται καὶ ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Ἀπόδειξιν τῆς μεγάλης του ζωτικότητος ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ Λὸς Ἀντζελες τῆς Καλιφορνίας νέος μεγαλοπρεπῆς ναὸς ὑψώθη, ὁ ὁποῖος, κοντὰ εἰς τοὺς ὑπερτριακοσίους ἄλλους τῆς Ἀμερικῆς, προσφέρει πλούσιον πνευματικὸν ἀνεφοδιασμὸν εἰς χιλιάδας Ἑλλήνων. «Ὁλοι αὐτοί, εἶπεν εἰς τὸν λόγον του ὁ ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀθηναγόρας, ἀναδίδουν θυμιάματα τῆς Ὁρθόδοξου χριστιανικῆς εὐλαβείας καὶ τῆς προσηλώσεως εἰς τὰς παραδόσεις τῶν Πατέρων μας. Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιότερα συμβολή μας εἰς τὴν πρὸς τὸν πολιτισμὸν πορείαν τῆς χώρας μας ταύτης». Καὶ ὄντως οἱ ναοὶ «πληρώνουν τὰ κενὰ τῆς ζωῆς μας καὶ μεταδίδουν ἀκαταπαύστως τὸ ἄγγελμα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν».

Καὶ ὅλων μας ἡ ἐπιθυμία εἶναι καὶ ὁ νέος ναὸς καὶ γενικῶς οἱ ναοὶ τοὺς ὁποῖους μὲ τόσην ἱερὰν προθυμίαν ἀνεγείρει μὲ τὸν μόχθον του ὁ ὀρθόδοξος λαός, νὰ εἶναι ὄντως κέντρα τῆς κατ' ἐξοχὴν πνευματικῆς τροφοδοσίας τοῦ ἀνωτέρου ἀνθρώπου, σταθμοὶ καὶ πηγαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἀντλήθῃ δύναμιν καὶ θάρρος καὶ ἐνίσχυσιν, διὰ νὰ ἀναδεικνύεται παρὰ γων

πολιτισμοῦ καὶ προόδου, ὁ ὀρθόδοξος Ἕλλην καὶ μάλιστα ὁ ἀπόδημος.

ΠΩΣ ΠΕΡΝΑΤΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΣΑΣ;

Ἐπάνω εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἔκαμε μίαν ἔρευναν γνωστὸν γαλλικὸν περιοδικὸν μόδας. Καὶ ἔλαβε σειρὰν ἀπαντήσεων ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον οἱ γάλλοι καὶ αἱ γαλλίδες τοῦ 1952 προσπαθοῦν νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς κυριακῆς των.

Αἱ ἀπαντήσεις, ὅπως εἶναι ἐπόμενον ποικίλλουν: «κάνομε τοῦτο», «κάνομε ἐκεῖνο...» Ἄλλ' ὑπῆρξε, φυσικά, καὶ ἡ ἀπάντησις: «τὴν κυριακὴν πηγαίνομε εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

Τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ἔδωσε ποσοστὸν τῶν ἐρωτηθέντων, κλιμακούμενον ὡς ἑξῆς:

Εἰς τὸ Παρίσι: ἐπὶ 100 ἀγάμων ἐκκλησιάζονται 30, ἐπὶ συζυγικῶν ζευγῶν 42, ἐπὶ οἰκογενειῶν μὲ παιδιὰ, 37.

Εἰς τὰ περὶ χωρὰ: ἐκκλησιάζονται: ἄγαμοι 39%, συζυγικά ζεύγη 58%, οἰκογένεια μὲ παιδιὰ 60%.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν: ἐκκλησιάζονται: ἄγαμοι 54%, συζ. ζεύγη 48%, οἰκογ. μὲ παιδιὰ 60%.

Ἀποτέλεσμα, βέβαια, κάθε ἄλλο παρὰ ἀπογοητευτικόν!

Τοῦναντίον, ἀποτέλεσμα ἀνέλπιστον πράγματι, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πόσοι εὐρίσκονται ἀποτεθειμένοι εἰς τὸ Πάνθεον («aux grands hommes la patrie reconnaissante» κλπ.) ὀδηγοὶ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν μεγαλύτερον φανατισμὸν καὶ σκαιότητα ὕφους ἐφρόντισαν νὰ τοῦ ξεροζώσουν τὴν θρησκευτικὴν πίστιν. Καὶ ἀφ' ἐτέρου ὅτι τὸ δημοσιεῦσαν τὰ ἀνωτέρω περιοδικὸν δὲν δύναται πάντως νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς... θρησκευτικόν. Ἐπομένως καὶ ὁ κύκλος τῆς ἐρεῦνης του δὲν ἦτο μεταξὺ τῶν «θρησκολήπτων» ἀλλ' ἀκριβῶς μεταξὺ τῶν «μοντέρνων» ἀνθρώπων!

« ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ »!

Θὰ ἔχετε ἴσως διαβάσει εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι ἰδρύθη εἰς τὸ Ἀμστερνταμ

μία διεθνῆς ἔνωση οὐμανιστικῶν καὶ ἠθικῶν ἐνώσεων αἱ ὁποῖαι σκοπὸν ἔχουν νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδεωδῶν. Πῶς ὅμως; Μὲ ἓνα «τρίτον δρόμον» ποῦ θὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν σύγχρονον κρίσιν. Ὁ τρίτος αὐτὸς δρόμος θὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν ἀνθρώπους ποῦ δὲν θὰ πιστεύουν οὔτε εἰς τὸν κομμουνισμὸν καὶ τὰς συναφεῖς ἀποχρώσεις, οὔτε εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Θὰ εἶναι λοιπὸν ἔξω ἀπὸ οἰανδήποτε πίστιν. Τὸ συμπέρασμα εἶναι, δηλαδή, ὅτι θὰ γίνῃ μιὰ ἔνωση ἀπὸ ἀνθρώπους, ποῦ θὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδεωδῶν μὲ προσόν των τὸ ὅτι δὲν πιστεύουν εἰς τίποτε.

Ἴσως μόνον θὰ ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν ὅτι πιστεύουν μόνον εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη καθ' ἑαυτά. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη πίστις χωρὶς τὴν πίστιν εἰς τὰ θεμέλια τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν δμοιάζει πρὸς τὴν πίστιν εἰς τοὺς καρπούς μόνον «καθ' ἑαυτοὺς» μὲ ἀπάρνησιν τοῦ δένδρου ποῦ τοὺς παράγει. Ὅταν θέλετε καρπούς, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ξεφύγετε τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα: ποῖον δένδρον λοιπὸν πρέπει νὰ καλλιεργήσωμεν διὰ νὰ ἔχωμεν τέτοιους καρπούς;

Καὶ ὅμως ἡ ἔνωση αὐτῆ μᾶς προσφέρει κατὰ τὸ ὄντως πολῦτιμον: Μᾶς δείχνει μέχρι ποίου σημείου εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ ἡ ἀνικανότης τοῦ ἀνθρώπου νὰ διδάσκηται ἀπὸ τὰ γεγονότα.

ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Ὅπως ὁ Τσάρλν Τσάπλιν—ἄλλως Σαρλώ—ἔτυχε μὲν εἰς τὴν Ἀγγλίαν βασιλικῶν ὄντως τιμῶν, εἶχε δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπίσημον ὑποδοχὴν κατὰ τρόπον ποῦ χαρακτηρίζεται ὡς πρωτοφανῆς τιμὴ τὴν

ὁποία ἀπονέμει ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία εἰς ξένον ἰδιώτην. Δὲν εἶναι μόνον αἱ τεράστια λαϊκὰ ἐκδηλώσεις. Εἶναι κατόπιν, ἡ τιμητικὴ δεξίωσις τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας εἰς τὰ Ἡλύσια, ὅπου τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν ροζέττα τοῦ ἱππότη τῆς Γαλλικῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Πῶς ἡ τόση πρεμοῦρα διὰ νὰ ἀπονεμηθῇ ὑψίστη ὄντως τιμὴ εἰς τὸν Σαρλώ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν καλύτεραν περιπτῶσιν εἶναι ἓνας καλός, ἄριστος, ὑπέροχος ὅσο θέλετε, κωμικὸς τοῦ κινηματογράφου ἄλλ' οὐδὲν πλέον (κανεῖς ποτὲ δὲν ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Σαρλώ προσέφερεν ἔξοχον τινὰ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα...) αὐτὸ εἶναι κατὰ εἰς τὸ ὁποῖον δίδονται διάφοροι ἐξηγήσεις. Θέλουμ νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν ὡς ἀντιαμερικανικὴν ἐκδήλωσιν, ἐπειδὴ ἡ Ἀμερικὴ δὲν δέχεται τὸν Σαρλώ εἰς τὸ ἔδαφός της. Ἄλλ' ἀνεξαργτήτως τῶν ἐξηγήσεων τὸ γεγονὸς εἶναι καθ' ἑαυτὸ χαρακτηριστικόν. Ἐκεῖ, λοιπὸν, καταλήγει ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ «τρίτου δρόμου» περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμιλήσαμεν ἀμέσως ἀνωτέρω!

Τὸ συμπέρασμα πλέον εἶναι ὅτι καὶ ἂν φθάσετε ἀκόμη νὰ γίνετε ὁ μεγαλύτερος ἐπιστήμων, ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος, ὁ ἀνθρώπος ὁ ὁποῖος θὰ προσφέρῃ τὰς ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν χώραν του, εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ πολὺ-πολὺ ποῦ πρόκειται νὰ ἔχετε εἰς ἀναγνώρισιν, εἶναι νὰ σᾶς ἀπονεύμουν τὰς τιμὰς αἱ ὁποῖαι ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν Σαρλώ—διότι παραπάνω δὲν ὑπάρχει.

Ἴδου λοιπὸν ὅτι ὁ Σαρλώ δὲν μᾶς παρουσιάζει μόνον τὰ «Φῶτα τῆς ράμπας» ἀλλὰ μᾶς δίδει ζωτανὸν τὸ μέτρον, πῶς κρίνει τὰς ἀξίας ὁ αἰὼν μας καὶ πῶς ζητοῦν πολλοὶ νὰ καταντήσῃ ὁ αἰὼν αὐτός.

Ὁ αἰὼν τοῦ Σαρλώ!

Z. N.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ἘΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Συγχαίρουμ θερμότητα τὸν σῦλλογον «Τρεῖς Ἰεράρχαι» τοῦ Βόλου γιὰ τὴν ἀπόφασίν του ν' ἀγοράσῃ τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη στὴ Σκίαθο καὶ νὰ τὸ μετατρέψῃ σὲ μουσεῖο ἐνθου-

μίων τοῦ μεγάλου μας διηγηματογράφου. Καὶ συγχαίρουμ μὰζι καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ποῦ ἐνίσχυσε τὸν σῦλλογον μὲ 15 ἑκατομμύρια γιὰ τὴν πραγματοποιήσῃ τῆς ἑραίας ἀποφάσεώς του. Περιμένομε τῶρα μ' ἐμπιστοσύνη αὐτὴ τὴν πραγματοποίησιν, ποῦ θὰ χάρισῃ στὸν Ἐλ-

ληνικὸ λαὸ ἓνα πολῦτιμο πνευματικὸ προσκόνημα.

Ἄλλὰ περιμένουμε ἀκόμα καὶ τὴν δλοκλήρωση τῆς φωτεινῆς αὐτῆς ἐνέργειας. Καὶ ἡ δλοκλήρωση θὰ γίνῃ μόνο μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Δὲν μπορεῖ νὰ ἐνοηθῇ προσκύνημα στὴ σεβαστὴ του μνήμη, χωρὶς τὴν παρουσίαν τῶν θαυμαστῶν του ἔργων, ποὺ αὐτὰ ἀκριβῶς ἐκφράζουν τὴν ὑπέροχην ψυχὴν του καὶ ἀναδίνουν τὸ φῶς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης του. Περιμένουμε λοιπὸν νὰ βρεθῇ σύντομα τρόπος, μετὰ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Κράτους, ἢ κάποιου ὀργανισμοῦ, ἢ κάποιου ἐκδότη, ὁποιοῦδήποτε τελοσπάντων, ὥστε νὰ παραγκωνισθοῦν τὰ τυχόν ἐμπόδια καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκδοσὴ.

500 ΚΛΕΙΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ!

Μιά καταπληκτικὴ πληροφορία ἐδημοσιεύθηκε τὶς τελευταῖες μέρες στὸν Τύπο: πεντακόσια δημοτικὰ σχολεῖα μένουσιν κλειστὰ ἀπὸ ἑλλειψὴν διδακτικῶν-προσωπικῶν! Καὶ τὸ Ὑπουργεῖο προσπαθεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ τεράστιον κενόν... μετὰ τί νομίζετε; Μὲ τὸν διορισμὸ τῶν ἀναγκαιῶν διδασκάλων; Μπᾶ! Αὐτὸ χρειάζεται ἔξοδα. Καὶ τὸ Κράτος ἔχει ἄλλες, σοβαρώτερες, ἀνάγκες. Τὴν Παιδείαν θὰ βλέπομεν τώρα; Ἄς κάμουμε λοιπὸν μερικὰς μεταθέσεις διδασκάλων ἀπὸ ἄλλα σχολεῖα καὶ ἄς μπαλώσουμε τὰ πράγματα. Μπορεῖ βέβαια μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ ἐξασθενίσουμε καὶ νὰ κολοβώσουμε καὶ ἐκτενα τὰ σχολεῖα, ποὺ λειτουργοῦν τώρα, χωρὶς κἄν νὰ μπορέσουμε ν' ἀνοίξουμε καὶ τὰ ἄλλα. Θὰ χαλάσουμε δηλαδὴ ἔτσι ὅλα γενικῶς τὰ σχολεῖα. Ἄλλὰ τί μ' αὐτό; Παιδεία εἶναι αὐτὴ καὶ ἄς περιμένει!

Ἐπιζήσουμε ὅμως ἐπεὶ οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπικρατοῦν πραγματικῶς, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ κανεὶς, ἀρμόδιος ἢ μὴ ἀρμόδιος, ποὺ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὴν τέρπαστιαν, βραϊκὴν καὶ ζωτικώτατην σημασίαν, ποὺ ἔχει ἡ κανονικὴ καὶ ἀνελλιπὴς λειτουργία τῆς Παιδείας, ὅχι μόνον στὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλην τὴν ἐθνικὴν του ὑπόστασιν καὶ ἐπιβίωσιν. Πιστεύουμε λοιπὸν ἐπεὶ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας θὰ βρῇ στὸ τέλος τὶς ἀναγκαῖες πιστώσεις, γιὰ νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του.

ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἄλλοτε τοῦ Βερολίνου κ. Βέρνερ Γκαϊγκερ, ποὺ ἦλθε τελευταῖος στὴν Ἑλλάδα γιὰ λίγες μέρες, ἔλαβε τὴν ἐδκαιρίαν νὰ μιλήσῃ σχετικῶς μετὰ τὶς νέες μελέτες του. Ἐως τώρα ἀσχολήθηκε κυρίως μετὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν διανόσῃ καὶ ἰδιαιτέρως μετὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλην. Τώρα μελετᾷ τοὺς μεγάλους πατέρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικώτερας τὴν σύνθεσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως μετὰ τὸ Χριστιανικὸ πνεῦμα.

Πιστεύει—ἐξήγησεν ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς— ὅτι οἱ μεγάλοι πατέρες, ποτιομένοι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἐπεξεργάσθησαν τὸν Χριστιανισμό, καὶ συνδυάζοντάς τον μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν σκέψιν, τοῦ ἔδωσαν τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῇ παγκοσμίως. «Ὁ Χριστιανισμὸς—εἶπε—ἔδωκε τὸ περιεχόμενον, ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν μορφὴν».

Ἐπιγραμματικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ οὐσιαστικοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἔνοποιήσῃ τῶν λογοτεχνῶν

Ὅσοι γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ καὶ ἀπὸ καιροῦ τὰ παρασκῆνια τῆς λογοτεχνικῆς μας κινήσεως, ἀντιλαμβάνονται πολλὰ καλὰ ὅτι καὶ οἱ πρόσφατες προσπάθειαι γιὰ τὴν ἔνοποιήσῃ τῶν λογοτεχνικῶν σωματείων θὰ μείνουν καὶ αὐτὲς, ὅπως καὶ ἄλλαι προηγουμέναι, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Νομίζουμε λοιπὸν ὅτι, ἀντὶ νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἔνοποιήσῃ τῶν λογοτεχνικῶν σωματείων, εἶναι προτιμώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἔνοποιήσῃ τῶν... λογοτεχνῶν. Καὶ νὰ τὴν ἐπιδιώξουμε ὅχι μετὰ τὴν ἀμφίβολη βοήθεια τῶν ἰδίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν θετικὴν καὶ σίγουρην βοήθειαν τοῦ... Νόμου.

Ἐνοοῦμε τὴν ἔδρυσιν τοῦ Λογοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ποὺ χρόνια τώρα εἶχε μελετηθῇ ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν Γραμμάτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν λογοτεχνῶν, μετὰ ἀποτέλεσμα τὸν ἀπὸ κοινῶν καταρτισμὸν σχετικῶν νομοσχεδίων. Σύμφωνα μετὰ τὸ νομοσχέδιον αὐτό, ὅλοι οἱ λογοτέχναι, ἄσχετα μετὰ τὰ σωματεῖα, ἀπὸ τὰ ὅποια πρὸέρχονται, θὰ δικαιουδνται, ἔδαν ἔχουν τὰ προσόντα ποὺ θὰ καθορίζῃ ὁ Νόμος, νὰ γίνωνται μέλη τοῦ Λογοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Ἐπεὶ ὅλοι οἱ λογοτέχναι θὰ ἐνοποιοῦντο αὐτομάτως. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Ἐπιμελητήριον θὰ ἔχη ἀρμόδιότητα γιὰ ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ ἄλλα ζητήματα τῶν λογοτεχνῶν, τὰ διάφορα λογοτεχνικὰ σωματεῖα δὲν θὰ ἔχουν πιά λόγον ὑπάρξεως.

Εἶναι ἐπομένως αὐτονόητον ὅτι τὸ καλύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον γιὰ τὴν ἔνοποιήσῃ τῶν λογοτεχνικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου εἶναι ἡ ἐπιψήφισιν τοῦ νομοσχεδίου γιὰ τὴν ἔδρυσιν τοῦ Λογοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Καὶ σ' αὐτὸ πρέπει, νομίζουμε, νὰ στρέψουν τὶς ἐνεργείαις τους ὅλα μαζί τὰ λογοτεχνικὰ σωματεῖα.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ ΕΞΩΣΗ!

Οἱ ἀναγνώστες τῆς στήλης αὐτῆς θὰ θυμοῦνται ἴσως τὴν περιγραφήν τῆς... ὀρεβασίας ποὺ πρέπει νὰ κάνουν οἱ λογοτέχναι καὶ οἱ καλλιτέχναι μας, γιὰ ν' ἀνέδουν στίς... σοφίτας ποὺ παριστάνουν τὰ γραφεῖα τους στὴ Στέγην Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Τώρα λοιπὸν φαίνεται πῶς εἶναι πολλὸ ἐνδεχόμενον νὰ σταματήσῃ αὐτὴ ἡ ὀρεβασία. Μετὰ τὴν διαφοράν ὅτι, ἀντὶ νὰ σταματήσῃ μετὰ τὴν μεταφορὰ τῶν γραφείων εἰς καλύτερα δωμάτια τῶν κάτω ὀράφων—ὅπως ἐλπί-

ζαμε—θὰ σταματήσῃ μὲ τὴν πλήρη καὶ δλοκληρωτικὴ... ἔξωσῃ τῶν σωματικῶν ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς Στέγης! Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ποῦ, πρόθυμο καὶ γενναῖόδωρο πάντοτε ἀπέναντι τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν κατακτητῶν τῆς χώρας, ἐπέστρεψε μετὰ πολλῶν τιμῶν τὴν Κάζα ντ' Ἰτάλια στοὺς Ἰταλοὺς, ἔχει πάλιν, ὅπως φαίνεται, τὴν διάθεσιν νὰ ἐπιστρέψῃ τώρα καὶ τὸ νέο κτίριο τῆς Στέγης στοὺς Γερμανοὺς, ποῦ ἦσαν οἱ πρώην ἰδιοκτῆτες τοῦ.

Καὶ ἔτσι οἱ λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες, ποῦ δπῆστησαν ἔως τώρα δύο εἰσώσεις—μίαν ἀπὸ τὸ κτίριο τῆς δσοῦ Καραγεώργη καὶ ἄλλην ἀπὸ τὴν Κάζα ντ' Ἰτάλια—θὰ ὑποστοῦν τώρα καὶ τρίτην. Καὶ ἀντὶ τὰ σκαρφαλώσων στὶς σφίτες, θὰ κατρακυλήσων στὸ δρόμο! Ἀλλὰ θὰ εἶναι τάχα κατρακύλημα τῶν λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν αὐτό, ἢ κατρακύλημα τοῦ κρατικοῦ κύρους καὶ τοῦ πνευματικοῦ μας γοῆτρου;

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ

Ἐπιτέλους καὶ μιὰ Ἑλληνικὴ ταινία, ποῦ ἔχει καὶ κάποιο περιχόμινο, κάποια εὐγένεια καὶ ἀνθρωπιὰ. Κάτω ἀπὸ τὰ ἐπιφανειακὰ γνωρίσματα ἐνός γκρινιάρη, ταιγκούνη, μίξερου ἀνθρώπου—τοῦ «Προυσούζη»—σφύζει μιὰ ζεστὴ ἀνθρώπινη καρδιά, ποῦ κρατεῖ μέσα τῆς βαθείας, μυστικοῦ καὶ ἀνεκδήλωτους, ἀλλὰ καὶ πάντα ζωντανούς, τοὺς σπόρους τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Καὶ δὲν χροιάζεται παρὰ μιὰ εὐλογημένη στιγμή—ἓνα βρέφος σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση—γιὰ νὰ ζωογονηθοῦν καὶ γονιμοποιηθοῦν αὐτοὶ οἱ σπόροι καὶ ν' ἀνεβάσων στὸ φῶς καὶ στὴ ζωὴ τὸ ἐξάλιο λουλούδι τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς αὐτοθυσίας.

Κάνουμε μὲ χαρὰ αὐτὴ τὴν διαπίστωση. Καὶ νομίζουμε πῶς εἶναι δίκαιο, μαζὶ μὲ τὸν συγγραφέα τῆς ὑποθέσεως τῆς ταινίας νὰ συγχαροῦμε καὶ τὸν ἐκλεκτὸ ἠθοποιὸ ποῦ μὲ ἀληθινὰ ἐξαιρετικὴ κατανόηση καὶ τέχνη ἐνοάρκωσε τὸν ἥρωα τοῦ ἔργου.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ... ΚΗΔΕΙΑ

Μιὰ νέα λογοτεχνικὴ αἴρεση στὸ Παρίσι—οἱ «Ζαρρυδιστῆς» (ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦς Ἀλφρέντ Ζαρρὺ)—ὠργάνωσαν τίς τελευταῖες μέρες τὴν κηδεῖα τοῦ... Ὑπαρξισμοῦ. Ἐνας νέος ἀπὸ τὴν δμάδα ἀνέλαβε νὰ παίξῃ τὸν ρόλο

τοῦ Ζᾶν Πὼλ Σάρτρ (τοῦ γνωστοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὑπαρξιστῶν) καὶ τοποθετήθηκε στὸ... φέρετρο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι παρίσταναν τοὺς τεθλιμμένους ὁπαδούς. Δὲν ἔλεψε καὶ ἡ μουσικὴ, ἡ ὁποία, φυσικὰ, θὰ ἦταν μιὰ ἐξαλλη τζάζ, ποῦ—σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ κηδευομένου νεκροῦ—θὰ ἐξέπεμπε τρομακτικὸς καὶ ἀκατάληπτους ἤχους. Καὶ ἡ κένθιμη πομπὴ ἐπροχωροῦσε κανονικὰ στοὺς δρόμους ὑπὸ τὰ συμπαθῆ βλέμματα τοῦ κοινοῦ, δταν, ξαφνικὰ, μὲ τὴν ἐμφάνιση τῆς Ἀστυνομίας, τό... πτώμα ἀνεπήδησε μὲ γοσρές κραυγὲς ἀπὸ τὸ φέρετρο, οἱ τεθλιμμένοι συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐτράπησαν εἰς ἀτακτον φυγὴν, ἐνῶ δ κόσμος γύρω ἐσταυροκοπιόταν ἔντρομος...

Οἱ Ζαρρυδιστῆς θέλησαν βέβαια μ' αὐτὴ τὴν κηδεῖα νὰ κἀμουν μιὰν ἐντυπωτικὴν ἐκδήλωσιν, ποῦ νὰ συμβολίζῃ τὸν θάνατον τοῦ Ὑπαρξισμοῦ, ἀλλὰ ἔδωσαν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τὴν πιὸ συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ μοιραίου καὶ ἀναποφύκτου θανάτου δλων αὐτῶν τῶν λογοτεχνικῶν αἰρέσεων, ποῦ παρουσιάζονται καὶ θορυβοῦν κάθε λίγο, ἀλλὰ στὸ τέλος ἔρχεται πάντοτε ἡ Ἀστυνομία—ἢ σκληρὴ Πραγματικότητα—καὶ τοὺς σκορπίζει: στοὺς τέσσερις ἀνέμους καὶ στὴν ὀριστικὴν ἀφάνεια.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

Σπ. Μ. Καλλιόφα, Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν: Ἀ'. Περὶ τῶν ἐν τῷ Σχολεῖῳ ψυχολογικῶν παρατηρήσεων. Β'. Τεχνολογία τῆς διὰ ψυχολογικῶν κριτηρίων ἐξετάσεως. Γ'. Πότε λήγει ἡ ἀνάπτυξις τῆς νοημοσύνης. Ἀθῆναι 1952.

Κώστα Γ. Χερουβίδης: Πορεία. Θεσσαλονίκη 1952.

Κωνσταντίνου Π. Γιάνναρου, Γεν. Ἀρχιátρου ἐ.ἀ.: Ἀπὸ Κανά μέχρι Γολγοθᾶ. Ἀθῆναι 1952.

Παναγιώτου Ν. Σιμωντᾶ: Τὰ εδρήματα τοῦ Khirbet Gumran.

Β. Γ. Τσιουρούκα, Ἐλεγκτοῦ Ἰατροῦ τοῦ Ι.Κ.Α.: Δὲν ὑπάρχει θάνατος. Ἀθῆναι 1952.

Μ. Σίμψα, Πλωτάρχου Οἰκ. Β. Ν.: Διοικητικὰ θέματα. Συμβούλια καὶ ἐπιτροπαι. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ναυτικῆς Ἐπιθεωρήσεως». Ἀθῆναι 1952.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων», ὅπως ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ ἀρχόμενον νέον ἔτος 1953 ἐκ δρχ. 25.000, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρότυ 14, Ἀθῆναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνῶς. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότυ 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-023—Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἑπεσόθωνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαδιέτου 39α, Ἀθῆναι (1).—Ἐτησίως συνδρομὴ δρχ. 25.000, ἐξωστρικοῦ δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφεῖου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΕΚΑΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

1952

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Ε. Χαρο-
δίκου: Τό πέμπτον διεθνές συνέδριον τῆς
ϊατρικῆς τῆς προσωπικότητος, σελ. 5-9.—
Ἄρ. Α. Ἀσπιώτη: Ἰπεράνω τῶν συγ-
κρούσεων τῆς μειονεκτικότητος, σελ. 13-16.
— Α. Maeder: Ὁ ρόλος τῆς συναίσθηματι-
κῆς ἐπαφῆς εἰς τὴν ψυχοθεραπείαν, σελ. 58-64.
— Aug. Knorr: Καθοδήγησις στὸν λαθύ-
ρινθο τῆς ψυχῆς, σελ. 105-11.— Δ. Ἀδάμη:
Ἡ λειτουργία τῆς καρδίας καὶ ὁ ψυχικὸς μας
κόσμος, σελ. 309-13, 351-6, 396-401, 451-7.
— Ν. Δ. Νικολάου: Τὰ νεφελώματα καὶ ἡ
μορφή τοῦ σύμπαντος, σελ. 348-50.— Γ. Κον-
τοπούλου: Ἡ οὐγγυρὸς Φυσικὴ καὶ ὁ ὄλι-
σμός, σελ. 390-5.— Ἄρ. Α. Ἀσπιώτη: Τὸ
-μέλλον μᾶς ἀταπάτης, σελ. 338-40.— Ἄρ.
Α. Ἀσπιώτη: Ἡ προσωπικότης εἰς τὸν ἀ-
γῶνα τῆς, σελ. 481-4.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἄγγ. Δεκαπήνοῦ:
Ἡ πνευματικὴ κίνησις τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ Τουρ-
κοκρατίας, σελ. 22-6.— Ε. Π. Φωτιάδου:
Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλός, σελ. 209-17.—
Ἰερ. Ι. Κοτσώνη: Καὶ πάλιν οἱ «μῦθοι»,
σελ. 487-90.— Ἄγγελίνας Δεκαπήνοῦ:
Διαθῆκαι-μνημεῖα ἀγάπης, σελ. 500-3.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Π. Ν. Τρεμπέλα:
Αἱ ἀρχαὶ καὶ ὁ χαρακτῆρ τῆς Ὁρθοδόξου λα-
τρείας, σελ. 193-9, 250-4.

ΜΟΡΦΑΙ: Θεοδ. Δάσκαρι: Gabriel
Marcel, σελ. 169-71.— Ν. Σουρᾶ: Louis
Braille, σελ. 409-10.— Δ. Ἀκύλα: «Μεγά-
λης φιλίας» (Raïssa Maritain), σελ. 458-60.—
Δ. Κασσιῆ: «Ὁ νεώτερος Ἀρχιμῆδης»— Sir
Arthur Eddington, σελ. 505-6.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Γ. Διαμαντί-
κου: Τὰ οἰκονομικά μας κατὰ τὸ 1951, σελ.
10-12.— Δ. Α. Χριστοφίδη: Τὰ ἀναμορ-
φωτικά καταστήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, σελ. 17-
21.— Martin Donath: Ἀπὸ τὴν μετα-
πολεμικὴν χριστιανικὴν κίνησιν εἰς τὴν Δυτικὴν
Γερμανίαν, σελ. 52-7.— Ἄννης Χωρίτου:
Μεταπλεμικὰ κορίτσια στὸ Γυμνάσιο, σελ. 65-
70.— Γ. Κοντοπούλου: Ἐνα ἔργον πολι-
τισμοῦ, σελ. 71-6.— Ἰω. Πεντελιώτη: Τό-
ποι γιὰ τὸν ὄπιοις τοὺς βλέπει ὁ Cronin, σελ.
77-9.— Ι. Ι. Κ.: Ἐμπρὸς τὴν ἠθικὴν κρίσιν,
σελ. 97-104.— Γ. Γαβριήλ: Ἀπὸ τὰ προ-
βλήματα τῆς Ἑλληνίδος ἐργατριάς, σελ. 112-
118.— Δημητ. Ἀλξάνδρου: Μία ἐκδοτικὴ
προσπάθεια εἰς τὴν πατρίδα μας, σελ. 119-22.—
Κ. Κομνηνοῦ: Στὸν αἰῶνα τῆς ἐπιστροφῆς,
σελ. 123-6.— Γ. Διαμαντίκου: Ἡ πορεία
τῶν οἰκονομικῶν μας, σελ. 151-4.— Δ. Α. Χρι-

στοφίδη: Ἡ «ἐργατικὴ ἐστία» καὶ οἱ ἐργα-
ζόμενοι, σελ. 155-62.— Ἀλκμ. Μυγιάκη:
Ἀπὸ τὰ προβλήματα τῶν παιδιῶν, σελ. 163-8.
— Ν. Ν. Δημητριάδου: Ἐνας κύκλος Προ-
νοίας, σελ. 218-20.— Α. Παναγιωτοπού-
λου: Ἀκούστε με! σελ. 225-7.— Γρηγ. Γ.
Κάτσα: Ἡ ἐγκληματικότης ἐν Ἑλλάδι, σελ.
241-9.— Γ. Καντιάνη: Ἀπὸ τὰ προβλήματα
τῶν τυφλῶν εἰς τὴν χώραν μας, σελ. 255-62.—
Σ. Γ. Χατζηδάκι: Ἡ μητρότης εἰς τὴν βπαι-
θρο, σελ. 263-8.— Δ. Πευκιώτη: Ἀπὸ τὸ
χρονικὸ τῆς Κατοχῆς, σελ. 269-74.— Δ. Α.
Χριστοφίδη: Ὁ ὄργανωμένος ἐκδρομισμὸς
εἰς τὴν Ἑλλάδα, σελ. 275-81.— Σεργ. Παύ-
λου: Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Προσκοπικοῦ, σελ.
282-3.— Γ. Μποζώνη: Κοντὰ στὸν ἀρρωστο
φοιτητῆ, σελ. 314-8.— Στ. Μαστρογιαν-
νοπούλου: Ἀπλότης στὸ σπίτι, σελ. 319-
323.— Γ. Διαμαντίκου: Ἡ πορεία τῶν οἰ-
κονομικῶν μας, σελ. 327-9.— Μ. Β. Κωτσο-
πούλου: Συναργασία καὶ κοινωνικὸ ἔργο, σελ.
343-7.— Δ. Α. Χριστοφίδη: Αἱ κατασκευῶ-
σεις εἰς τὴν Ἑλλάδα, σελ. 357-366.— Δ. Α.
Χριστοφίδη: Ἡ διεθνὴς ἐκθεσις Θεσσαλο-
νίκης, σελ. 441-7.— Ν. Ν. Δημητριάδου:
Μία περίπτωση προνοίας, σελ. 448-50.— Δ. Νι-
κητοπούλου: Ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν κοινω-
νικὴν ἔδραν εἰς τὴν Γερμανίαν, σελ. 461-2.— Γ. Α. Π.:
Μερικὰ γιὰ τὴν ἔγγαμο ζωὴν, σελ. 463.— Δ. Ἀ-
κύλα: Ἡ εὐτυχία εἶναι ἀπλή, σελ. 491-5.—
Ζωῆς Α. Ράλλη: Ἐνα γράμμα, σελ. 507-8.
— Ἄννης Ι. Καλοσιμενοῦ: Γιὰ τὸ ἔσπ-
ριζόμενον παιδί, σελ. 509-10.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Πριγκιπίσσης
Βιλελμίνης τῆς Ὀλλανδίας: Ὁ Χρι-
στός Αὐτός ὁ Μεγάλος Ἄγνωστος, σελ. 1-4.
Ἡ διεθνὴς συνεργασία, σελ. 49-51.— Daniel-
Rops (Μετάρρ. Γ. Πράτσικα): Γιατί πι-
στεύω στὸ Θεό, σελ. 138.— Χαρ. Γισροῦ:
Ἀπὸ τὸ «εἶναι πιστεύω» ἐνὸς νεωτέρου φιλοσό-
φου, σελ. 145-50.— Δ. Α. Φιλαρέτου: Τὰ
βασικὰ προβλήματα τῆς κοσμοθεωρίας, σελ.
200-5.— Δ. Κ.: Κόσμος καὶ δημιουργία, σελ.
206-8.— Δ. Ε. Χαροδίκου: Ὁ πόνος εἰς
τὴν ζωὴν μας, σελ. 289-98.— Herbest
Butterfield (Μετάρρ. Γ. Η. Φτυαρά):
Χριστιανισμὸς καὶ ἀνθρώπινες σχέσεις, σελ.
299-308.— Πριγκιπίσσης Βιλελμίνης
τῆς Ὀλλανδίας: Ἐπάρχει ἀκόμη καιρὸς,
σελ. 337-8.— Δ. Α. Φιλαρέτου: Τὸ πρό-
βλημα τῆς σκοπιμότητος εἰς τὴν φύσιν, σελ.
385-99, 433-7.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἄννης Χω-
ρίτου: Μεταπολεμικὰ κορίτσια στὸ Γυμνάσιο,
σελ. 65-70.— Καθ. Κ. F. Mather: Ὁ Χρι-

στιανισμός εις τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, σελ. 339-42.—'Ιω. Ίωαννίδης-Φαληριώτης: Ἡ κρίσις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, σελ. 485-6.—'Ἐλένης Χ. Ὀλιβιέρη: Ὅταν τὰ Ἕλλη- νόπουλα ζωγραφίζουσι, σελ. 504.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ-ΤΕΧΝΗ: Θεόδ. Εὐδή: Ποιή- ματα Θεοδώρου τοῦ Σιουδίτου, σελ. 367-71.— Μ. Ἀθηναίου: Τὸ ἠρωϊκὸ στοιχεῖο στὰ δη- μοτικὰ μας τραγοῦδια, σελ. 402-5.—Β. Ἐρα- στού: Νοσταλγία: τοῦ Σοῦμπερτ, σελ. 406-8.—'Ιω. Μ. Γερουλάνου: Ἡ διακόσμησις τοῦ Δαφνιοῦ, σελ. 496-9.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: F. Oursler: (μετάφρ. Γ. Περρῆ): Ὁ μόνος τρόπος, σελ. 27-30.— Μελή Νικολαΐδη: Ἡ φωτεινὴ μορφή, σελ. 80-4.—Γ. Κ. Μελισσιδῆ: Ὁ Μάνθος, σελ. 129-131.—'Ἀλ. Κρέστοβιτς: Γυρνών- τας μὲ τὸν ἐπιτάφιο, σελ. 172-3.—(Paul H. Beckelhymer): Οἱ ὄπαδοι τοῦ Γαλιλαίου κερδίζουσι εὐχαφός, σελ. 221-4.—Αὐγῆς Δα- μασκηνῶδ: Χριστὸς ἀνέστη, σελ. 228-9.— Λυδίας Φιλίππου: Χριστουγεννιάτικος ἑλληνικὸς θρῦλος, σελ. 500-3.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Κούλη Ἀλέπη: (Tho- mas Braun): Εὐλογία σὲ γαμήλιο δαχτυ- λίδι, σελ. 85. (H. Charasson): Ὁρθρος στὴν ἐξοχή, σελ. 127. (Henri Ghéon): Ἡ μεταφορὰ τοῦ Σταυροῦ, σελ. 173. (Louis Le- febyre): Βραδυνὴ προσευχὴ, σελ. 224. (Al- liette Audra): Τὰ χέρια ἄμα παθάνωμε, σελ. 281. (H. Charasson): Ἀπόψε Θεέ μου, σελ. 313. (Louis Lefebvre): Πρωϊνὴ προ- σευχὴ, σελ. 372. (Karel van de Woe- stijn): Θεέ μου αὐτὸ τὸ βράδυ, σελ. 467. Δουκ. Ἀλφάιου: Ἐσὺ γιὰ μᾶς, σελ. 168. Χλόης Ἀχαϊκοῦ: Ἄνοιξι: δὲν θὰ δῆς, σελ. 318.—Κλ. Βραχωρίτης: Ἡ μπαλλάντα τοῦ ἐργάτη, σελ. 162.—Στὸ καντῆλι μου, σελ. 413.— Ν. Καμβύση: Ἡ μικρὴ θλίψη, σελ. 4.—Μαζι, σελ. 220.—'Ἐλ. Καραϊτά: Μισοχέιμωνο, σελ. 70.—Ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ, σελ. 373.—'Ιουλ. Κάρπου: Ἐσπερινός, σελ. 104.—Ἀνάσταση, σελ. 220.—Γ. Δ. Καχριμάνη: Ὁ κερδισμέ- νος ἀδελφός, σελ. 414.—Τελευταῖο ταξίδι, σελ. 510.—'Ἀλ. Κρέστοβιτς: Θεοδόχος, σελ. 57.—Γενηθῆτω τὸ θῆλημα σου, σελ. 131.—Ἀνάθα- σις, σελ. 227.—Ἀστραπὴ, σελ. 268.—Χ. Κρί- σπου: Στὸν ἀγνωστο ἀγωνιστῆ, σελ. 128.—Δυὸ χέρια, σελ. 154.—Ὁ ἐρχομός σου, σελ. 395.—

Στὸν ποιητῆ, σελ. 466.—Χριστούγεννα, σελ. 508.— Φ. Κριτέλη: Προσευχὴ, σελ. 126.—Δισταγμός, σελ. 199.—Ἐλα, οὐράνιο τραγοῦδι, σελ. 254.— Μικρό μου ἀγάρι, σελ. 323.—Ἐσπῆνημα, σελ. 356.— Χρ. Δουκά: Στὴν πλαγιά, σελ. 208.—Β. Π. Μαθιοπούλου: In pace, σελ. 329.—Τ. Μαρτίνο: Στὸ ὄροστο τὰ μιά, σελ. 118.— Ἄν μείνωμε, σελ. 326.—Στ. Μπολέτση: Μήνυμα στὴν Κύπρο, σελ. 30.—Στὸ Ἄδρσο Βύ- ρωνα, σελ. 122.—Θεοζζώντος ναός, σελ. 176.—Βε- ρίτη ἀδελφῆ, σελ. 217.—Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βα- βυλώνας, σελ. 415.—Ἡ χαμένη ζωὴ, σελ. 447.— Σταματημένοι ἐκαὶ στὸν πρότο πρό Χριστοῦ αἰῶνα, σελ. 516.—'Ἀλκμ. Μυγιάκη: Γιορτὴ στὸν οὐρανό, σελ. 308.—Γ. Κ. Π.: Νεώστη διπλῆ, σελ. 51.—Κάγῳ ἐν ὄμνιν, σελ. 51.—Γ. Κ. Πα- παδοπούλου: Εὐχαριστία, σελ. 150.—Σπο- ρά, σελ. 262.—Ἐμμ. Τρανοδάκη: Κι' ἄν... σελ. 274.—Ὅσες ψυχές, σελ. 308.—Δ. Τροχάνη: Τῆς χαρῆς τὸ τραγοῦδι, σελ. 347.— Λυδίας Φιλίππου: Ἰκαρος, σελ. 79.—Γ. Η. Φτωρᾶ: Χριστιανὸς θάνατος, σελ. 437, καὶ **ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ:** 181-2, 236, 380, 416.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ (Ὁδῆς): «Πι- κραμένος λαός», σελ. 31-2.—«Τί νὰ κάνωμε τώρα;» σελ. 174-6.—Τὸ ἀμάρτημα τοῦ δικα- στοῦ, σελ. 324-6.—Ἐλλάδα, σελ. 411-2.—Τὸ πε- ρίπτερο, σελ. 464-6.—Καταχρητήριο, σελ. 514-6.

ΑΠΟΦΕΙΣ: 33-6, 86-90, 132-6, 177-9, 230-3, 284-7, 330-2, 374-7, 417-22, 468-73.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ: 37-40, 90-2, 136-8, 180-1, 377-9, 422-3, 473-4.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ: 93, 139-40, 181-3.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ: 41, 95, 141, 186, 236, 287, 381, 424, 475...

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙ- ΚΟΥ: 44, 71, 95, 189-91, 233, 334, 431, 477.

BIBΛΙΑ: 42, 186, 236, 381, 424, 475.

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ: 41, 141, 287, 381.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: 234, 333, 429-31, 479-80.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 95, 192, 237, 287, 384, 432.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Α

1952

'Αγάπη 50, 138, 148, 303, 318, 448, 463, 469, 491, 500
'Αγία Γραφή 95, 138, 148, 194, 282, 301, 340, 424, 472, 485

'Αγωγή νεολαίας 50, 162, 174, 282, 331, 357, 474, 491
Adler 105
'Αθανάσιος ὁ Μέγας 96

Αιτιότητα νόμος	73, 387, 433
Aitken	429
Αμερική	71, 100, 330, 340, 374, 429
Αναμορφωτικά καταστήματα	17
Ανάστασις (Χριστού)	221
Ανεργία	282
Ανήλικος	17, 179, 285, 465
Ανθρώπινοι σχέσεις και Χριστιανισμός	299
Απλότης και σπίτι	319
Απόδημος Έλληνισμός	331, 427
<Αποστολική Διακονία>	41, 331, 418
Αριστοτέλης	147
Αρνησις	71, 86, 123, 132, 182
Αρχαιολογία	487
Ασθένεια	107, 267, 289, 309, 315, 396, 448
Αστρονομία	72, 333, 348, 424, 429, 505
Αυταπάτης, μέλλον	437

B

Βιβλίον	37, 90, 119, 180
Βιλεμίνη, Πριγκίπισσα	1, 49
Binswanger, L.	62
Bouber Martin	105
Braille Louis	409
Βύρων, Δόρδος	122

Γ

Γάμος	285, 376, 463
Γερμανία χριστιανική	44, 52, 181, 233, 332, 376, 420, 461, 472, 477
Γκαίτς	88
Γουίτς	331, 491, 502, 507
Γυμνάσιον	65
Γυναίκα	112, 125, 132, 263, 319, 507

Α, D

Daniel - Rops	138
Darwin	387
Δαφνί	496
Day Durothy	125
De Broglie, L.	42
<Δήλωσις Έλλήνων Έπιστημόνων Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών> 74, 429, 470, 519	
Δημοτικό τραγούδι	402
Διαζύγιον	98, 164, 231, 324, 375
Διαθήκαι	500
<Διακήρυξις Χριστ. Ένώσ. Έπιστημόνων>	202, 273
Διακόσμησης	496
Διδάσκαλος	22, 65

E

Έγελος	436
Έγκληματικότητα	97, 241, 464
Eddington	505
<Έθνικόν Ίδρυμα>	282
Έκδικησις (βεντέτα)	245
Έκδρομισμός	275, 288

Έκθέσις	38, 234, 441, 474, 477
Έκκλησία	52, 103, 111, 331, 340, 418, 462
— ορθόδοξος	132, 139, 193, 239, 250, 331, 420, 430, 470, 283, 284
— <κατ' οίκον>	491
Έκλογαι	468, 517
Έκπαιδευσις	22, 86, 136, 232, 287, 234, 343, 330, 339, 377, 471, 476, 485, 504
Eliot, T. S.	95, 182
<Έλληνικόν Φῶς>	218, 241, 282, 343, 365
Έπαρχία ελληνική	263, 287, 469, 471
Έπιστήμη	71, 230, 390, 429
Έπιστροφή εις τήν Πίστιν	123, 138, 224, 332, 458, 470
Έργασια	89, 112, 155, 383, 424

Z

<Ζωή>	20, 35, 272, 381
Ζωή	49, 289

Θ

Θάνατος	110
Θάταρον	38, 89, 100, 137
— Έθνικόν	137, 334
Θεσσαλονίκη	93, 137, 157, 181, 283, 441

I

Ίατρική 5, 13, 35, 58, 76, 105, 265, 289, 309, 314, 351, 396, 451, 466	
Ίεσοκρατία	146
Ίεραποστολή	182, 431
<Ίνστιτούτον Ίατρικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Ύγιεινης>, 13, 121, 141, 143, 186, 237, 309, 315, 357, 366, 383, 476, 481	
<International Christian Leadership>	337

J

Jung C. G.	105, 481
--------------------	----------

K, C

Κάντ	436, 505
Καρδιά	309, 351, 397, 451
Κατασκηνώσεις	144, 357, 417, 479, 518
Κατηχητικόν Σχολειον 20, 36, 65, 94, 131, 182, 273, 283, 364, 516	
Κινηματογράφος 39, 54, 91, 92, 100, 235, 286, 474, 485	
Κληρονομικότης	242
Κλήρος	22, 55, 71, 117, 286, 470, 492, 502
Κλωντέλ Πῶλ	334
Κοινωνικόν ζήτημα	55, (112) 155, 425
Κοινωνικόν ἔργον	343, 461
Κομμουνισμός	44
Compton Arthur	72
Κορίτσι	65, 160
Κοσμοθεωρία	101, 161, 200
Quanta	42
Cronin, A. J.	77
Κύπρος	91, 137, 334, 378, 380, 475

Α, Λ		Σομπερτ	406
Ααδύρινθος, τής φυχής	105	Speer	105
<Δαϊκισμός>	375	Στουβίτης Θεόδωρος	367
Λατρεία	193, 252, 430	Σόμπαν	348, 425
Laforge, René,	438	Συνέδρια διεθνή	5, 45, 332, 420, 472
Λογοτεχνία 36, 77, 90, 100, 132, 137, 168, 180,	234, 335, 378, 422, 474	— φοιτητικά	44, 181, 479
Μ		Σύνταγμα	86
Μαριταίν Ραϊσαά	458	Σχολείον	22, 65, 86, 102, 283, 383, 471
Marsel Gabriel	169	Σολωμός	37, 137
Mather, Kirthley F.	339	Τ	
<Μέλλον μιας αδιapaτήης>	438	Τέχνη	38, 87, 137, 237 335, 406, 496
Μητρότης	263	— λαϊκή	180
Mc Nair, John C.	71	<Towards a Christian Civilization>	120, 273, 357, 442
Μουσική	87, 235, 367, 406	Τύπος	100
<Μύθοι>	485	Τυφλοί	255, 409
Μυστήρι	419	Υ, Υ	
Ν		Υδάτινος πλοῦτος	178
Νεολαία	50, 65, 91, 417, 422	Υδατοπτώσεις	154
Νευρωτικός	108	Υλισμός	231, 390, 440
Νεφελώματα	348	Υμνογραφία	367, 475
Νίτσο, Φρ.	76	Υπάλληλοι δημόσιοι	36, 177
Ο		Φ, Ε, V	
Οικογένεια 65, 98, 103, 164, 463, 491, 502, 507		Φιλία	51
Οικονομικά	34, 56, 151, 327, 331	Φιλοκαλία	319
Ορθοδοξία	193, 251, 419, 420, 426, 430	Φιλοσοφία	75, 145, 169
Oursler Fulton	332	Fleming, Alexander	469
Π, Ρ		Vogt Heinrich	206
Παιδί 141, 162, 167, 174, 241, 256, 263, 283,		Φοιτητής 93, 132, 136, 139, 181, 233, 314 479	436
357, 450, 471, 474, 491, 504, 509		von Hartmann, E.	517
Παπαδιαμάντης	37, 137, 336, 422, 473	Φορολογικά δικαστήρια	105, 438
Πινακοθήκη εθνική	422	Freud, S.	390, 505
Πλάτων	146	Φυσικοί επιστήμαι 42, 46, 75, 188, 385, 390, 505	218, 287
<Πνευματική Ζωή>	38, 48, 87, 179	Χ, Η	
Ποίησης	95, 180, 187, 367, 402, 422, 475	Heilbringer	63
Poincaré	429	<Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων (Χ.Ε.Ε.)>	119, 314, 429
Πολιτισμός	71, 491	<Χριστιανική Ένωσις Έργαζομένης Νεο-λαίας> (Χ.Ε.Ε.Ν.)	93, 364
Πόνος	289	Χριστιανική κίνησης εξωτερικού 44, 49, 52, 95,	182, 189, 190, 233
<Πρόνοια> Συνεργαζομένων Χριστ. Σωματοσίων	271, 314	<Χριστιανική Φοιτητική Ένωσις> (Χ.Φ.Ε.)	181, 364
Πρόνοια	218, 299, 314, 361, 448	Χωριό ελληνικό	263, 469 471
Προσυχή	132, 139, 430, 491	Χωροχρόνος	204
Προσκοπισμός	36, 141, 282, 362	Ψ	
Προσωπικότης		Ψηφιδωτά	496
— και ιατρική	5, 13, 107, 481	Ψυχαγωγία	100, 157, 167, 275, 358
Πύρρος Διονύσιος (Θεσσαλός)	209	Ψυχοθεραπεία 43, 58, 105, 309, 351, 396, 451	
Ρ, Ρ		Ψυχολογία	13, 186, 440, 509
Riemann	205	Ψυχοσωματική ένότης 107, 309, 351, 396, 451	
Ρωμανός, δ μελωδός	475	W	
Σ, S		Wolf Max	206
Schrödinger Erwin	390		
Schulz, J. H.	105		
Σκίπης Σωτήρης	470, 473		
Σκοπιμάτης	385, 433		